

Bu seride Cinsel İlişkiler Sosyolojisi adlı eserini yayınladığımız Dr. André Morali - Daninos bu eserinde genellikle cinsel ilişkilerin en eski zamanlardan günümüze kadar geçirdiği türlü değişik ve meraklı durumları ele alıyor. Çeşitli çağlar gibi dünyamızın çeşitli bölgelerinde de cinsel âdetler büyük ayrımlar gösteregelmiştir öteden beri. İnsanlık tarihinin çok kere incelemeyi ihmal ettiği bu konu, aslında insan yaşamının çok önemli bir yönünü temsil eder, bu özelliğiyle de bilimsel açıdan incelenerek işlenmesi büyük değer taşır. İşte yazarın yaptığı da budur bu kitapta.

60 lira

de

Dr André Morali-Daninos

CİNSEL İLİŞKİLER TARİHİ

VARLIK YAYINLARI

**CİNSEL İLİŞKİLER
T A R İ H İ**

Dr. ANDRE MORALI - DANINOS

CİNSEL İLİŞKİLER TARİHİ

Çeviren :

SAMİH TIRYAKIOĞLU

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

G İ R İ Ş

Başlangıçta tarih, haklı olarak, kronolojik ve tanımlayıcı olmuştur: Nicelik ve nitelik olarak ifade edilen olgular üzerindeki belgeleri yanyana koyup birbirleriyle karşılaştırmıştır. Belge demek belirtir, kanıt; yani geçmişteki olguların sözle, yazıyla, sanat yapıtlarıyla, sesle, filmle ifadesi demektir. Fakat çoğu zaman modası geçmiş ilkeler uyarınca dar bir akılcılık çerçevesinde toplanıp saklanan ve aktarılan bu kaynaklar, çeşitli tarzlarda yorumlanmışlardır: Kimi zaman, «etkiler»i izah için keyfî olarak, varsayımlı bir örnekseme ilkesi kullanılmış; kimi zaman da aykırılıkları izah için uydurmalıktan yana yine ondan aşağı kalmıyan bir tepki prensibine başvurulmuştur. Bunlar, tarihin birçok tuzaklarından iki tanesidir, «tekerrür» isteğini uyandırır çünkü. Valéry Bonaparte'ın Avrupa'yı kurma hülyasını beslerken nasıl başarı kazandığını; Napoleon'un da Sezar'ı diriltmek isterken nasıl başarısızlığa uğradığını şâirane bir açıklıkla anlatır.

Fakat insanların tarihi ancak kısmen «kartalların tarihi»dir, «hepimizin gönlünde bir kartal ya-

tar» çünkü. Bu kartal nedir? Politikacı ve asker, sanatçı ve tâcir, sanayici ve din adamı gibi, olayları «yaratan»tıpte birçok «yerli köklü insanlar» psikolojik bakımdan incelenirse görülecek olan şey şudur daha şimdiden: Bunlar acaip rahatsızlıkların ve ülkülerine, mesleklerine, gündelik yaşama sürekli olarak uyamamanın kaygısı içindedirler; böylece de tarihi şartlandıran olguların determinizminde cinselliğin oynadığı önemli rolün kolayca farkına varılır. Dahası var: Eğer - beşerî ve bilimsel nedenlerle - bu psikolojik araştırmaların yararını yalnız «dişli» insanlarla sınırlamamak gibi bir karara varılırsa şöyle bir sonuca ulaşılır: Aşk konusunda kendi benliklerine ve çevreye uymak bakımından aynı derin gerekçelerin, korkunun dizginlediği aynı arzuların ve aynı içe dokunan çabalamaların incelenen bütün kişilerde bulunduğu görülür.

«Ruh hekimleriyle ruhbilimcilerin «özel müşteriler»i vardır; bunların ellerindeki sinir hastaları, tarihsel aczin dört duvarı arasında kapalıdır,» gibi bir itiraz, bugün için yapılamaz artık. Bir hekim: «Ben politikanın, endüstriyel ya da ticarî kudretin doruklarında olduğundan çok dükkânın içinde, tezgâhın ya da lâboratuvarın karni'leri ardında daha büyük sayıda hastayla karşılaştım,» diye cevap verebilir çünkü.

Eğer Homeros'un küçük dünyasındaki Truva herşeyden önce cinsel bir dram idiye; Sezar sar'alı

ve homoseksüel idiye; IX. Charles veremli ve ileri derecede sinir hastası, VIII. Henri söylendiğine göre frengili, II. Katerina sadık bir şehvet delisi idiye; XVI. Louis yarı iktidarsız, Hitler ruh hastası idiye, o zaman tarih de, bu büyük kişilerin yaptığı ölçüde, cinseldir.

Günümüzde tarihin o meşhur görüşüne sık sık başvurulmaktadır. Eğer böyle bir şey varsa bunun yalnız tek bir anlamı olmak gerek: İnsanlara, hemen duyulacak bir kaygıdan ve yarının getireceği korkudan bağışık olarak sevimse olanağını sağlamak. Tarih belki bir gün, Atlantik Paktı'nın sözünü ettiği o «korkudan ve ihtiyaçtan kurtulma» yönünde yürüyecektir. Ancak, yokolacak korkuyla ihtiyacın yerini neyin alacağı söylenmediğine göre, özellikle belirtilen bu noktanın olumsuz yönü üzerinde uzun boylu durmaksızın şöyle bir varsayım ileri sürülebilir: Korku, acı çekmenin ve hoyratça, ya da utanç verici bir ölümün karşısında duyulmaktadır. İhtiyaç ise varoluşun korunmasına ilişkin hayati zorunlukların tümüdür.

Demek ki sözkonusu olan yaşamaktır, insan denen yaratığa yaşama olanağını sağlamaktır: A-rama-taramasız, sorgu-sualsiz, tutuklanmadan, ölüm kamplarına tıklımadan, yargılamasız idam edilmeden yaşamak. Bunun yanı sıra enaz ölçüde de olsa yiyecek ve giyecek bulabilmek, evinde ve ailesi içinde rahat edebilmek, kişisel ve toplumsal bakımdan

eğlenecek ve dinlenecek boş vakti olmak. İnsanoğlunun bellibaşlı ihtiyaçları gözden geçirilmiş oluyor böylece. Fakat yerini hiçbir şeyin tutamayacağı cinselliğin, seviminin ve bunların hiçbir zaman önlenemeyecek sonuçlarının üzerine hayâsızca bir örtü örtülmüş bulunuyor. «Herkes aleyhimde kötü yargılarda bulunacak; «kurulu düzenden yana olanlar»ı, ahlakçıları ve tarihçileri aleyhime çevireceğim,» diye korkulduğu için tarihte ve politikada bu işlerin sözü edilmiyor.

Oysa en ufak gözlem bile gösteriyor ki aşk ve cinsellik, korku ve ihtiyaç karşısında uzun süre direnir. Hapisanelerde, ölüm karşısında, bombardımanlar altında, gizli-açık savaşlarda olsun; halk yığınları tok ya da yarı-aç olsun; iki insanda birbirine yaklaşacak kadar güç kaldığı sürece aşk diyalogu ve cinsel eylem, geçerli olarak kalır. Yaşam ölüme kendine göre, kendine özgü tarzda başkaldırır, bu tarz da cinsel niteliktedir.

Galile dünyanın döndüğünü, Darwin türlerin evrimini ispatladığı, Freud de cinselliğin bütün güçlerini gün ışığına çıkardığı zaman tarihte bir dönüm noktası olmuştur. Bu üç dönemde de sürüşmeler, direnmeler olmuştur. Cinsel devrim karşısında bunlar bugün de devam etmektedir. Bu sürüşmelerin ve bu direnmelerin anısıdır ki sevginin ve cinselliğin tarihe güçlü bir tarzda yön verdiğini gizlemeğe yardımcı olmuşlardır: Politika, savaş ve

para, çoğu zaman, aşk tanrısı Eros'un hizmetindeki araçlardır çünkü.

Bu kitapta sunduğumuz einsellik tarihi bu geniş konuyu uzun-derin incelemeyi değil de, Birinci Bölümünde, cinselliğin akıp giden evriminin birbiri ardınca geçirdiği evrelerden alınmış örneklerle bu konuyu aydınlatmayı amaçlamaktadır. Fakat tarihsel olgulardan alınacak ders, bu olguları oldum olası ortaya çıkaran ya da başlatan coşku ve düşünce akımlarının incelenmesiyle anlaşılır hâle sokulmazsa, yüzeyde kalır.

«Mitoslarda ve dinlerde cinsellik» başlığını taşıyan İkinci Bölüm, bu mitosların tarihi hangi ölçüde yönettiklerini göstermesi bakımından ele alınmak gerektir. Mitoslar olup bitenleri, başkalarının yapıp ettiklerini anlatırlar; en değişik biçimler altında bir kuşaktan öbürüne aktarılan, geçmiş örnekleri gösterirler. Bilinçli ya da bilinçsiz, kişisel ya da toplumsal taklitlere çok elverişli davranış örnekleridir bunlar.

İnsanlığın başlangıcında mitoslar hem dini, hem davranış kurallarını, hem de uygulanması gerekli pratik yöntemleri içermekteydiler. Bütün bu öğeler de gözülmez bir tarzda birbirlerine karışmış durumdaydılar. Mircea Eliade mitosların en önemlilerinden birinin, kamu yararına bir tek kişinin kendini feda edişinin kültür için gerekli kavramlar-

la karışmış halde olduğunu kanıtlamış bulunmaktadır: «İnsanoğlu çok eski bir öldürme sonucunda bugünkü durumuna gelmiş; ölümlü, cinselleşmiş ve çalışmağa mahkûm bir hâl almıştır; tanrısal bir varlık, çoğu zaman bir kadın ya da bir genç kız, kimi zaman da bir çocuk ya da bir erkek, bedeninin üzerinde bitkiler veya meyva ağaçları çıkabilsin diye, kendisini kurban ettirmiştir.»

«Kültürler ve simgelerde cinsellik» başlığını taşıyan Üçüncü Bölümde ise cinsel ihtiyacın ve bunu tatmin tarzlarının alışıklarda veya sözlü yahut yazılı «rivayet»in hayâlden doğma ürünlerinde nasıl ifade edildiğini inceliyeceğiz. Cinsel nesnenin bedeninin kendisi üzerinde, izdüşüm yoluyla, dramatik bir tarzda ne dereceye kadar yaşamış olduğunu da göreceğiz hattâ.

Bu kitap dizisinin ilkesine uygun olarak, bu eser de büyük iddialar taşımamaktadır: Sadece aşkın ve cinselliğin tarihte oynadığı rol ve —burada bir kez daha tekrarlıyalım— tarihin mitoslardan ve simgelerden farkında olmaksızın alıp benimsediği nesneler üzerinde açık-seçik bilgiler verecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHTE CİNSELLİK

I

TARİHÖNCESİ ve İLKÇAĞ

I. — Tarihöncesi

«İlkel insanların cinsel bakımdan karma - karışık, başıboş halde bir arada yaşamaları»ndan çok söz edilmiştir. Bilindiği gibi ilk insanlar tarım yapmasını bilmediklerinden buldukları meyva, kök v.b. şeyleri yiyerek yaşamlarını sürdürürlerdi. Bu da onlar için kaygı dolu, kargaşalı bir dönemdi. Silâh, kara ve deniz av araçları ortaya çıkmamıştı henüz. İşte bu dönemde cinsel bakımdan böyle karma - karışık, başıboş halde bir arada yaşama diye bir şey olmuşa benzemektedir. Yine anlaşıldığına göre tarihöncesi insanının, ya da hiç değilse *paleolitik insan*'ın hayvanlar gibi belli çiftleşme dönemleriyle, düzenli bir cinsel yaşantısı vardı: Tek eşlilik, dışı-

nin rızasının önemli oluşu ve çok küçük çocuklara tam bir bağıllık da bu yaşantıda yer almış bulunmaktaydı.

İnsanların yaptıkları (mağara resimleri gibi, kaba-saba heykel gibi) ilk güzel sanat eserlerinin bir çiftte ya da bir gruba değil, yalnız kadına adanmış olmalarının nedeni de böylece anlaşılmış olur. Lande'larda ve Menton yakınında bulunan, yirmi bin yıl önceden kalma tasvirler, kaba etleri çok iri bir «Venüs»ü göstermektedir. Willendorfta bulunanı ise kırmızı bir bebektir, cinsel organı açık-seçik bellidir ve (kolye, bilezik, saç biçimi gibi şeylerle) tam süslü bir haldedir.

Soğuk dolayısıyla ilkel insanların çok örtülü oldukları düşünülebilir: Bu yüzden de cinsel çıplaklığa daha o zamandan önem veriliyordu; seyrek görülen, hoşlanılan bir haldi bu. Çiftleşmeyle ilgili en eski tasvir, Laussel mağarasında bulunanıdır. Daha sonra yapılmış olan bir başkası ise bir erkeği, daha uzun boylu bir kadının önünde yalvarma - tapınma pozunda göstermektedir. Buna bakarak kadına tapınışın daha o zamandan yerleşmiş olduğu söylenebilir: Ancak, bu tapınış dinsel olmaktan çok erosaldı ve erkeğin arzusunu gerçekleştirme konusunda duyduğu kaygı ve kuşkuyu yatıştırmak amacını güden bir tedavi değeri de vardı. Bu yüzden de Reinach ve Frazer'in düşündükleri gibi, o çağın (köşe, üçken v.b. gibi) cinsel «sembol»lerine büyü ya

da din bakımından bir anlam vermek güçtür. Ana - çocuk ilişkisini gösteren hiçbir ilkel tasvir bulunmuş değildir.

Paleolitik çağın sonlarına rastlayan *Magdalenyen dönemde* de insanoğlu teknik bakımdan ilerlemiş; mızrak, daha sonra ok ve yay yapmıştır. Ava çıkmış, avladığı hayvanları kadın pişirmiş; kökleri, yapraklar toplamıştır. Kadının silüeti değişmiştir (17 000 yıl öncesinden kalma bir resim, bir merdivenin üstünde bal toplayan ince uzun boylu bir kadını göstermektedir).

M.Ö. 12 000 — 6 000 yılları arasındaki buzul devrinin sonunda tarım ve hayvan yetiştiriciliği a- vın yerini almış; üreme ve dölleme olayının bilincini de birlikte getirmiştir. O sırada insanların çoğalmalarının belirli oymak kuralları olmaksızın yapılan birleşmeleri kolaylaştırdığı ve bu bir ölçüdeki «cinsel bakımdan karma-karışık, başıboş halde birlikte yaşama»nın, doğan çocukların babalarının kim olduğunu bilebilmek için, anaerki rejimin uygulanması zorunluğunu doğurduğu düşünülebilir.

O zaman kadınların toplumsal durumunun, erkeklerinkine göre daha önem kazanmış olması gerekti. Yaşama düzeyindeki iyileşmenin, oymaksal ve özel mülkiyetin ortaya çıkışının etkisi altında, kadının bu egemenliği yokoldu (Özel mülkiyet, erkeğe gösterdiği bağıllığın mükâfatı olarak, kadını da kapsıyordu).

Buna göre de üç dönemin birbirini izlemiş olması gerekiyordu: Hayvanlarinkine benzeyen, «doğal» bir tek eşlilik, «fırsat»ların çoğalmasından ve toplumsal yasaların ortaya çıkışından ileri gelen ikincil bir *polyandrie* (bir kadının birkaç erkeği eş edinmesi) ve son olarak da oymak yararına örgütlenmiş bir tek eşlilik.

Buzul devrini tarihsel devirden ayıran iki ya da üç bin yıllık dönem pek az bilinmektedir. Oymak uygarlığından büyük Doğu İmparatorluklarının uygarlığına ulaşmak için yavaş ve ilerliyen bir olgunlaşma meydana gelmiş midir? Ya da, tersine, son zamanlarda iddia edildiği gibi, insanlık çok çabuk bir gelişme elde etmiştir de bu gelişme, hiç değilse kısmen kendi kendini yok edip geriye yine de önemli olan, fakat teknik ve toplumsal alanda geçmişin silik bir yansımasından ibaret kalan bir takım kalıntılar mı bırakmıştır? Bu dönemin cinsel sosyolojisi kişi ve ülke adlarının ortaya çıkmasıyla kendini belli etmektedir. İlk adlar, soy zincirinin aracısı olarak kalan kadına ilişkindir.

Üç sınıflık toplumsal bir bölünme daha o zamandan vardı:

— *Üstün sınıf* varlık, bolluk içinde yaşıyor; ayrıcalıklarının, saygının dış belirtilerini, soy-sopunu, döl-döşünü, mirasın karmaşık kurallarını koru-

mağa çalışıyordu. Çoğu zaman «iyilik» getirdiği için seçilen kadın, yüksek bir saygı görüyordu. En önemliler büyük çocuklardı, zamanla «tohumun zayıfladığına» inanılıyordu çünkü. Toplumsal ayrıcalıkların içinde her iki cins için de -toplumdaki yerini resmen yitirmemek şartıyla- *cinsel bir özgürlük* az-çok vardı.

— *Orta sınıf*'ta erkek, bazan kalabalık olan bir ailenin ihtiyaçlarını tek başına karşılıyordu. Kadın ise çok gerekli, fakat tekdüzenli olan, boyuna tekrarlanan ev işleriyle uğraşıyordu. Gerçek anlamda üretmeyip «tükettiği» için durumu aşağıydı.

— *Alt sınıf*'ın belirli vasfı, getin ve zahmetli bir yaşam karşısında erkeğin de, kadının da eşit olmalarıydı. Çok eşlilik pek pahalı olduğundan olanaksızdı. Kadın ve erkeğin cinsel bakımdan bir arada yaşamaları ise kızlarla oğlanların (çoğu zaman profesyonel nitelikteki) cinsel başıboşluklarından, haylazlıklarından ibaretti.

II. — Mısır

Mısır, kadınların toplumsal ve dinsel yaşamda hâlâ çok önemli oldukları eski uygarlıkların tipik örneğidir. Kız ve erkek kardeşlerin birbirleriyle evlenmeleri henüz yasaklanmamıştı. Kız ve erkek kardeşlerin meydana getirdiği evli çift, hanedan

bakımından olduğu kadar din bakımından da en mutlak birlik imgesiydi.

Kral ve kraliçenin birbirlerinin kardeşleri olmaları biçimindeki kızılbaşlık üzerinde yapılan yorumlar çeşitliydi. İsis ve Oziris tanrısai çiftinin çocuk yapma gücü ölümden sonrasını da kapsıyordu. Böylece insanlık daha başlangıçta kız ve erkek kardeşin meydana getirdiği bir çiftten, dolayısıyla de ilkel bir efsanevi kızılbaşlık olayından türemiş oluyordu. Benzeri bir yöntemle de devam etmesi gerekmektedir. Son olarak da malî bir izah tarzı vardı: Ölen çiftin mirası kadının baba tarafından hissımlarına da düştüğünden, ailenin malını mülkünü korumak için erkek ve kız kardeşlerin evlenmeleri daha kolay oluyordu.

Firavunların eşleri kendi kız kardeşleri olsun olmasın, çoğu zaman kocalarını etkileri altında tutmuşlar ve Firavunlar, aileye dışarıdan damat olarak giren *prince consort*'lar durumunda kalmışlardır. Başlangıçta evlilik soylu sınıfa özgüydü. Bir mezara gömülme, dolayısıyla öbür dünyada da yer sahibi olma hakkını veriyordu. Halk tabakası bu hakkı M. Ö. 2 000 yılındaki toplumsal devrimden sonra elde edebildi ancak.

Kadınların mutlak iktidarına karşı savaşı özellikle ordu şefleri yürüttüler. Bu tepkiyi yorumlamak güçtür. Kimileri bunu sadece erkeklerin kadın buyruğu altına girmeğe yanaşmamaları biçiminde

görmüşler; kimileri de bunu kadının mutlak iktidarına karşı homoseksüel tipte bir tepki saymışlardır.

Mısır'dan çıkan, sonraları İsrail'ce de benimsenen *sünnet olma*, belki insan kurban etme geleneğinin hafiflemiş bir kalıntısı; ya da belki ergin çağa ulaşan delikanlıya bazı sırlar öğretilirken yapılan tören sırasında onun geçirdiği bir yüreklilik sınavıdır. Ayırıcı bir vasıf olarak değeri sınırlıdır: Birçok halk toplulukları sünnet olmaktadır çünkü. Mısırlılarda sünnet olmamak, «barbarca» bir davranıştı. Bu geleneğin başlamasında sağlıkla ilgili bir takım kaygıların da rol oynamış bulunması mümkündür.

III. — Bâbil

Bâbil uygarlığı'nda kadınlar toplumsal bakımdan aşağıdırlar ama yine rollerini oynamaya devam etmektedirler. M.Ö. 2,000 yıl önce Kral Hamurabi, 64'ü aileye ilişkin olan 252 maddelik bir kanun çıkardı.

Evlilik tek eşliydi. Özellikle kadın kısır ya da hasta olduğu zaman nikâhsız, «câriye», «odalık» tutmak kanuna uygun bir davranıştı. Kadının zevk

vermek ve döl yetiştirmek için gerekli bir araç olarak durumu burada görülmektedir.

Çocuk olmazsa boğanmaya izin vardı, fakat ilk eş yine alıkonuluyor ve -genellikle daha genç olan- yeni eşe göre protokol bakımından üstünlüğünü koruyordu. Burada da yaşlı ya da kısır eşin analık rolünü kendi üzerine aldığı görülmektedir: Böylece başhyan ana-kız ilişkisi, (daha önce karı-koca arasında varolan) *heteroseksüel* ilişkinin yerine geçmektedir.

Erkek boğanma isteyebilir, o zaman kadın drahomasını alıp giderdi. Koca eşine bağlı değilse kadın da boğanma isteğinde bulunabilirdi. Böyle bir durumda kadının tazminat almağa hakkı vardı. Belki iş gücü ve asker mevcudu yetersizliklerini önlemek için, soyun sürekliliği sıkı biçimde korunurdu. Çocuğunu düşürmeğe kalkışan kadın bir direğe bağlanarak herkese gösterilir, ayrıca kırbaçlanırdı. Bir gebe kadına vurarak çocuğunun düşmesine yol açan kimse de para cezasına ve bir aylık ağır hizmete hüküm giyerdi.

Cinsel suçlar ağır ceza görürdü. Baştan çıkarıldığı kızla evlenmeye yanaşmıyan erkeğin kafasının kesildiği dahi olurdu. Kocasını aldatan kadın zamparasına bağlanarak suya atılırdı. Âsur egemenliği altında ise kadının burnu kesiliyor, suç ortağı da hadım ediliyordu.

IV. — İsrail

İbranîler'in töreleriyle Bâbillerinki arasında az fark vardı: Evliliğin amacı herşeyden önce işe yarayabilecek çocuklara, torunlara sahip olmaktı. Bu amacı gerçekleştiremeyen evlilik, boğanmayla sonuçlanabilirdi. Evlilikdışı cinsel ilişkilerde bulunmak yasaktı. Bekârlar az sayıdaydı: Bunlar beden ya da ruh hastalarıydı. Evlilik bir ödevdi. Koca ölünce onun küçük kardeşi, miras yeğenlerine gitsin diye, dul yengesiyle evlenmek ödevindeydi. Eşe bağlılık, özellikle kadın için zorunluydu. Buna karşılık birini yalan yere cinsel suç işlemekle suçlayan kimse, ölüm cezasına çarptırılabilirdi.

Görünürdeki silik durumuna rağmen, kadın evde çoğu zaman toplumsal işlerde önemli rol oynardı. Musa'dan önce kimi kadınlar dinsel görevler de yapabiliyorlardı.

Musa'dan önceki Yahudilerde kız ve erkek kardeşlerin birbirleriyle evlenmeleri yasaklanmış değildi. Bu iş yasalara bağlanmıştı yalnız. Baba bir kız ve erkek kardeşlerin evlenmelerine izin vardı da ana bir baba ayrı kız ve erkek kardeşlerin evlenmeleri yasaktı. Bu da o çağda anneden olma çocukların, torunların daha önemli olduklarını açıkça göstermektedir. Musa *Levililer* kitabıyla erkek ve kız kardeşlerin birbirleriyle evlenmelerini ve yakın

hısımların birbirleriyle cinsel ilişkilerde bulunmalarını yasakladı.

Fuhuş vardı ama günümüzdekinden bambaşka bir gözle bakılıyordu ona. Genel kadın ve erkekler zanaatlarını uzak köylerde icra ediyorlar ve yolcuların isteklerini yerine getiriyorlardı.

V. — Hindistan

Eski *Hindistan*'da kadın, erkeğin mutlak egemenliği altındaydı. Kızılbaşlık sıkı sıkıya yasaklanmıştı. Buda altıncı dereceye kadar olan hısımlar arasında evlenmeyi yasak etmişti. Kadının kocasına mutlak bir sadakat göstermesi şarttı. Evlilik ölümünden sonra da devam ederdi hattâ: Gerçekten, daha M. Ö. 2000 yıllarında, Ârî dili konuşan oymaklarda *Sati* ya da dul kadınların da ölen kocalarıyla birlikte yakılmaları geleneğine rastlanmaktadır. Bu gelenek genellikle üstün sınıfların yetişkinlerini kapsamaktaydı. Erken bir evlenmeden dul kalan küçük kızlar ömür boyu dul kalıyorlardı.

Sati geçitli tarzlarda izah edilmektedir: Kimileri bunu bir insanın dinsel nitelikte olarak kurban edilmesi saymaktadırlar. Kimileri ise işe daha gerçekçi bir açıdan bakmakta; böylece yakılan kadınların mirasına konacak olan din adamlarının bu işi büyük ölçüde teşvik ettikleri görüşünü ileri sürmektedirler. Bu gelenek 1829'da Lord W. Bentinck

tarafından yasaklandı ve epiy güç olmakla birlikte yavaş yavaş ortadan kalktı.

VI. — Yunanistan

Yunan uygarlığı'ndaki cinsel sosyolojinin belirlir vasfı, mitologya ile gerçek arasındaki çarpıcı gelişkidir. Mitologyada cinsel yaşam çok hareketlidir, tanrıçalar, yarı-tanrıçalar ve kadınlar güzellikleri ve çevirdikleri entrikalar sayesinde ulusların ve insanların kaderlerine hükmederler. Tarihsel Yunanistan'da kadınlar pek çok iyi annedirler; dünya zevklerine kendini kaptırmıyan, otoriter Sparta'da ise aile yuvasının bekçileridirler. Erkeği evinden dışarıya aşk rahibeleri çekerler (ki bunların rolleri de çok abartılmıştır). Dolayısıyla de öyle görünüyor ki Yunan mitolojisinde bol bol bulunan cinsel hikâyelerle serüvenler, gerçek yaşamda tatmin edilemeyen dileklerden ve bilinçdışı arzularından başka şeyler değildirler.

Tarihsel Yunanistan'ın cinsel sosyolojisinin evrimi, tıpkı mitologyada olduğu gibi, erkeklerle kadınlar arasındaki iktidar savaşının anlatılmasıyla başlar: Düzenli ordunun Amazon'larla savaşıdır bu. Efsane bu kadınları memersiz (*a-mazoi*), dolayısıyla de daha iyi savaşmak için erkekleşmiş olarak tanımlar. Savaşta uslu, barışta yaramaz olan bu asker kadınlar çocuklarını, ordularını izlemekte olan

zanaattan sütünelere bırakıyorlardı. Sonunda düzenli orduya yenildiler, deniz yoluyla kaçarak mütetekikleri olan İskitlerin yanına gittiler.

Gerek bu olaya, gerekse Yunanlılar için doğa bakımından *zayıf cins* diye bir şeyin varolmaması için inkâr götürmez bir başka olaya rağmen, Yunanistan'daki askerler erkekler; aile içinde otorite, politikada yönetim ve hattâ cinsel sosyolojinin düzenlenmesi, erkeklerin işiydi. Nitekim cinsel sosyolojide — cinselliğin toplumsal bakımından yönetildiği — aile düzeyi ile, cinselliğin zevke doğru yöneldiği evlilikdışı ilişkilerin düzeyi birbirinden ayrı tutulmaktaydı.

Aile toplumsal ve ekonomik bir topluluktur. Başlangıçta Sparta'da bir aileyi geçindirmek o denli güçlü ki birkaç erkek tek bir kadınla evleniyordu: Kimi zaman birçok erkek az sayıda kadınla aile halinde bir araya gelerek bunu geçindirmek için çabalarını birleştiriyordu. Hazır yiyecekler gözlerinin yaşına bakılmaksızın topluluktan uzaklaştırılıyordu. Komisyonun kabul etmediği çocuklar Peloponez'deki Tayget dağından aşağıya atılıyordu.

Atina'da geç evleniliyor ve bu iş çoğu zaman serbest birleşmeleri meşrulaştırmak için yapılıyor. İşin tümünü Perikles yasalara bağladı. Perikles'in kendisi de evli bir *patrici* idi ama Aspasya'nın dostuydu. Evlilikte erkek mutlak anlamda *efendi* idi. Doğan çocuğu kabul de, red de edebilirdi. Ka-

dınlar dış âlemde el-etek çekmiş bir yaşam sürerlerdi. Evlilik toplumsal bir kurumdur. Cinsel ve duygusal bakımdan çekicilik dışarıda, fâhişelerde aranır. Bu yüzden de sık görülen aile geçimsizlikleri ve — Sokrates'in karısının örnek olduğu — geçimsiz ve ters kadın tipi birçok güldürülerde yer alırdı.

Kadınlardaki bu sinir halini Hipokrat hekim anlatır: Dölyatağı sık sık sperma ile ıslanmazsa kanı, bedenin öteki bölümlerine hücum etmesine sebep olurmuş. Bu hastalığın adına *isteri* denirmiş. Hastalık, evlenme ve cinsel ilişkilerle iyileşirmiş. Cinsel tatminsizliğin patolojik etkilerinin böylece tanınıp kabul edilğinde, cinsel arzuların içe atılışının sonuçları üzerindeki modern bedensel ve ruhsal teorilerin başlangıcını görmek mümkündür. Aynı zamanda bunda kadının da aşka olan hakkının tanınışı — çok ilkel bir halde de olsa — görülebilir. Nitekim daha sonra Eflâtun, *Site* adlı eserinde erkeklerle kadın arasındaki eşitsizliğin daha ufak ölçüde olması gerektiğini savunacaktı.

Kimi kadınlar ise erkeklerden vazgeçmeği dahi düşünmekteydiler. Daha o zamanlar, Aristophanes'in bir güldürüsünde (*Lysistrata*) kadınların, aşağı durumları dolayısıyla başkaldırarak, erkekleri cinsel bakımdan tatmin etmemek için birleştikleri görülür. Sapho ile kurduğu Lesbos şiir okulu daha da ileri gider ve kadınların bir çeşit *cinsel kendile-*

rine yeterlikleri düşüncesinin öncüleri olurlar. Kendisini pencereden denize atarak canına kıymakla sonuçlandığına göre, bu girişimin uygulamada uğradığı başarısızlık, birçok psikolojik yorumlara yol açacak niteliktedir. Bu deneyler ömürsüz oldukları, biyolojiye ve yaşamın mantığına uygun olmadıkları için başarısızlığa uğramışlardır.

M.Ö. IV. yüzyılda alabildiğine çoğalmış olan ve *hetaire* diye adlandırılan fâhişeler, erkekleri hem şehvet duyguları bakımından avuçlarına almışlar; hem de onlara akıl hocalığı etmişler, ilham kaynağı olmuşlardır. Aslında ise bu «esinli» fâhişelerin sayıları da, nitelikleri de çok abartılmışa benzemektedir. Ancak, gizli genelevler çok sayıdaydı ve fuhuş çok yaygındı.

Erkekler arasındaki homoseksüellik için de durum aynı olsa gerektir herhalde: Kimi yazarlar, belki de kendilerini örnek alarak, bunu Yunan toplumunun başlıca vasıflarından biri haline sokmuşlardır. Bununla birlikte öteki uygarlıklara göre bu önemli gelişme yeterince izah edilmiş değildir. Acaba sözkonusu olan, bir erkeğin çocukken görmekten hoşlanacağı rahatlığı ve sevecenliği, kendisinin bir eşi olan delikanlıya aktarmak mıdır? Âşık erkek (Erastes), eğitimini daha da yükseltmek için, genç arkadaşını (Erotomenos'u) sık sık evine alıyordu. Söz konusu olan bir büyücü çırağı politikası mıdır, bir «kendisiyle bir tutma» olayı mıdır, ki

böylece delikanlı, olgun erkeğin sırlarını elde etmeğe çalışmaktadır? Aristophanes'in şu ünlü *tirad*'ini herkes bilir: «Ancak ruhları ve bedenleriyle kendilerini erkeklerle sevişmeğe adanmış delikanlılardır ki sonradan devlet başkanı olurlar.» Eflâtun göksel sevginin ancak erkekler arasında varolabileceğini söyler. Her ne olursa olsun, homoseksüellik kısa zamanda bu yüksek entellektüel düzlemde inerek cinsel işlemin kendisinin sürekli olarak yapılması biçimine girmiş ve birçok toplumsal karışıklıklara yol açmıştır. Eflâtun bile ilkin bunu göklere çıkardıktan sonra yerin dibine batırmıştır.

Buna göre, ilkçağ Yunanistanı'nın sosyo-seksüel tarihinden alınacak iki ders vardır. En başta kadınlarla erkeklerin cinsel bakımdan karmakarışık ve bağıboş halde bir arada yaşamaları, fâhişeler, erkek-kadın homoseksüeller v.b... kısacası Yunan tarihini baştan başa kaplıyan bu *panseksüalizm*, o çağın dininde sembolleşmiş gibi görünmektedir. Ölümlü insanlarca benimsenen her cinsel davranış, Olympos'taki tanrılardan birinin ya da birkaçının tutumlarında da görülmektedir. Freud'un bir anlayışına göre bunda zevk ilkesinin aykırı biçimde bir genelleşmesi görülebilir ve Yunanistan'ın da bunun cezasını politik bir çöküşle gördüğü ileri sürülebilir kurşkusuz. Fakat beri yandan kabul etmek gerekir ki bu pansöksüalizm, bütün artistik ve edebî

yönleriyle, Helen kültürünün yayılmasını da kolaylaştırmıştır.

İkinci olarak Sparta'nın önleyici ve katı olan davranışıyla Atina'nın demokratik ve hoşgörür davranışı arasındaki gelişkiyi de belirtmek gerektir. Birincisi ekonomik çöküş ve kültürel kısırlıkla sonuçlanmış; ikincisi ise, daha önce söylediğimiz gibi, kültürün gelişmesini ve nüfusun artmasını sağlıyarak sonunda sınıfların kaynaşmasına, ailenin ve toplumun ortak tedbirlerle korunmasına yol açmıştır.

VII. — Roma

Roma toplumu başlangıçta bir tarla açıcılar ve askerler toplumu idi. Bunda kadınlar yalnız kadın oldukları için değil, bir ölçüde az bulundukları için de değerliyidiler (altı kadına yedi erkek düşüyordu). Kadınlar, bir fâtiher ve sömürgeciler toplumunun temel direği olan, akli başında kişiler olarak da saygı görüyorlardı. Başlangıçta bir cinsel öğretim töreni olan evlilik, sonradan toplumun ana temellerinden biri haline geldi. Kız, babasından satın alınıyordu. Babanın çocuklar üzerindeki yetkisi (*patria potestas*) ilkin sınırsızdı, sonradan bir aile meclisince denetlenmeğe başladı. Aileyi bildikleri gibi kurma konusunda karı-koca, uygulamada da erkek, tam bir özgürlük sahibiydiler: Onu kurarlar.

hattâ çocuk düşürme yoluyla sınırlıyabilirlerdi. Çocuk düşürmek kanunî olmamakla birlikte yasak da değildi. Cinsellik, önemi bilinmezlikten geline-miyecek doğal bir ihtiyaç sayılıyordu. Bu yüzden de evlilikdışı cinsel eylemleri kadın için değil de erkek için daima daha kolay hoşgörme yolunda bir eğilim vardı. Bunun yanısıra karşılıklı rıza önemliydi ve ırza geçme sert biçimde cezalandırılıyordu.

M.Ö. V. yüzyılın ortasına doğru yoksullarla zenginler arasındaki evlenmeler yasaklanarak evliliğin toplumsal değeri güçlendirilmek istendi: Kalacak mirasın parçalanmasını önlemek için yapılı-yordu bu belki.

Fakat bu yüzden «denk olmayan» ve gayrimeşru birleşmelerin ortaya çıkması cinsel bakımdan öyle düzensizliklere yol açtı ki, buna ilişkin yasa çabucak yürürlükten kaldırıldı. Bunun üzerine servetlerin har vurulup harman savrulmasını önlemek için drahoma rejimi ve mal ayrılığı sistemi konuldu. Drahoma babanın mâlî gücünü gösterdiğinden, tüccarlaşmış olan Roma'da kadına yeniden değer kazandırdı: O zamanlar Roma geçimini toprağı ekmekten çok öbür ülkelerle kurduğu ilişkilerden sağlıyordu çünkü.

İşin tuhafı şu ki kadının maddî bakımdan böyle değer kazanması, evlilik bağlarının zayıflamasıyla at başı beraber gidiyordu. Kadınların sadakatsizlikleri eskisi kadar sertlikle cezalandırılmıyordu,

ayrılmalar ise daha kolaylaşmıştı. Sözelgeşi, koca çok uzun zaman askerde kadığı ve daha sonra da sadece askere çağrıldığı zaman, ayrılmaya izin vardı. Kadın sözleşmeyle bir arkadaşına devrediliyor; böylece de çokluk belirli bir zamandan beri sürüp giden gayrimeşru bir ilişki, kanuni biçime sokulmuş oluyordu.

Bunun üzerine cinsellikte -Yunan toplumunda daha önce incelemiş olduğumuz- o kaçınılmaz ayrılık ortaya çıktı: Evliliğe, demografiye ilişkin, evlilik müessesesini ayakta tutmakla görevli cinsellikle, bütün biçimleri altında fuhuştan elde edilen zevk cinselliği arasındaki ayrılıktı bu. En akli başında kimseler bile fuhşu meşru bir emniyet supabı ve herkesçe kabul edlimiş bir zanaat saydılar. Fâhişeler Pompei'nin lüks genelevlerinden eski Roma'nın kenar mahallesi olan Subure'deki *lupanar*'lara (*) kadar her yerde kendini, toplumsal sınıflara göre, az ya da çok incelikle, zariflikle sunuyordu.

Kanun ve din tarafından böylesine korunan ve böylesine birleşmiş bulunan bu Roma ailesinde ana-babanın çocuklarla olan bağı henüz ne gerçek bir sevgi bağı, ne de zorunlu bir bağı. Çocuklar ana-babalarına hemen hemen tanrılara olduğu kadar

(*) Lâtince *Lupus* «kurt», *lupanar* «kurt ini» anlamına gelir. Genel kadınlar müşteri çağırmak için geceleri kurt gibi uluduklarından bunlara *dişi kurt* deniyordu. (Ceviren).

saygı göstermek, onların sözlerini dinlemek zorundaydılar kuşkusuz. Buna karşı ana-baba ve özellikle baba, onlar arasında çok ayrılık güder bir tavır takınıyorlardı. Bu da koca ile karısı arasındaki birliğin niteliğine; çocuğun baba üzerinde uyandırdığı izlenime ve babanın ileride çocuğun «adam olup olmayacağı» konusunda yaptığı tahminlere dayanıyordu belki. Bunun sonucu olarak da ya kısırlıkları karşılama, yahut «işe yaramaz» çocukların yol açtıkları hayâl kırıklıklarını önleme çaresi olarak «evlât edinme» kurumu ortaya çıkmıştı. Evlât edinmeye ilişkin yasalar çok genişti; çünkü, sözelgeşi evlât edinen kimse bekâr, evlâtlık ise manevî babasından daha yaşlı ve evli olabilirdi. Bunun sonucu olarak da kadının toplumsal ve eğitsel rolünde bir küçülme oluyordu kuşkusuz.

Şunu da söylemek yerinde olur ki karı-koca arasındaki sadakatte ve öz evlâda takınılan tavırda görülen aksaklıklara, yoksul sınıflara göre yüksek ve varlıklı sınıflarda çok daha sık rastlanıyordu. Hükümeti yönetenlere gelince, onlar uygulamada canlarının her istediğini yapıyorlardı. Augustus karısı Claudia'yı terkedip Scribonia'yı sevmiş; kötü davranışları yüzünden onu da bırakıp Livia'yı kaçırmıştı. Livia cinsel bakımdan güçsüz olan Augustus'a körpe metresler buluyordu. Augustus'un Scribonia'dan Julia adında bir kızı oldu, o da daha on dört yaşındayken iki kez dul kaldı. Augustus Julia'

yi, Livia'nın başka bir evlilikten edindiği oğlu Tiberius'la evlendirdi. Yaşlanınca da ahlâk kurallarına çok bağlı bir kanun koyucu oldu, birbirlerini aldatan eşler hakkında kovuşturmalar açtırdı, sadakatsizlik gösterenler için para cezaları koydu, azadlanmış kölelerin boşanmalarını yasakladı.

Ondan sonra gelen imparatorların hepsinde patolojik nitelikte cinsel özellikler vardı. Sezar gibi Tiberius de homoseksüeldi belki. Şu da var ki Sezar -deyim yerindeyse- «iki tarafı keskin acem kılıcı» gibiydi: «Bütün erkeklerin karısı ve bütün kadınların erkeği» deniyordu onun için çünkü. Sezar'ın öcünü alan Marcus Antonius da Kleopatra'nın aşkı uğurunda bir imparatorluğu feda etmeden önce erkeklerle de, kadınlarla da bir sefahat hayatı sürdürdü. Caligula kendi kız kardeşi Agrippina'yı metres tutmuştu, sonradan sürgüne gönderdi. Bu Agrippina da Claudius'la evlendi, onun oğlu olan Britannicus'u sürgüne gönderdikten sonra Claudius'u zehirledi nihayet. Claudius'un kendisi de Agrippina ile evlenmeden önce üçüncü karısı olan ünlü Messalina ile evli bulunuyordu. Messalina ise kocasını casuslara gözetletiyor, genel kadınlar arasına karışacak kadar edepsizlikle kanlı işleri bir arada yürütüyordu. Fakat Caius Silvius'la gizlice evlenmesi, bardağı taşıran damla oldu: Amacı onu tahta çıkarmaktı, bunun üzerine Claudius Messalina'yı öldürttü. Agrippina ise Claudius'u zehirledik-

ten sonra kendi öz oğlu Neron'u tahta çıkardı, fakat ona hiç mi hiç göz açtırmadığından Neron da Poppea'nın etkisi altında anasının ölümünü hazırladı. Neron'un kendisi Poppea ile evlenmeden önce Octavia'dan boşanmış, onu sürgüne gönderip öldürtmüştü. Poppea ikinci kez kendisinden gebe kaldığı sırada karnına bir tekme vurarak onu da öldürdü. Vitellius kadın kılığına giriyor, homoseksüel davranışlarda bulunuyordu. Sezar'dan ve Tiberius'tan sonra, Antinöüs'ün âşığı olan Hadrianus, homoseksüel olup da bir süre başarı ile saltanat süren tek imparatordur.

Şurası da açıktır ki bütün bu patolojik nitelikteki cinsel olaylar az-çok herkesin gözü önünde, bilgisi altında olup bitiyordu. Kamuoyunun bu davranışlara gösterdiği hoşgörü ise çok şaşırtıcı bir psikososyal olaydır ve izahı tam anlamıyla yapılmamıştır henüz. Fakat tam bu olaylar edebî birer yazı haline gelir gelmez skandal patlak veriyordu: Yazarlar ve ozanlar olayları ele aldıklarında bunlar daha gerçek bir nitelik ediniyorlardı sanki.

Bu bakımdan ozan Ovidius'un örneği dikkate değer: Ovidius *Sevmek sanatı* adlı yapıtında kendi çağının cinsel törelerini yansıtmaktan başka şey yapmamaktadır çünkü. Gerçi *Şatafatlar ve değişiklikler* adlı ikinci kitabında itiraflarda bulunup tarziye verdiyse de ölümüne değin Karadeniz kıyısındaki bir kasabada sürgünde kaldı.

II

ORTAÇAĞ ve RÖNESANS

I. — Hristiyanlığın görüşleri

Roma Neron'un imparatorluğu sırasında en kötü kargaşalıklar içinde çırpınırken, Hristiyanlığın düşünce ve görüşleri de bu şehre ulaştı. Yeni dinin dünyadan el-etek çekmek, yoksul ve iffetli kalmak yolunda yaptığı çağrı, Romalının sağduyusu ile çatışıyordu. Çünkü o, kafasını işletse dahi, ahrette de, yeryüzündeki entellektüel ve ahlaksal nimetlerden yararlanmaktan gayrı bir biçimde canlandıramazdı sonsuzluğu zihninde. Bu yüzden Hristiyanlık doktrini Romalının pek ağırina gitti ve bu dine yeni yeni girmeğe başlayanları «insanlığın düşmanları» diye nitelerken de çok içtenlikle konuşuyordu. Romalılara göre bu, Roma'nın büyüklüğünü yaratmış olan geleneksel değerlerin yok edilmesi demektir.

Geçim ve yaşam tarzıyla ilgili olan bu kaygıya, cinsel nitelikte bir başka kaygı daha eklenmekteydi ki o da evlilik bağının çözülmezliği tezinden

ve boşanmanın kesinlikle yasaklanmış olmasından ileri geliyordu. Aziz Mathieu gerçi bir kocanın uygunsuz davranışlarda bulunan karısını boşayabileceğini yazmıştı ama İncil'in öteki yazarları olan Marc, Paul ve Luc, kısırlık halinde dahi evlilik bağının çözülmesiyeceği düşüncesinden yana idiler. Derken bir adım daha atıldı ve aziz Paul'la birlikte «cinsel bakımdan perhiz» de ortaya çıktı. Gerçekten, İsa'nın kendisi evlilikdışı cinsel ilişkiler üzerinde bir şey söylemiş değildi. Yahudi şeriatı kızların eldeğmemiş olmaları gerektiğini söylüyordu ama delikanlılar için bu konuda hiçbir istekte bulunmuyordu: Daha önce de gördüğümüz gibi, az-çok bir fuhuş da hoşgörülmekteydi.

Yeni kuralda ise delikanlı ne kızlara, ne evli kadınlara, ne de genel kadınlara başvuramayacağından (mastürbasyonlu veya mastürbasyonsuz) cinsel perhize katlanmak zorundaydı ancak. Böylece de perhizkârlık -maddi nimetlerden el-etek çekme ve düşman da olsa kendi cinsinden olanlara sevgi gösterme işiyle birlikte- pasif direnmeyi mümkün kılacak ve zulümlere katlanma yürekliliğini verecek olan manevî gücün içinde yer almaktaydı.

Ancak çok sonraları, dine yeni girenlerin sayısı artınca ve Hristiyan dini de pratik alanda kendini örgütleyince ki, cinsel arzuları önleme konu-

sunda Perslerin eski buluşları olan Şeytan kavramına başvuruldu; bunun yanı sıra da İsa'dan gelen ruh-temizlik ve Şeytan'dan gelen ten-kirlilik arasındaki ruhsal ve bedensel ayrılık da benimsenmiş oldu. Bunun üzerine Âdem'le Havvâ'nın işledikleri aslı günah, eski gelenekte olduğu üzere, herşeyi bilme ve Tanrı ile yarışma hali olmaktan çıktı da cinsel işlemin kendisi haline geldi. Hayatın aktarılıp sürdürülmesi de, yine günaha bağlı olarak, soydan gelme ve gelecek kuşaklara aktarılabilir bir günah içerir oldu. Cinsel yaşamın, ve ten arzusuna metafizik korkunun eklenişinin başlangıcı, işte budur.

İncil'in öğretisinin böyle derece derece uygulanışı herşeyden önce aile bağlarının ve kadının toplumsal durumunun güçlenmesi sonucunu doğurdu. Bu yüzden kadın gayretli bir din propagandacısı haline geldi. Fakat beri yandan çocuksuz birleşmelerin artması; girişim ve ticaret zihniyetinin de eksilmesi, yoksulluğun daha vahim bir hâl alması ve Roma Batı İmparatorluğunun çöküşünün hızlanmasına yol açtı.

II. — Müslümanlığın görüşleri

İbranilerin toplumsal ve cinsel görüşleri bir sıkıntı ve kölelik havası; Hristiyanların görüşleri de zulümler ortasında kurulmuş bulunuyordu. Müslü-

man görüşü ise oymakların savaşları arasında ortaya çıktı.

Hz. Muhammed on sekiz yaşındayken, kırk yaşında zengin bir dul olan Hatice ile evlendi. İş filozofluğa döktü ve yirmi altı yıl süren bu mutlu evlilik sırasında altı tane çocuğu oldu. Hatice ölünce, altı yaşındaki Ayşe ile evlendi, kendi ülkesinde de değerini bilmediklerinden, Medine'ye hicret etti ve orada, İslâm dinine yeni girenlerden kurulu küçük bir ordunun başına geçti, her zaferi de yeni evlenmeyle kutladı. On dört karısı vardı, dokuzu kendisinin ölümünden sonra da yaşadılar, içlerinde en çok sevdiği Ayşe idi, ondan çocuğu olmadı.

Hz. Muhammed eşlerin birbirlerini aldatmalarına ve boşanmaya ilişkin yasaları yumuşattı, fakat kadının aile yuvasındaki çok aşağı olan durumunu olduğu gibi bıraktı. Kısırlık, boşanma nedeni olmayıyordu. Erkeğin dört şey için -zenginlik, güzellik, toplumsal durum ve din için- evlendiğini ileri sürerek çok eşliliği geçerli saydı. Bu da zenginlikleri toplamayı, zevkleri yasalar çerçevesinde çeşitlendirmeyi sağlıyor, erkeklerin sayıca daha kolay artmalarına imkân veriyordu (Erkek çocuklar arasında da hastalık, yetişkin erkekler arasında ise savaşlar yüzünden ölüm oranı daha yüksekti).

Bu tür evlenme yalnız Müslüman kadınlar için değildi, Müslüman bir erkek bir Yahudi veya bir Hristiyanla da evlenebilirdi ama payen, bir kadın-

la evlenemezdi. Kadınlar ilkçağdan kalma bir gelenek uyarınca haremde yaşıyorlardı. Kadınları dört duvar arasına kapamayı da, peçeyi de Hz. Muhammed icad etmiş değildir. Harem kutsal, dokunulmaz nesne anlamındadır. Harem ağaları cinsel bakımdan birer casus ve bekçidir. Kadınlarda bu yoksunlukların yarattığı etkiler ya homoseksüel serüvenler yaşayarak, ya da hadım edilmemiş kölelerle sevişerek aşıkdaşlık etmek oldu. Bu arada hayal gücü de aldı yürüdü: Erosal masallar, erosal eylemin yerini aldı. Böylece *Binbir Gece Masalları* doğdu.

Sevgi bağının böyesine bölünmüş olduğu bu karma - karışık ailelerde çocukların biraz da herkes tarafından yetiştirildiği; belirli bir anne imgesinin yokluğunun, sonraları cinsel bir ayırım gözetmemeye daha kolay yok açtığı; kaygı duyma ve etki altında kalma gibi hallerin ortaya çıkmasına sebep olduğu apaçıktır.

Demek oluyor ki Arap dünyasının birlik ve beraberliği başlangıcında, savunucu saldırgan bir biçim altında siyasal-dinsel nitelikteydi. Bu yüzden bir ilk dönemde salt yayılma amacı güden, askerî tipte istilâlar, fetihler görüldü. İskenderiye'de kitaplar da bu dönemde yakıldı. Sonra, bir ikinci dönemde yerleşme ve sömürgeleştirme başladı: Yunan elyazmaları Arapçaya çevrildi ve daha sonra bunlar, ilkin işgal edilip sonra kurtulan İspanya'nın aracılığı ile Avrupa'da yayıldı. O zaman bunu, 800.

yıl dolaylarında yer alan ve belirli niteliği de Carolus Magnus (Şarلمان) ile Harunürreşit arasındaki dostluk olan epîy uzun, nisbî bir barış dönemi izledi. Ama yerde Filistin'i fetheden Türklerin, İsa'nın Kudüs'teki mezarına girişi yasaklamaları üzerine çarpışmalar yeniden başladı. Bu nedenle ve belki o sıralarda epîy sallantıda olan Hristiyanlık doktrinini de güçlendirmek içindir ki, ilk Haçlı seferi ilân edildi (1096).

III. — Ortaçağda Hristiyanlığın cinsel sorunları

Gerçekten de, Hristiyanlık doktrininin olaganüstü bir tarzda yayılması Kiliseleri, pratik alanda yerleşme bakımından, psiko-sosyal sorunlarla karşı karşıya bırakmıştı. En başta evliliğin bozulmazlığı ve papazların evlenmemeleri geliyordu. V. yüzyıldan başlayarak evlenme işleri tümüyle Kiliseye verildi. Aziz Jérôme cinsel ilişkilerden, meşru da olsalar, fazla zevk alınmasının iyi bir şey olmadığını ekliyor. Kadın yine aşağı bir duruma indirildi: Evden çıkmaması gerekiyordu. Gerçekten, en kanunî ve Kilise yasalarına en uygun bir evlenmede bile, bundan hiç ayrılamıyan bir suçluluk, cinsel eyleme bağlı olarak kalmaktaydı. Aziz Augustin ise şöyle diyordu: «Anam dışkılarla sidik arasında ve günahlar içinde gebe kaldı bana!» Papazların evlenme-

melerine gelince, çok karmaşık bir sorun oldu bu: Başlangıçta Aziz Paul piskoposların dahi evlenebilmelerini kabul ediyordu. Eşleri ölünce yeniden evlenmekten vazgeçmelerini istiyordu sadece. İlk üç yüzyıl boyunca papazlar evlenebildiler. Çok daha sonraları (VII. yüzyılda Trullo'da yapılan din bilginleri toplantısında) papazların yine aileleri içinde yaşamalarına izin verildi ama, piskoposluğa atıldıkları zaman eşleri manastıra kapatılıyordu. Papazlık rütbesini aldıktan sonra evlenemiyorlardı, evlenenlere ise işten el çektiriliyordu. Çok sonraları (1018'e doğru) papazların çocuklarının ömür boyu kilisenin köleleri olmaları kararlaştırıldı. Son olarak da 1049 ve 1055 arasında Papa IX. Leon, iffetli kalmamanı ödev olduğu yolunda bir kararname çıkardı.

O sırada anlaşmazlık özellikle iki topluluk arasında idi: Kendi aralarında erkek erkeğe yaşamakta olan muntazam rahipler sınıfı, bekârlıktan yanaydı. Halkla temas halinde olan cismanî (dün-yevî) rahipler sınıfı ise evliliğin bozulmazlığını ve çevreyle temas zorunluluğunu ileri sürerek, cinsel ve ailesel bağı terketmeğe hiçbir suretle yanaşmıyordu. Bunun içindir ki Papa VII. Gregorius'un 1073 teki nihai kararına boyun eğmek güç oldu: Nikâhsız karı-kocalık epiy uzun zaman sürüp gitti. Papazların bu bekâr kalmaları işi Ana Kuralların çok

kişisel ve anarşik tarzda yorumlanışlarının birçok örneklerinden biridir.

Görünüşe göre Orta Çağın başlangıcında ahlâksal bakımdan bütün ülkelerde az-çok bir boşluğun hüküm sürmekte olduğu anlaşılmaktadır. Şövalyelik kurumunun «klâsik» anlayışı, çok daha az ültiselleştirilmiş efsanelerden başlanarak, kuru-lu düzenden yana olan yazarlarca yeniden yazılmış benzemektedir. Gildas'ya göre şövalyeler palavracı, huysuz, kan dökücü kişilerdir. Ahlâk, kuvvete dayanmaktaydı. Toplumsal bakımdan yararlı olan evliliğe saygı gösterilmemektedir. Bir Provansa türküsünde, kocasını aldatmış olan kadın ona: «Bana hiçbir kusur bulamazsın, sevgilim silâh kullan-mada çok usta bir şövalyedir çünkü!» diye cevap vermektedir ki aslında bu şövalye, Carolus Magnus'un (Şarlman) yeğeni olan Roland'dır. Baba soylu ise, piç olmak muhakkak surette bir aşağılık unsuru değildi.

Çıplaklık da aynı yasaklamaya konu olmamıştı. Bir Ulster kraliçesi savaşçı kocasının dönüşünde bu yiğiti memeleri meydanda ve etekleri havada altı yüz hanımla birlikte karşılamıştı.

Gelinle ilk gece yatma hakkı Fransa'da da, İskoçya ve İngiltere'de de vardı (Culage veya Jus cuni). Saint-Théobart keşişleri Montauriol halkı üzerinde bu hakka sahiptiler. Montauriol halkı bu uygulamaya karşı kendilerini savunmak için Toulouse

kontuna sığındıklarından, Montauban kenti bunun üzerine kuruldu. Daha sonraları derebeyi sembolik olarak yatağa bir bacağına ya da bir budunu sokuyordu ama bir vergi ödenerek bundan da bağışık kalılabiliyordu, «*droit de cuissage*» deyimi de buradan geldi. Bu uygulamanın izahı biraz karmaşıktır: Derebeyinin serf üzerindeki üstünlüğünü sömürmesinden ibaret değildir de cinsel eyleme bağlı olan ve ancak kadına ilk sahip olanın gücünün zarsız hale sokabileceği lânetlenme korkusunun işe karışmasından ileri gelmektedir.

Kadınlar çoğu zaman sokağa göğüsleri açık olarak çıkıyorlardı: Kiliseye gittikleri zaman kendilerinden göğüslerini örtmeleri isteniyordu. Erkeklerde ise pantolon yırtmacı cinsel organlara tıpatıp uygun haldeydi ve onları gizlemekten çok gösteriyordu. XV. yüzyılda hamama çıplak gidiliyor, çocuklar da birlikte götürülüyordu. Ondan sonra miniciklama ve sevişme fahiş başlıyordu. İtalyan yazar ve ozanları Aretino, Ariosto ve Boccacio ile Fransız yazarı Rabelais açık-seçik hikâyeler yazdılar. Yine bir Fransız yazarı olan Brantôme, *Çapkın kadınların elkitabı*'nda kadınların kocalarını aldatmak için başvurdukları oyunları anlatır. Kiliselerin renkli camlarla kaplı pencerelerinde ve dinsel resimlerde açık-seçik sahneler eksik değildi. Günahkâr bir kadın iken İsa'nın doğru yola soktuğu azize Maria Magdalena nehri geçmek için para bulamayınca ka-

yıkçıya kendini sunmuştu. Onun yaşantısıyla ilgili sahnelere de dinsel sanat yapıtlarında sık sık tekrarlanır.

II. yüzyılda kurulmuş bir mezhebin sâlikleri olan «Âdemciler», «turlupin» denen şaklabanlar ve «Piccard»lar bazı şenliklerde çıplak dolaşıyorlar, hekesin içinde zina işliyorlardı. Halk bir deliler piskoposu seçiyor, o da «büyük bir âyin» düzenliyordu. Papazlar, yüzleri karaya boyalı ve maskeli oldukları halde bu «âyin»de hazır bulunuyorlardı. Açık-saçık şarkılar da söyleniyordu. «Âyin»den sonra papazlarla halk arasında her türlü edepsizce eylemler olup bitiyordu. Günah çıkarma sırasında papazın, günah çıkarıcı kendi eliyle kırbaçladığı sık sık görülmekteydi. Bu ise kaçınılmaz bir tarzda kötüye kullanılıyor, birçok çilekeşlerin birbirlerini karşılıklı kırbaçlayarak ülkeyi dolaştıkları görülmüyordu. Bu kırbaçlayıcıların yaptıkları geçitler Almanya'da, İngiltere'de, Fransa'da da yaygınlaştı ama Fransa'da çabucak önlendi. Barış ve yağmur istemek için düzenlenen dinsel geçitler gömlekle yapılmıyordu. Haçlı seferinden önce Joinville, bu kılıkta birçok manastırı ziyaret etmişti. Her yılın 28 aralık gününe rasthyan «Masumlar Günü»nde yaptıklarında yakalananlar çıplak soyulup kırbaçlanıyorlar; giysilerini geri almak için şarap parası ödemek zorunda kalıyorlardı.

Papazlar açıktan açığa zina işliyorlardı. XII.

yüzyılda Roma'daki Santa Maria kilisesinde papazlar «genel kadınları bir araya topluyorlardı.» Evli olmayan kilise adamları özel bir vergi ödeyerek bir kadını metres tutmağa hak kazanıyorlardı. Papazın kendisine gelen kadınları baştan çıkartması için bir metresinin olması da kötü bir şey değildi zaten. XIV. yüzyılda yaşamış olan Fransız yazarı Maillard: «Helâlar, öldürülen çocukların çığlıklarıyla çnlıyor. Biraz kulaklarımızı kabartsak helâlâlara, derelelere atılan yeni doğmuş çocukların feryatlarını duyuyoruz.» diyordu. Montmartre'daki rahibeler, kendilerini doğru yola sokmak isteyen başrahibeyi zehirlemişlerdi. Papa II. Pius: «Papazların evlenmelerini yasaklamak için esaslı nedenler var ama, buna izin vermek için de esaslı nedenler var.» diyordu.

Fuhuş çok yaygın haldeydi. Daha XII. yüzyılda Aquitaine dükası VII. Guillaume genel kadınlar için manastırı andıran bir yapı yaptırmış ve içinde de tıpkı manastırlardaki keşişler için yürürlükte olan hiyerarşiye paralel bir hiyerarşi kurmuştu. XVI. yüzyılda Fransa kralı VI. Charles Toulouse'da resmen bir genelev açtırmış; VII. Charles de bunun için verilen ruhsatı yine yürürlükte bırakmıştı. Paris'te genel kadınlar için özel bir örgüt kurulmuş, özel sokaklar ayrılmış bulunmaktaydı. VI. Charles ile aynı zamanda Napoli kraliçesi ve Provansa kontesi olan Jeanne (Hristiyan erkeklerin gidebilecekleri) bir genelev açtırmıştı. Papa II. Julius 1510'da aynı şeyi

yapmış, onu da X. Leon ile VII. Clementus izlemişlerdi. Beaujolais bölgesindeki üç yüz nüfuslu Villefranche adlı kasabada kadınları da erkekleri de çalıştıran genelevler vardı. Fransa kralı III. Henri'nin saltanat döneminde erkek kılığındaki yarı-çıplak kadınların hizmet ettikleri bir şölen verilmişti. Haçlı seferleri de özellikle limanlarda fuhşun yaygın hale gelmesine yol açtı. Askeri ve dinî bir tarikat olan «Temple» şövalyelerinin yaptıkları bir hesaba göre, sefer heyetlerindeki askerler için tek bir yıl içinde 13 000 genel kadını el altında bulundurmak gerekmişti.

Doğru yola yeniden girmek isteyen genel kadınlar için bunları ıslah edip topluma kazandıracak olanaklar vardı. Kendilerini bu işe adanmış olan dinsel topluluklara «Madeleine Yuvaları» adı veriliyordu. Doğu'da olduğu gibi Avrupa'da da cinsel işler bir kez daha kutsal işlere karışıyordu.

1. *Kilisenin tepkisi.* — Bu yolsuzluklar karşısında Kilise, tek eşli evlilik lehindeki durumunu daha da sertleştirdi: Evlenme ilkin kilise mensubu tanıkların önünde yapılacak, sonra bir papaz tarafından denetlenecekti. Ana-babanın razı olmaları zorunluydu. Bu olmadıkça evlenme bir kız kaçırma ve ırza geçme sayılıyor, dolyisiyle ölümle cezalandırılıyordu.

Engizisyon (1183) ilke olarak dinsel buyrukların çok gelişi güzel ve çok kişisel bir tarzda yorumlanışından ileri gelen rezaletlere son vermek için kurulmuştur. Aslında ise «büyükler»in cinsel başı boşluğunun halk arasında da yayılarak Kilisenin cismanî ve ruhanî temellerini sarsması ihtimali karşısında duyulan derin korkunun bir sonucu olmuştur.

Onun için cinsel içgüdünün şeytanî bir nesne olduğu, böyle olarak da kışkırtıcısı olan Şeytan'la, onun yolunda yürütenlerle ve ona yapılan bir tapınış olarak tanımlanması gerektiği ilân edildi.

Kışkırtıcı, Şeytan'dı, cinsel anatomi ve fizyolojisi gayet belirliydi: Erkeklik organı uzundu, sertti, demirle ya da pullarla kaphıydı; sperması buz gibi soğuktu. Şeytan'la cinsel ilişkide bulunmak zorunlu olarak kızlığın bozulmasına yol açmıyordu (Böylece kız oğlan kızları mahkûm etmek de mümkün olabilmeyordu).

Şeytan'ın yolunda yürütenler özellikle büyücü diye adlandırılan kadınlardı. Bunların sihirli bir güce sahip oldukları kabul ediliyor, kendileri de iki kategoriye ayrılıyordu: Yaşlılar saplı bir süpürgeye binerek cumartesilerin geceyarısında Şeytan'ın başkanlığında yapılan toplantıya giden, sevgi iksirleriyle merhemler hazırlayan kocakarıları; genç büyücü kadın ve kızlar ise Şeytan'la, onun yolunda yürütenlerle, doğru yoldan çıkarmağa yeltendikleri rahipler ve büyük adamlarla, Şeytan'ı sembolleştiren hay-

vanlar ve özellikle kara kedilerle ilişki kuruyorlardı.

Şeytan'a tapınış herşeyden önce onunla bir anlaşma yapılarak başlıyordu. Bunun için ona dört tel sacla kendi kanından bir parça veriliyordu. Bir büyücünün Şeytan'la anlaşma halinde olduğunun belirtileri şunlardı: Kendinden geçmek (günümüzde buna *isterik kendinden geçiş denilmektedir*), hayaller görmek (şizofrenik sanrılar), çırpınma krizleri (sar'a), hattâ şu bildiğimiz çiller, sivilceler, arpacıklar v.b.

Savaş görevi büyücü avcılarına verildi ve özellikle Almanya'da, 1487'de yayınlanan *Malleus Maleficarum* (Büyücülerin Çekici) adıyla tanınan kitapla kötü bir ün kazanmış olan iki hukukçunun, Sprenger ve Institor'un öncülüğü ile başladı. Kitap klinik belirtileri tanımlıyor; büyücülük işlemlerinin nasıl teşhis edileceğini anlatıyor; bu işlemlerin işkence yoluyla itiraf ettirilmesi için otuz beş ayrı «reçete» veriyordu.

Bu kitapta önerilen, bütün papalarca da onaylanan teknik, seri halinde idamlar yapılmasını mümkün kıldı Bunun üzerine başlayan gerçek bir çılgınlık krizi çok büyük ölçülere ulaştı, Kuzey Amerika'da yeni kurulan sömürgelere dek ulaştı hattâ. Lewinsohn, Lea adlı bir yazarın kitabından aktararak Saksonyalı bir yargıcın yaptığı işleri anlatmaktadır: Kutsal Kitap'ı 53 kez okumuş olan bu yar-

gıç, tek başına yirmi bin «büyücü kadın»ı ölüme mahkûm ettiğini söyleyerek övünmekteymiş.

Genel olarak suçlama, kadından yüz bulamıyan bir erkek tarafından yapılmaktaydı. Bu koşullar altında en tanınmış kurbanların, en güzel kadınlar arasından seçilmiş oldukları düşünülebilir.

Cinsel suçlar için uydurma bir kuruluş olan Engizisyon sonradan, düşünce alanında herkesten ayrılanlara ve inanç yolundan sapanlara da büyük ölüme uygulanacaktı.

Gerçekten, daha 1483'te Martin Luther papazların ahlâksal gevşekliklerinin sebep olduğu yolsuzlukları, hisim-akraba kayımcılığını, kilisenin topladığı vergileri kanıt diye ileri sürerek Hristiyan dininde reform yapılmasını istemişti (Almanya'da Kilisenin, genelevlerin gelirleri üzerinden aldığı vergi, günahları bağışlayarak sağladığı gelirden dört kat daha fazlaydı). Luther aforoz edildi, papanın mühürlü buyruğunu kentin meydanında yaktı. Manastırdan kaçan bir rahibeyle evlendi.

Picardie'de bir piskoposluk kâtibinin oğlu olan Jean Calvin genç yaşta dul kaldı, Cenevre'ye sığındı, sert ahlâk kurallarını öven vaızlar verdi; sonra kendisi de bunlara dayanarak ilkelerine karşı gelenleri yaktırdı. Şunu da söylemek gerektir ki Reform hareketi başlangıçta kadın-erkek din mensuplarından yardım gördü: Bunlar cinselliğe ancak ev-

lenme yoluyla ulaşabiliyorlardı, Reform ise boşanmayı kabul ediyordu.

Trentino'da 1543-1563'te toplanan din bilginleri kurulu başta inanç, (aralarında evlenme de bulunan) kutsamalar, kilise azizleri, günah bağışlamaları, papazlık gelirleri, birkaç görev birden alma yasası, papazların evlenmemeleri ve cinsel işlerle uğaşmamaları gibi bellibaşlı konuları nizama bağlayarak bu gibi aşırılıkları önledi. Lâtinceyi kiliselerde kullanılacak dil, papaz okullarını da dinsel eğitim yapacak kurumlar olarak kabul etti.

2. *İngiltere'de Reform.* — Bununla birlikte Reform boşanmayı da kabul ederek İngiltere'de yayılmağa başladı. Gerçekten, kral VIII. Henry Ann Boleyn ile evlenmek için Catherine d'Aragon'dan boşanmak istiyordu. Oysa yirmi yıldır evliydi, altı çocuğu vardı, Catherine d'Aragon da İspanya kralı V. Carlos'un teyzesiydi ve Papa VII. Clementus'un ona ihtiyacı vardı, bu yüzden de Papa, VIII. Henry'nin boşanma isteğini kabul etmedi. «Krala yanlış öğütler vermiş olan» başbakan Wolsey, ömür boyunca hapse atıldı. Bütün Üniversiteler VIII. Henry'nin lehinde kanıtlar buldular. Fakat VII. Clementus V. Carlos'tan (Şarlken) çok korktuğundan, boşanma izni konusunda hiçbir pazarlığa yanaşmadı.

1530 yılının eylül ayında VIII. Henry'nin Ann Boleyn'le evlenmesi geçerli sayıldı: Bunun üzerine

de kral kendini İngiltere Kilisesinin başı ilân etti. Bir ilâhiyatçılar grubu onun ilk evlenmesini geçersiz saydı. Kral Ann Boleyn'le evlendi, o da üç yıl sonra, ileride I. Elizabeth adıyla tahta çıkacak olan prensesi doğurdu, sonra bir kez çocuk düşürdü, bir kez de ölü bir çocuk doğurdu. Erkek çocuğu olmadığı için, kendisinin sadakatsız olduğu ilân edildi. Birsürü âşıkları olduğu kanıtlandı ve aralarında amcası da bulunan yirmi altı asilzade, kendisini ölüme mahkûm etti.

Onu, kralın aldığı dört yeni kadın izledi; birincisi doğum yaparken öldü, ikincisi boşandı, üçüncüsü idam edildi, dördüncüsü ise tahtta kaldı. Şunu da söylemek gerek ki VIII. Henry'nin bu davranışlarını tutulmuş olduğu beyin frengisiyle izah mümkündür kısmen.

Böylece de kendisi mutlak cinsel özgürlük isteyen bir kral, uyruklarına her türlü cinsel özgürlüğü... ölümü üzerinden yüz yıl geçince de kendisinden sonra tahta çıkan krallardan birine kellesini kaybettirdi. Gerçekten de protestan reformu Elizabeth'in saltanat döneminde *püriten* (ilkelere çok bağlı) hale gelince ilkin katolik kilisesinin âyin yöntemleri v.b. kalıntılarına karşı saldırıya geçti, sonraları bunu törelere ve özellikle cinselliğe karşı da sürdürdü.

Püritenlik cinsel zevkin yasaklanması değil de insanda, kendi vicdanı karşısında keskin bir sorum-

luluk duygusunun yeretmesidir. Bunda kayıtsız şartsız önleme aşılarak yerini önceden verilen, fiili ve *prospektif* bir yargıya bırakır ve bu, arzuları, niyetleri, duyuları da kapsar.

Gerçekten, yalnız önleme sözkonusu olsaydı bu, başka yerlerde olduğu gibi bir kanun, yasa, toplum sorunu olurdu. Fakat Yaradan'la gururlu bir tarzda başbaşa kalış demek olan püritenlik, en doğal psiko-fizyolojik davranışlarda bile içten gelen atımları reddeder ve işin içine hesapçılığı sokar. Bundan da şu iki sonuç doğar: Başkasına karşı gerçek sevgi ve yakınlık yokluğu (çünkü bu, özünde, günahlarını başkalarına da buluşturacak olan bir günahkârdır) ve her değişikliği bağışlanmaz bir başkaldırma diye niteleme eğilimi.

Herşeyin aslında kötü olduğu inancını zorunlu kıldığı ve insanoğlunu kendi benliğine karşı sürekli bir insanlıkdışı savaşa zorladığı için püritenlik son kertede, çoğu zaman, ruhsal dengenin çöküşü ile nihayet bulur ve bu hali, ahlâk kurallarından saldırgan bir biçimde vazgeçmek önleyebilir ancak.

Blake, Milton'u kendisi de farkında olmaksızın Şeytan'ın yanını tutmakla suçladığı zaman haklıydı belki.

IV. — Zührevi hastalıkların başlangıcı

Söylendiğine göre Kristof Kolomb'un denizcilerinin Amerika'dan getirdikleri frengi, XV. yüzyılın sonundan başlayarak İtalya'yı kasıp kavurmağa koyuldu. İtalya'da buna *Fransız hastalığı*, Fransa'da ise *Napoli hastalığı* deniyordu. De Vigo hemen hemen aynı anda cıva tedavisine başvurdu. Bu tedavi tarzı çoğu zaman başarılı oluyordu ama pek çok hallerde hastalığın sinirsel ihtilâtlara doğru yol almasını önliyemiyordu.

Başlangıçta frengiyle karıştırılan belsoğukluğu da onun gibi cıva ile tedavi ediliyordu ama cıva, hastalığa karşı etkisiz kaldı. Belsoğukluğu tehlikeli biçimde yayıldı, eklem bozukluklarını, kısırlığı da peşi-sıra getirdi. Bu iki hastalığa (Venüs «Zühre» tarafından verildiği için) *zührevi hastalıklar* adı takıldı. Cinsel aşırılıkların tanrısallıkla bir cezalandırılığını görüyordu bunda herkes.

V. — İlgüdüyle bunu önleme arasındaki savaşın sonuçları

Fakat bu iki tehlike cinsel aşırılıklara engel olamıyordu. Bu aşırılıkların edebiyatta, sanatta, tiyatrodan da sözü edilir olmuştu. O sıralarda emekleme döneminde olan biyoloji bilimine de herkes

kuşkulu bir gözle bakıyor; ahlâksal değerlerin tek-rar gözden geçirilmesini amaçlayan şeytanca bir niyetten doğma sayılıyordu bu bilim kolu.

Cinselliği önlemenin vahşice niteliği karşısında, arzulara konu olan kadının dört duvar içine alınma gibi bir tehdit altında bulunması karşısında dert anlatmak için, ayıplanmadan ve ceza görmeden tatmine ulaşmak için bir çarenin bulunması gerekiyordu. Böylelikle kadına karşı «ülküselleşmiş» bir tapınış doğdu; bu da ifadesini saz ozanlarının müziksel ve şiirsel faaliyetleriyle yapıtlarında buldu.

Bu ülküselleştirmenin nedenlerini tam tamına belirlemek güçtür: Savaşların, özellikle Haçlı seferlerinin yol açtıkları uzun ayrılıklar, kocanın yokluğunda gösterilecek sadakat konusunda âdeta gönüllü bir göz yumma ile ahlâksal bir yasaklama kurma arzusu, kadının bedensel dişiliğinin reddedilişi v.b. gibi şeylerdi bu nedenler.

Savaşçılar için bu davranış, seferdeki ırza geçmelerin yarattıkları çok geniş cinsel tatmin olanaklarıyla ve yol boyunca uğranılan büyük kentlerdeki ahlâksızca eylemlerle güç kazanmaktaydı: Şatoda bırakılan kadın ülküsel hâle sokuluyor, bütün ötekiler kirletiliyordu.

Bu «kadına tapınış» söylendiği kadar ülküsel olmadı çünkü: Saz ozanları şarkıları şatolarda yaşıyorlar; fakat sevenler arasındaki ilişkileri kolaylaştırıyorlar; çoğu zaman da kendileri birer tatmin

aracı görevini yerine getiriyorlardı. Aşk evlenmeye karşı yeniden üstünlük kazanıyor, kadın yeniden önem ediniyordu. Ayrıca «hanımları ve bunların dâvalarını savunmak» için kurulan «tarikât»lerin, büyük ölçüde homoseksüel eğilimli politik ve dinsel kulüplerin atalarından başka şey olmadıklarını ve kadınların buralara ancak «cinsellikten sıyrılmak» gartile kabul edildiğini iddia edenler de oldu.

Bu sadakatsizlik ve homoseksüellik temalarının yanı sıra, kızılbaşlığın da ortaya çıktığı görüldü. Gerçekten, homoseksüellik oldukça açık tarzda vardı ve ayıplamadan çok alay konusu oluyordu; buna karşı kızılbaşlık daha çok korku yaratıyordu. Kendilerinden kurtulunmak istenen eski kraliçelere, eski gözdelere, tanınmış kimselere karşı açılan dâvalarda kızılbaşlık her zaman için istinafi, temyizi olmayan bir suçlama ve mahkûm etme nedeni halindeydi. VI. Alessandro Borgia adıyla papa olan Milano piskoposu Rodrigo Sanzone Romalı bir soylu kadınla kurduğu ilişkiden, aralarında Sezar ile Lucrecia'nın da bulundukları beş çocuk edinmişti. On iki yaşındayken nişanlanan Lucrecia'nın bu nişanı bozuldu ve kendisi Milano'da, Sforza ailesinden biriyle evlendi. Kocasının cinsel güçsüzlüğü yüzünden evlilik geçersiz sayıldı ama Lucrecia'nın yine de bir çocuğu oldu; babası, sonra da erkek kardeşi kendilerinin bu çocuğun babası olduklarını iddia ettiler. Lucrecia Napoli kralının gayrimeşru bir oğlu ile evlendi, daha

sonraları erkek kardeşi Sezar Borgia onun kocasını —yani kendi eniştesini— boğdu, genç kadın da yirmi iki yaşındayken Ferrare düşesi oldu. Erkeklerde uyandırdığı cinsel arzudan çok kendi şehvet düşkünlüğü ile büyük ün kazandı. Bununla birlikte adı, babası ve erkek kardeşiyle kurduğu kızılbaşca cinsel ilişkilere bağlı kaldı. Kırk yıl sonra, soylu bir ailenin kızı olan Beatrice Cenci, kendisini eve hapsedip ırzına geçen babasını öldürdüğü için idam edildi. Bilindiği gibi bu facialar romantik yazarlarca ve özellikle Shelley, Hugo ve Stendhal'ca ele alınıp işlenmiştir.

Büyük ailelerin cinsel sapıklıklarının, halkın geri kalan bölümü arasında ne ölçüde yayıldığını söylemek güçtür. Muhakkak olan şu ki silâhlı saldırılar, tehdit mektupları, şantajlar, açık-saçık yazışmalar geçer akçe halindeydi. Sözelgesi Alessandro Borgia, oğlu ve kızı 1501 yılı ekim ayının bir gecesinde elli tane genel kadınla sabaha kadar «dans etmişlerdi». Bu genel kadınların başka yerde daha az önemli asilzadelerle aynı eğlenceleri düzenlememiş olmaları çok az muhtemeldir.

VI. — Rönesans

Rönesansı sadik önlemeye ve otoriteye karşı, insanın yakasını bırakmayan işkenceli kurallara karşı

bir tepki olarak görmek gerektir. Her tepki gibi o da çoğu zaman amacını aşmış, yeniden elde ettiği tatmin olanağına zorbalığı da eklemiştir.

Erkek gücü savaşta ve teke tek dövüşte olduğu kadar sevimde de kendini belli etmektedir. Gençlerin yaşlı erkeklerden öcalışlarıdır bu. Yeni kıtas erkeklik gücü olduğundan, sevgi iksirlerinden de yararlanılmakta ve doğadan alınma bir ahlâk anlayışı uygulanarak «kendini temize çıkarma»nın yolu bulunmaktadır. Toptan öldürmelerin ve büyük hastalık salgınlarının yol açtığı geniş ölçüdeki can kayıplarını doldurmak için beslenen bir arzu da saklıdır bunda belki.

Gerçekten, gayrimeşru çocukların sayısı çok artmıştır ve birsürü piç hayatta ilerlemek için kendi zekâlarına, bilgilerine, becerilerine, ya da ticarî ve politik yeteneklerine güvenmektedirler ancak. Bunlar kendi aralarında evlenmektedirler. Prenslerin, kralların piçleri ayrı bir soylular sınıfı meydana getiriyorlardı ve kurallara karşı gelme konusunda öteki asiller kadar aldırılmazlık gösteriyorlardı.

Fransa'da baskı ve zulüm gören birçok saz ozanları İtalya'ya sığındılar. Petrarca'nın sevgilisi Laura, Dante'nin sevgilisi Beatrice bir takım kadın örnekleridir ki saz ozanları Meryem Ana'ya besledikleri hem saygı, hem şehvet dolu tapınmış duygusunu bunlara karşı duymaktaydılar.

Resim insanoğluna kendisini olduğu gibi gör-

me olanağını vermiştir: Çıplaklık sanata, kutsal sanata da girmiştir hattâ. Resim, artistik bakımdan gerçek bir strip-tease'in yapılmasına olanak sağlamıştır: İlkın ellerle ayaklar yavaş yavaş «soyuldu», sonra mitolojik tam çıplaklık uygulandı. Edebiyatta da aynı gelişme oldu: Floransalı bir tâcirin Paris'te doğma oğlu olan Boccacio, konularını Arap ve Hint yazarlarından alarak cinsel hikâyeler yazdı ve bunlarda tek eşlilikle alay etti. Bir ressam çeşitli cinsel yöntemleri canlandırmak için on altı tabloda oluşan bir dizi yapmıştı. Aretino bunları savunmak için işe karıştı ve herbiri için birer şiir yazdı. Luigi da Porta 1524'te ilk *Romeo ve Jüliyet*'i yazdı.

İnsan vücudüne karşı duyulan tecessüs bilim kollarını da sardı. Dr. François Rabelais'nin bir insan organını incelemek üzere kesmek isteyince karıştığı güçlükleri herkes bilir. Belçikalı anatomi uzmanı André Vesale Padova'da estetik cerrahlığın atası oldu.

Bu kitabın çerçevesine sığdırmak için sınırlamak zorunda kaldığımız örnekler, Rönesansın toplumsal ve cinsel özelliklerini göstermektedir:

— Cinsel suçluluk duygusu genellikle azalmış, dolayısıyla sanatta şehvet duyguları daha açık olarak ortaya serilmiş, bilim kollarında da insan vücudünün dokunulmazlığı ilkesi diye bir şey kalmamıştır;

— Bunun sonucu olarak dilde, plâstik sanatlarda, edebiyatta, bilimde biçimlerin incelenmesine bir çeşit tutkulu nesnellik gelmiş; çok geçmeden bunu daha alttaki hayatî görevlerin ve mekanizmaların bulunması izlemiştir.

Rönesansın belirli vasfı nedensellik ilkesinin yüzeye çıkması ise o bunu, Ortaçağa son veren gerçek bir cinsel devrimin olup bitmesine borçludur.

III

YENİ ÇAĞ ve SON DÖNEM

I. — XVII ve XVIII. Yüzyıllar

Fransa kralı IV. Henri'den Büyük Fransız devrimine dek olan bu dönem başlıca üç ana vasıfla kendini belli eder:

— Ahlâk kurallarındaki gittikçe büyüyen özgürlükle toplumsal ve dinsel isterler ve buyruklar arasında bir çeşit «birlikte varolma» tarzı yerleşti;

— Cinsel anatomi ve fizyolojide birçok yeni bulgular yapıldı;

— Cinsel konular politik ve ekonomik gelişmeyle girift hale geldi.

1. *Özgürlük ve önleme.* — Cinsel özgürlük büyük ölçüdeydi. XVII. yüzyıl vakanüvislerinden Tallemant des Réaux, devrin başkomutanı De Montmorency için şunları yazıyor: «O da Ferrare Düka-sı gibi, damatlarına içkiyi sunmadan önce fıçıyı delmek zahmetine katlanıyordu. Gerçi ben söyle-

nenlerin hiçbirine inanmıyorum ama halalarıyla teyzeleri, kız kardeşleri, kuzinleri, kız yeğenleri karşısında hiçbir çekingenlik duyduğu yokmuş. Evinde çok başıboş bir yaşantı sürdürülmekteymiş.»

Ertesi yüzyıl Fransa'da olduğu gibi başka yerlerde de tablo, aynı olarak kalmıştı. Rus Çarı Deli Petro orduda kantincilik yapan bi kadınla evlenmişti. Kadın çarı eski metreslerinden birinin kardeşi olan Mons adında bir erkekle aldattı. Çar, Mons'u Katerina'nın gözü önünde idam ettirdi ve kafasını bir kavanozun içinde yatak odasında koydurdu. Sonra karısıyla barıştı, zührevî bir hastalık sonucunda öldü, Katerina da çariçe oldu. Bu kadının en azından seksen iki tane âşığı olduğu bilinmektedir.

Fransa krallarının metresleri Doğu saraylarındaki *ikinci kadınefendi* rolünü oynamaktaydılar (Markiz de Pompadour'la Mme du Barry). Politik nüfuzları vardı. Büyük saygı görüyorlar, dalkavuklar çevrelerinde pervane gibi dönüyor, büyükelçileri kabul ediyorlardı. Gözden düştükleri zaman (Mme de la Vallière gibi) manastıra giriyorlardı. Bazen çocuk doğuruyorlardı: La Vallière dört, Montespan sekiz çocuk doğurmuştu, bunlara asillik verilmişti. Anneler ailelerine çok bağıydılar, hısım-akrabalarını koruyorlardı: «Yatak asaleti» idi bu. Geçici metres ise hem kraliçeyi, hem «yerli köklü» metresi aldatmış oluyordu. XV. Louis'in «dişi geyik»lerinin Geyikler Parkı'nda yaptıkları âlemleri, cüm-

büşleri herkes bilir. Çoğunlukla tiyatro aktrisleriydi bunlar. Tiyatronun çevresinde oluşmağa başlıyan bu kibar fâhişeler çevresinin doğuşu o sıralara rastlamaktadır denebilir.

Eskiçağda iki buçuk yüzyıl süreyle tiyatroculuk yalnız erkeklerin işi olmuştur. Kadınlar tiyatro oyunlarına ancak çok özel nitelikteki gösteriler dolayısıyla alınıyorlardı. Bunlar bizim modern *strip-tease*'imizi hatırlatmaktaydı, aktörlerle birlikte seyirciler de seks oyunlarına fiilî olarak katılıyorlardı.

Kadınların rolleri daha uzun bir süre delikanlılar tarafından yapıldı, bu da erkeklerin kadın kılığına girmelerine yol açtı. Daha sonra İtalyan operasında kadın rolleri için hadım edilmiş erkek şarkıcılar ortaya çıktı. Besteci Haydn da az kalsın bu işlemi geçirip «soprano» olmak gibi bir tehlike atlatmıştı. Bereket versin babası tam zamanında kurtardı onu. Daha sonra ise işler tersine döndü, kadınlar delikanlı rolü oynamaya başladılar.

Dansözler daha kolay «erişilebilir» kadınlardı. IV. Henri'nin bunlardan iki tane ünlü metresi vardı: Montmorency ile Paulet. Localar buluşmaların yapıldığı, sevdâ entrikalarının döndüğü yerlerdi. Şarkıcı kızlarla genç aktrisler ortaya çıkarılıp meşhur ediliyordu. XV. Louis'in çocukluğunda Kral Naipliği yapan Philippe d'Orléans'ın bir gözdesinin oğlu Cambrai kentinin piskoposluğu ve başpisko-

posluk -dükalığı payesine erişti. Nevers dükası, Quinault adlı metresiyle gizlice evlendi. Duclous Uzès kontuna, Clairon Soubise prensine metreslik ettiler. Kilise bunları kabul etmedi, ölümlerinde kent dışına gömdürdü.

Cinsel başıboşluk gerçi oldukça yaygındı ama ancak zenginler kolay ve hoş bir cinsel yaşantı sürebiliyorlar, birçok denemelere girişebiliyorlardı. Bununla birlikte bir sınıf erkek kendini gittikçe daha fazla kabul ettirmekteydi: Filozoflar, sanatçılar, yazarlar kategorisiydi bu, uzun süre zenginlerin sırtından geçinecekler, karşılık olarak da onlara biraz felsefe, sanat ve edebiyat öğreteceklerdi. Arasıra cinsel alanda onlarla yarışa da giriyorlar, kadınlar bu tür erkekleri beğenip arıyorlardı. Bunlar çoğu zaman efendilerine saldırmamak için zor tutuyorlardı kendilerini. Gerçi henüz devrimci değildiler ama yazdıkları, gelecekteki büyük değişikliklerin tohumlarını taşıyordu.

Bunlar «ekâbir»in, kodamanların tutumlarını, davranışlarını okuyucularına anlatıyorlar; bu kodamanların cinsel ayrıcalıkları da açığa vurulmuş istekler listesinde yer alıyordu. Böylece ortaya yeni toplumsal tipler çıktı ki bunların en tanınmış «baştan çıkarılmış kız»dı. Soylu aileden olan «ırz düşmanı», kendi halinde bir ailenin genç kızına kur yapıyor ve cinsel zevki uğrunda onu (genellikle gebe de bırakarak) baştan çıkarıyordu. Bu yüzden

kızcağız ne evlenebiliyor, ne ailesinin yanında kalabiliyordu. Bir geçit kanundışı insan haline geliyordu âdetâ. O zamana dek ayartıcı, baştan çıkarıcı olan kadın, kurban haline geliyor, ve başka bir toplum sınıfından olduğu için bu hale düşüyordu. Parası olsa bir koca satın alır, soylu olsa rahibe olurdu. Yoksul olduğu için kötü yola düşer, böylece de Manon Lescaut çıkardı ortaya.

Daha geçen yüzyılda Gabriel Illiez (takma adıyla Tirso de Molina) 1630'da *El Burlador de Sevilla y el convivio de piedra* adlı tiyatro oyununu yazmıştı. Müzik ve edebiyattaki bütün Don Juan'ları ortaya çıkaracak olan bu piyeste görülen tema şuydu: Tatminsizliğe, hiçbir zaman giderilemeyen arzuya bağlı, aşırı bir şehvet düşkünlüğü. Sevgiye konu olan kadın da boyuna değişiyordu, erkek temel bir yoksunluğun kurbanı olmuştur çünkü. Söylendiğine göre yazar kendisine örnek olarak Sevilalı zengin bir burjuva olan Don Miguel de Manara'yı almıştı ki gerçekte bu, asıl adıyla Vincentello de Leca idi ve Korsika asıllıydı. Bununla birlikte şuna da dikkat etmek gerektir ki, adamın tam doğum tarihi 3 mart 1637'dir, yani kendisi oyunun temsilinden üç yıl önce doğmuştur!

Biraz değişik bir başka baştan çıkarıcı tipi de Casanova'dır. O da tıpkı Don Juan gibi kendini cinsel ilişkilere adamıştır, entrika yoluyla elde ettiği başarı da bir âletten başka şey değildir. Kılıcı da ka-

lemi de oldukça iyi kullandığından yönetici sınıfın içine girmeye başlar ve o sınıf gibi lüks bir yaşantı sürmeye başlar. Casanova için kadının razı olması ana koşuldur, kız eldeğmemişse ailesinin rızası satın alınır. Fakat şunu da bilmek gerektir ki yarımı olmayan ve çarçabuk olup biten zevk sertivenlerinin yanı sıra Casanova'nın başından başka işler de geçmiş; kendisine eşlik eden kadınların kaderlerini iyileştirmek için çaba harcamıştır. Birçok kadınlara tanışmaya da ayrılma hediyeleri vermiş; kimisini zanaat sahibi etmiş, kimisinin de içinde bulunduğu ilk toplumsal durumdan daha yüksekte olan bir erkekle evlenmesini sağlamıştır.

Don Juan'ın veya Casanova'nın prestij ya da entrikayla elde ettiklerini başkaları parayla elde ediyorlardı: Tam gelişme halinde olan burjuvazi de cinsel başıboşluktan kendi payını gittikçe daha büyük ölçüde almağa başlıyordu.

İngiltere'de çok büyük ün kazanmış olan Samuel Pepys adında biri vardı, içkiyi çoğu zaman fazla kırıyordu. Amirallıkta memurdu ama oraya gitmekten çok tiyatroya gidiyor, karısının kendisine olan sadakatinin de üzerine titriyordu (Haklıydı da hani, karısına iki lord kur yapıyordu çünkü). Fakat yine de, 2 Haziran 1668 günü iki güzel kadınla şarkı söyleyerek kırlarda gezip dolaşmış, bir bara gidip birlikte içki içtikten sonra onlardan ayrılmıştı. Paltosunu bir tuhafiyeci dükkânında unuttuğu için alma-

ğa gitmiş, bundan yararlanarak genç tuhafiyeci kızı mınçıklamış; akşamın saat dokuzuna doğru Deptford'a gitmek için Thames nehrinde işleyen bir gemiye binmiş; kendi işlerinde çalıştırdığı bir dülgerin karısıyla sevmiş, nehir yoluyla da evine dönmüştü. Aynı yılın kasım ayında genç bir hizmetçi kızı baştan çıkarmıştı; Karısı gözünü korkuttuğu için oturup genç hizmetçiye kendisinden ayrıldığını bildiren bir mektup yazarak bunda genç kıza: «Sen orospunun birisin,» demiş; tuttuğu güncenin 20 Kasım gününü de şu gerçeği kabul ederek kapamıştı: «Tanrı'nın ve zavallı karımın hoşuna gidecek bir yaşantı sürmem daha iyi olacak. Böylece ağır kaygılardan ve büyük masraflardan da kurtulmuş olacağım.» Gerçi bu Don Juan üslûbu değildir ama, cinsel akrobasi bakımından onun yaptıklarının tıpkısıdır. Bu cinsel özgürlük, az-çok değişikliğe uğrayarak, toplumun bütün sınıflarına yayıldı.

Ne gibi bir ilâç önerilmeliydi? Kadını yalnız kiliseye gitme hakkına sahip bir yük hayvanı sayan İngiliz püritenliği mi taklit edilmeliydi? Yoksa daha az hoyrat fakat daha iki yüzlü olan kıta Avrupasının çerçevesinde mi kalınmalıydı? Jean-Jacques Rousseau serbest birleşmeyi öneriyordu: Ona bakılırsa evlilik hiçbir doğal kanuna uygun düşmemektedir. Ayrıca toplum hukuku bu işe parayı da karıştırmakta, bu ise sevgiyi biraz daha çabuk yoketmek-

teydi. Rousseau'ya göre Tanrı'nın ve Doğa'nın istedikleri, amacı mutluluk olan bir tek eşlikti. Bu koşullar altında kurulan bir aile sevgiye dayanan çoh güze bir mutluluğa kavuşacaktı. Çocuk da Kilise'nin yardımı olmaksızın, aile içinde yetişecekti, ki Rousseau'nun *Emile* adlı yapıtı bu düşünceden doğdu. Fakat zındık sayılarak hüküm giyen, kitabı yakılan Rousseau, dış ülkelere kaçarak sürgünde yaşadı.

Aslında ise bu ıslahatçı, kötü ahlâklı bir kimse- dir. Duyduğu kaygıyı da dünyayı yeniden kurmak, insanları doğru yola sokmak gibi izdüşümlerle gidermeğe çalışır. Çocukluğunda sevgiden tümüyle yoksun kaldığı için, evde kalmış bir kız olan Mlle Lamercier'nin kişiliğinde anne yerini tutacak cezalandırıcı bir insan bulur ve onunla bir mazoşiste (e- za görmekten cinsel zevk duyan kimseye) yaşayacak biçimde yaşar. 21 yaşında iken cinsel zevkleri Mme de Warens'in aracılığı ile tatması onun için korkunç bir sınav olur ve kızılbaşlığın bütün tasalarını kendisine hatırlatır. Mlle de Larnage ile kurduğu başka bir ilişkiden sonra kalkıp Venedik'e gider, merak illetine tutulmuş birisi gibi korku içinde, yosmaların peşinde koşar. Sonunda sabrı tükenen Zülietta: «Sen yosmaları bırak da matematik öğren,» diye öğüt verir ona. Paris'te genel kadınlara yavaşır, Mme d'Epina ve Mme d'Houdetot ile düşüp kalktıktan sonra çamaşırcı Thérèse Le Vasseur'le yaşamağa baş-

lar, ondan beş çocuğu olur, çağının âdetine uyarak bunları bakımevine yerleştirir.

Yaşantısıyla eserleri arasındaki tam çelişkiye rağmen -ki söylemeğe hacet yok, bunun örnekleri oldukça sık görülür,- sonraki kuşaklar Rousseau'ya hak vermişlerdir. O «rezaletler yaratan adam» olmuş ve hem davranışlarıyla, hem yazdıklarıyla dikkati yüzüstü bırakılan çocuklar üzerine çekmiştir. XVIII. yüzyılda çocukların yüzüstü bırakıldıkları sık sık görülmekteydi. Buffon'a göre bunların sayısı yirmi bir yıl içinde 3 233'den 5 604'e yükselmiştir. 1772'de Paris'te doğan çocukların yüzde 41'i yüzüstü bırakılmıştır. D'Alembert'e göre bunlar bir manastırın dolaylarına ya da bir kilisenin avlusuna bırakılmaktaydı. «Lâtin» ülkelerde suç değildi bu.

Çocuk düşürme oldukça az yayılmış bulunmaktaydı ve çocuğu bırakabilmeden emin oluş, gayrimişru gebelikleri geçici bir can sıkıntısı haline sokuyor, bu da çabucak unutuluyordu. Bunun ise hem meşru birleşmelerin ayakta durmasına yararlı bir cinsel gevşeme sağlamak, hem de istenen sayıda asker ve emekçiyi el altında bulundurmak gibi iki katlı bir iyiliği vardı. Böylelikle evlenmeden ana olan kızlar sorunu Almanya'ya göre Fransa'da daha az vahim bir hâl alıyor, daha az sayıda intihar oluyordu. Almanya'da ise buna ilişkin kanuni mevzuat daha sertti.

XVII. yüzyılda fuhuş ve cinsel sapıklıklar çok artarak toplumsal bir sorun haline gelmişlerdi. Söylendiğine göre Londra'da 50 000, Paris'te 13 000 genel kadın vardı. Bu sayılar yüksek görünür ama toplum düzenini asıl tehlikeye koyan, fuhşun yapılaşmış biçimiydi. Küçük kızlar, eldeğmemiş olanlar çok aranıyordu. Patray Taylor bunda kadını alçaltmak, küçültmek gibi sadistçe bir arzu görmektedir. Baştan çıkmış kızlara kızlık zarı takma endüstrisi ile prezervatif endüstrisi büyük gelişme halindeydi ve Casanova'nın yazdığına göre manastırlarda bile prezervatif bulunuyordu.

Kırbaqlama yoluyla cinsel zevk duymak çok moda idi. İngiltere'de bu işe ayrılmış genelevler vardı. Aynı anda kırk kişiyi kırbaqlayan bir makine bile icad edilmişti hattâ.

Homoseksüellik özellikle savaşçı halk topluluklarında, bilhassa Avrupa'da da Normanlar arasında gelişmişti. Avrupa'da homoseksüelliğin kadın ihtiyacını az hissedilir hale sokarak ve «dayanışmayı, takım zihniyetini arttırarak» askerî erdemleri uyardığına inanılıyordu. Daha o zamandan, bu ahlâksızlığın toplumun her iki kutbunda da yaygın olduğu bildirilmekteydi: Homoseksüeller ya kaatiller, suçlular; ya da seçkin ve ince kişiler arasından çıkıyordu.

Bu nedenle Paris'ten Toulouse'a, Toulouse'dan da İtalya'ya kaçan hukukçu Muret ile «erkeklerin

güzelliğine hiç dayanamayan» Michelangelo ün kazanmış örneklerdir. İngiltere kralları II. Edward ile I. Jack homoseksüeldiler. Birçok yazarlara göre Shakespeare'in şiirleri, yalnız W. H. harfleriyle bilinen homoseksüel bir eşe adanmıştır.

Fransa'da XVI. yüzyılda kral III. Henri homoseksüeldi. Bilindiğine göre işi epiy geç olarak homoseksüelliğe dökmüş, daha önce gençliğini kardeşleri kral IX. Charles ve Alençon dükü ile sonradan IV. Henri adıyla tahta çıkan kuzeniyle birlikte toplu sevişme âlemlerinde geçirmiştir. Kadınsı olmakla birlikte kadınlar kendisinden çok hoşlanırlardı, sayısız metresleri olmuştur. Polonya kralı olduktan sonra Fransa tahtına çıkmış ve tapınırcasına sevdiği Marie de Clèves'in ölümünden sona iyiden iyiye homoseksüellikte karar kılmıştır. Uğradığı büyük acıyı «geriye doğru giden» karakteristik bir davranış izlemiş, kendisini kaybettiği sevgilisine benzetmeğe özen göstermiştir. Dikiş dikiyor, işleme yapıyor, bálolarda kadın kılığına giriyor, eşlerini (erkek gözdeleler olan) *mignon*'lar; ya da rastgele karşılaştığı (sarayın iç hizmetlerinde görevli genç oğlanlardan bir *page*, bir döşemeci v.b. gibi) kimseler arasından seçiyodu.

Yüzüstü bırakılan kadınlar da kendi aralarında avunuyorlardı. Görünüşe göre sevice kadınlar arasındaki ilişkilerde erkeğin yerini tutma olanağını sağlayan âlet, o sıralarda icad edilmiştir.

Fakat, hiç değilse Fransa'da, homoseksüellik heteroseksüel (ayrı cinsten insanla arasındaki) ilişkilerle bir tutulmuyordu. Doğrusu şu ki, XVI. ve XVII. yüzyılların «vekayinâme»lerinde buna ilişkin bir kayıt kolay kolay bulunamamaktadır. Kardeşi homoseksüel eğilimli olan XIV. Louis'nin saltanat döneminde soylu sınıf içinde kendi aralarında cinsel ilişkilerde bulunan erkeklerden meydana gelme bir tarikat kuruldu: Üyeleri altın bir haç takıyorlardı. Haçın üstünde de bir kadını ayakları altında çiğneyen bir erkeğin resmi vardı. Ünlü kemancı ve besteci Lulli'nin de bu tarikatten olduğu söylenir. XIV. Louis bu tarikati şiddetle yasakladı. Bunun üzerine homoseksüellik gizli bir hâl aldı ve bu yolun yolcusu olanlar bu işi hiçbir zaman cinselliğin doğal bir belirtisi olarak kabul ettiremediler.

1. Cinsel anatomi ve fizyolojideki buluşlar.

Bu buluşlar bilimsel çağın başlangıcını gösterir; insanoğlu o andan başlayarak doğal olguların ve ilâhiyatçıların ortaya attıkları çok önemli bir sorunun karşısında objektif bir tavır takınabilmiştir, sorun da şudur: «Ruh embriyonun vücudüne ne zaman girer?» Aquinolu Tomasso'ya göre çocuklar için bu süreye gebe kalıktan yirmi, kızlar için de elli gün sonradır.

XVIII. yüzyıla kadar döllenme mekanizması üzerinde kimsenin bir şey bildiği yoktu. Descartes'a

göre cinsin spermalarını birbirlerine karıştırdıklarına inanılıyordu. Kan dolanımını keşfeden William Harvey, 1651'de bütün canlı varlıkların bir dışının yumurtladığı yumurtadan çıktıklarını ileri sürdü. Fakat spermanın rolü ne olduğunu göremedi. Linné, Malpighi, De Graef yumurtalığı ve geçirdiği değişiklikleri, ayrıca gebeliği incelediler. O zaman elde bulunan ilk mikroskoplardan biriyle *haşlamhılar*'ı keşfetmiş olan Leuwenhoek, sağlıklı kişilerin spermasının hareket halindeki hayvancıklar olan *spermatozoid*'lerle dolu olduğunu haber verdi. Fakat yumurtacıkla spermatozoidin karşılaşmalarını gözlemek için iki yüz yıl beklemek gerekti (ki bu işi Fiol 1877'de denizyıldızını gözleyerek yaptı). Gerçi Malpighi ile De Graef daha önce yumurtacıkların nasıl şeyler olduklarını tanımlamışlardı ama bunları spermatozoidle birleştirmeyi kimse «akıl etmemişti».

Londra'daki Royal Society'nin isteği üzerine Leuwenhoek buluşunu genelleştirdi ve birçok memelilerde spermatozoidler buldu. O sırada da adına *télégonie* denen acaip bir teori ortaya çıktı: İlk gebelik, yumurtalıklardaki fizik ve kimyasal değişme yoluyla, daha sonraki gebelikleri de kesinlikle etkiliyordu. Böylece de ilk cinsel eşi, bir kadına damgasını hiç silinmemecesine basmış olacaktı.

Fikir yanlıştı ama hormonlar -ya da kanın taşıdığı ve organlar üzerinde yeleşmiş bulunan kimyasal

maddeler- teorisinin bütününi tohum halinde içeri-yordu. Öyle ki, işe döne dolaşa (Londra'daki Saint-Paul katedralinin mimarı Christopher Wren gibi) yaşlı hastalara genç hayvanların kanının aktarılma-sını öğütlemeye kadar vardı. Bu deneylerin sonuçla-rı ne yazık ki bilinmemektedir.

2. Cinsellik ve politiko-ekonomik gelişme.

Yeni doğmakta olan endüstri ekonomisinin, savaşlar-daki büyük kayıpların, hastalık salgınlının -ailenin ekonomik durumu ne olursa olsun- her gün daha çok sayıda çocuğa ihtiyaç göstermekte olduğunu daha önce görmüştük. Bir erkeğin, bir toplum grubunun gücü hâlâ daha işçi, zanaatkâr, asker mevcuduyla hesaplanıyordu. Çok sayıda insanların ölesiye çalısması, az sayıda güçlü insanları zengin ediyor, hükümetler de bunlar sayesinde ayakta durabiliyorlar-dı.

Fransa'da Colbert, İngiltere'de Cromwell tara-fından uygulanan bu politika teorik temellerini Wil-liam Pitty adlı bir İngiliz hekiminin kurduğu «poli-tik aritmetik»ten aldı: Belirli bir dönemdeki doğumlarla ölümlerin sayısı bilinirse, belirli bir süre-de de nüfusun ne ölçüde artacağını önceden hesapla-mak mümkündü. Kollektif olguların kişisel kader-lerden daha önemli olduklarını gösteren bu ön-tah-min aynı zamanda tarımsal, endüstriyel, ticarî ve as-kerî plânların hazırlanmasına de olanak sağlıyordu.

Zaten bunun içindir ki cinsel eylemleri görünürde ne Devlet, ne Kilise engelliyordu. İnsanoğlu artıp ço-ğalma konusundaki tanrısal iznin kendi cismanî çı-karlarıyla uyum halinde olduğunu düşünmektedir hâ-lâ.

Böylece, şehvet arzularına konu olan kadın, cin-sel birlikte önemi gittikçe artan bir ortak haline gel-mektedir. Bedenini, emeğini, çocuklarını vermektedir o. Karşılığında da ona bir takım haklar tanınmağa başlanmaktadır. Kendisine kur yapılmasına, meşru birleşmelerde evini çekip çevirmeğe hakkı vardır. Evlilik dışında da çoğu zaman «aşağı tabakadan» olan «hafifmeşrep» kadınlar toplumun basamakla-rını kolaylıkla tırmanmakta ve ne soydan, ne zen-ginlikten ileri gelen kişilerarası ayrılıkların varol-duğu kavramının yayılmasına yardımcı olmaktadır-lar.

II. — XIX. Yüzyıl

Her devrimin bir takım aşırılıkları başka bir takım aşırılıklar getirerek düzelttiği, herkesin bil-diği bir gerçektir. Bundan da çoğu zaman kollektif bir suçluluk çıkar ki bir kendini haklı gösterme» ol-gusu ile ahlâk kurallarında bir reform yapılması sonucunu doğurur. Nitekim 1790'dan başlayarak er-demin hüküm sürmesi de bu yüzden başlamıştır. Şenlikler, eğlenceler, konserler azalmıştır. Eskiçağ

örneklerinin sadeliğine geri dönmek için çaba harcamaktadır. Fakat yine bu nedenle kadınların kamu yaşamına karışmalarına hak tanınmamakla birlikte, cinslerin eşitliği konusunda önemli bir hareketin ortaya çıktığı görülmektedir (Silâhlı kadınlar, pantolon giydikleri için kendilerine «*donsuz = sans culottes*» denen kadınlar, Konvansiyon döneminde hem yargılamaları, hem başka toplantıları izleyen, hem de yün ören «*tricoteuse*»ler gibi). Olympe de Ganges, 1792'de Mary Wollstonecraft'ın bir benzerini yaptığı bir bildiri yazarak şöyle demişti: «Her türlü toplumsal zorlamaları kaldıralım, o zaman herkesin bildiği yer çekimi ilkesi yine işleyeceğinden, kadınlarla erkekler de kendilerine düşen yerleri alacaklardır.»

Eşitçi bir çoktanrıcılıktan esinlenen yeni Devlet dininin çerçevesinde erdemler ve aile bağları güçlendirildi. İlk iş olarak da *fuhş*'a karşı hücumla geçildi. «Kötü kadınlar» o zamanlar Palais-Royal'in bahçesinde duruyorlardı. Bunlar için değerlerine, güzelliklerine, bağlı oldukları «ev»in lüks derecesine ve ayrıca müşterilerin yaşlarına göre bir tarife listesi hazırlandı: Yaşlı müşteriler gençlere göre daha çok para ödüyorlardı. *Akıl Tapınışı*'nın kurucularından ve devrimin önderlerinden biri olan Chaumette bunları büsbütün ortadan kaldıрмаğa kalkıştı ama bu kadınlar toplumsal bir zorunluğa fazlasıyla uygun

düştüklerinden yokolamıyorlardı. Nitekim Chaumette gitti, Robespierre gitti, onlar kaldılar yine.

1792'de kanunî hale sokularak ve boşanma da kabul edilerek *evlilik* müessesesinde değişiklik yapıldı. Daha önce İngiltere'de medenî nikâhı püritenler 1653'te zorunlu hâle sokmuşlardı. II. Charles medenî ya da dinsel nikâhtan birini seçmeğe izin vermişti. O zamana dek evlilik sadece bir el sıkışma ile geçerli hâle geliyor, eşler isterlerse bunu yapmıyorlardı (R. Taylor). Bu yüzden iki eşlilik olayları çoğaldıkça çoğaldı. 1753'te evlenme belgelerinin askıya çıkarılması yöntemi konuldu ama büyük bir direnmeyle karşılaştı.

Boşanma epiy pahalı olmakla birlikte vardı ve yalnız iki boşanma nedeni kabul ediliyordu: İktidarsızlık ve eşini aldatma. Görülüyor ki İngiliz mevzuatı Fransız Devriminin getirdiği kanunlara göre çok ilerideydi. Ancak, tam anlamıyla bir çelişkiler ülkesi olan İngiltere'de yazılı kanunlarla töreler arasında öyle büyük bir ayrılık vardır ki 1787'de İrlanda'da satılmak için boyunlarına ip geçirilerek pazar yerine götürülen kadınlara rastlanıyordu hâlâ. V.F. Calverton'a göre de «1884'te 25 gine (1 gine=5 sterlin 5 şilin) ile yarım pent bira arasında değişen fiyatlar karşılığında yirmi kadının satın alındığı saptanmıştı.»

Fransa'daki Birinci Cumhuriyet döneminde yeni kurulmuş olan boşanma, çok kolaydı. Fakat kadın

erkek vatandaşlar pek kullanmıyorlardı onu. Lewinsohn 1 milyonluk bir nüfus toplamı üzerinde 200,000 evli çift olduğunu, bunlar arasında da 6,000 boşanma olayı görüldüğünü yazmaktadır. Yüzde 3 olan oran oldukça zayıftır. Bir insanın erdemli olarak tanınmasının, o kargaşalık döneminde kelleyi daha kolay kurtarmasına olanak sağladığı düşünülebilir. Aynı zamanda *anne ile çocuğun korunma yöntemleri* de iyileştirilmişti. Aynı zamanda bir *Çocuklara Yardım Servisi* de kuruldu. Çocuklarını yüzüstü bırakan annelerin sayısı yarıya indi.

Bütün bu reformlar yeni seçkinler tabakasından cinsel bakımdan kendisini yine başıboşluğa kaptırması dolayısıyla görünürde oldukça çabuk silinmekle birlikte, yine de derin izler bırakacaktı. Bu cinsel değişikliğin belirli örneği Madridli bir bankerin kızı olan 20 yaşındaki İspanyol markizi Jeanna Maria Ignazia de Cabarrus'un başından geçen serüvenleridir. Bu kız 15 yaşındayken Devin de Fontenay adında bir marki ile evlenmiş, kocası da çok geçmeden onu aldatmıştı. Devrim başlayınca Bordeaux'ya sığınan, tutuklanan genç kadın, Kovansiyon üyesi Tallien tarafından kurtarıldı, sonra onun metresi oldu. Onunla birlikte şehirde âdeta saltanat sürmeğe başladı. Fakat Paris'e dönünce yine tutuklandı, Tallien'e hakaret dolu ağır bir mektup yazdı. Bunun üzerine Tallien Robespierre'e karşı hücumla geçti ve onu safdışı etti. Thérèse devrimin kanlı önderi Ro-

bespierre'in devrildiği gün olan 9 Thermidor yıl II (27 Temmuz 1794) gününün gerçek kahramanı ilân edildi, Tallien'le evlendi, onu da birçok âşıkleriyle aldattı. Çok akıllı değildi ama çok sevimliydi. Çağının modasına öncülük etti, «*Merveilleuses*» diye adlandırılan acaip kıkıklı züppe kadınların benimse-dikleri (drape giysilerden, boyalı perüklerden oluşan) modayı o kurdu. «*Chaumière = Kulübe*» diye adlandırdığı evinde hayranlarını bir araya topladı. 1797'de kafası giyotinle kesilerek idam olunan Beauharnais'nin dul eşi Joséphine Tascher de la Pagerie o evde Barras'ın metresi oldu. O sırada Barras Tallien'i az-çok safdışı etmişti. Tallien'in eşi Thérèse da Barras'nın metresi oldu, Joséphine ise topçu generali Napoleon Bonaparte ile evlendi. Devrimin doğurduğu yönetici sınıf arasında yayılan bu ahlâk kuralları, o sırada tam gelişme halinde olan burjuvaziye de geçti. Gayrimeşru doğumlar ve boşanmalar arttı.

İlk kez olarak sapıklık niteliğinde de olsa hatâ, cinsel uygulamaların açıkça sözü ediliyordu. Eski rejimin bir adamı olan Marki de Sade soylu bir kişiydi, hafif süvari kıtalarında subaydı, ozandı, müzisyendi. Grimod de la Reynière kendisini daha küçük yaşta kundağından çıkarılan bir ilâcın şehvet duygusunu arttırıcı etkilerine alıştırdı. Marki «edebe çok aykırı eylemler»den ötürü 1763'te

tutuklandı, Vincennes'de hapse atıldı, çok geçmeden salıverildi ama tek başına dine de aykırı düşen eylemlerin kahramanı bir ahlâksız olarak damgalandı. Çeşitli ilişkiler kurdu, babası ölünce miras olarak kendisine «kont» ünvanı kaldı. Yine ordu hizmetine girdi, fakat çok geçmeden gece âlemlerine yine başladı: Karşılıklı birbirini kırbaqlamaktan ibaretti bu âlemler. 1768'de bir kızı kaçıracak kırbaqladı, fakat kız kaçarak onu ele verdi. Kral kovuşturmayı durdurdu. 1772'de Marsilya'da Sade homoseksüelliğin ve kırbaqlamanın da uygulandığı bir seks âleminde yosmalara içindi kunduz böceğinden çıkarılan o şehvet verici ilâcın da bulunduğu şaraptan içirdi. Kızlar hastalanınca kendisini şikâyet ettiler: Sade'la uşağına ölüm cezası verildi. İtalya'ya geçti, orada tutuklanarak Milano'da gözaltı edildi. Kaçarak kendisine sadık kalan karısıyla birlikte türlü çarelere başvurarak geçinmeğe başladı. Fakat bir yolunu bularak onu yine Paris'e getirdiler, 1777'de yine hapsedtiler. 1790'da Ulusal Meclisçe salıverilince *Justine yahut namuslu bir kızın başına gelenler* ve *Juliette yahut ahlaksızlığın zaferi* başlıklı iki kitap yayınladı. Fakat gaflete düşerek Mme Tallien aleyhinde bir yergi yazınca 1796'da yine hapisaneyi boyladı. Napoleon onu bile bile hapiste unuttu; Sade da 1814'te, demir parmaklıkların ardında öldü.

Sade kötü ahlâklı bir kimsedir kuşkusuz, Ama hayâl kırıklığına uğramış bir hayâsız değildir.

Ötedenberi uygulanan sevişme tarzları kadar meşru, yeni bir sevişme tarzını ortaya koyduğunu iyi niyetle düşünen, inançlı bir kişidir. Başına gelen felâketlere de özellikle derdini anlatmak, kendini haklı çıkarmak istediği; ve cinsel eylemlerini de iyi görülecek bir ikiyüzlülük ardında gizlemediği için uğramıştır. Bu beceriksizliği de o kadar aptalca ve kışkırtıcı bir tarzda yapmıştır ki, bunu bile isteye isteye yaptı diyese geliyor insanın. Gerçekten, Fransa'da cinsel özgürlük büyüktü ama bu işleri çok sıkı bir denetimin çerçevesinde yapmak gerekiyordu. «İyilerden yana» olmak gerekiyordu kısacası.

Dubois adlı vali genel kadınların sağlık denetiminden geçirilmesi yöntemini koydu ve kârların bir bölümünü kendi cebine indirdi. Askerler sivillerden daha üstün olduklarından daha büyük bir cinsel özgürlükten yararlanıyorlardı. «Bile bile lâdes» gibi bir şeydi bu: Gerçekten, askerlerin işledikleri cinsel suçlar çok seyrek olarak cezalandırılıyordu. Napoleon polis göndererek kadınları yanına çağırıyor, kocalarını da görevle bir yere gönderiyordu. Kahire'de de böyle yaparak bir teğmenin karısını yanına aldı, teğmeni de İngiliz donanmasının gemileri arasında dolasmakla görevlendirerek yola çıkardı ama adamı İngilizler esir ettiler.

İmparator olunca aktrislerle, birkaç hafifmeşrep kızla düşüp kalkmağa başladı. Kendisine dilekçe vermeğe gelen Berlinli bir kız hoşuna gitti: An-

nesiyle birlikte kızı çağırdı, sabaha kadar yanında alıkoydu, sonra kendisine iki yüz altın vererek geri gönderdi. (Bir Fransız albayı bu kızı alıp Paris'e getirdi. Böylece rütbesinin yükseleceğini umuyordu. Fakat kendisine 4,000 altın frank verilerek Berlin'e geri gönderildi.) Napoleon'un birkaç düzine metresi olduğu bilinmektedir, hepsine de doğru-dürüst aşk mektupları yazıyordu. Doğrudan doğruya yaptığı ilişkilerde arasıra sertlik gösteriyordu ama hiçbir zaman sadizme kaçmamıştı. Bir kıza ya da kadına nasıl olsa sahip olacağını biliyordu ama Romeo gibi âşık rolü oynamaktan hoşlanıyordu. Birçok geceleri kadınlara birlikte geçiriyor, fakat bu yüzden işini gücünü aksatmıyor, bir konu üzerinde düşüncesini yoğunlaştırma yetisini yitirmiyordu. Çabucak uykuya dahi yordu, bir kadın göğsü onun için en iyi uyku ilâcıydı. Değişiklik ihtiyacı duymakta olduğundan, üç önemli kadına sahip oldu ki bunlar Joséphine de Beauharnais, Marie-Louise von Habsburg ve Maria Walewska'dır. Kendisini Rusya seferine sürükleyen ve ondan bir de çocuk doğuran, Maria Walewska olmuştur. Bunun üzerine Napoleon iştahlandı, bir veliahde sahip olmak istedi ve 17 yaşındaki Marie - Louise ile evlendi: Nikâh bu prensesle Napoleon'un gönderdiği bir vekil arasında, Viyana'da kıyıldı. Napoleon Paris'te yapılacak düğünü beklemeden nişanlısına Compiègne'de sahip

oldu... Sonra da ispirto içinde saklanan yüreğini ona bırakacaktı.

Fransa'da Krallık rejimi yeniden kurulunca ahlâk konusunda reformlar yapılacağını bildirdi ama ilkin kurumların reformuyla işe başladı. Boşanmayı yasakladı ve bu, 1884'te yeniden ortaya çıkabildi ancak. Özel yaşamının üstüne edepi bir perde çekiliyordu Açığa vurulmamak ve fesat hareketleri hazırlamamak şartıyla herşeyi yapmağa izin vardı. Gerçekten, fesat hareketleri günün modası halindeydi. Kamuoyunun, politik ve ekonomik haberalmanın önemi anlaşılmaya başlanıyordu. Yastık üzerinde ağızdan kapılan itiraflar sayesinde yapılan cinsel casusluk ilk kez Metternich tarafından Viyana Kongresi sırasında kuruldu. Metternich daha sonra da şehirde sükûnu sağlamak için hafiye olarak genel kadınları kullanmaya başladı: O sırada bunların sayıları da pek yüksekti, 4 000 000 nüfuslu şehirde 20 000 genel kadın vardı ki yedi veya sekiz erkeğe bir genel kadın düşüyordu bu hesapça. Frengiyle belsoğukluğu ortalığı kasıp kavuruyordu. 1821 ile 1840 arasında Avusturya başkentinin sokaklarında bir milyon çocuk bulundu.

Büyük bir neşeli yanı olmayan cinsel özgürlük, görünürde sert olan denetim ve burjuva yaşamı, barışın işsiz-güçsüzlüğü içinde, romantik tepkinin gelişmesini sağladı. Aşk tam karşılığını bulduğu zaman bile insanı mutsuz eder: Rahat bir yaşam

sürmüş olan (Musset, Vigny, Byron gibi) genç ve kültürlü asilzadelerin destekledikleri tema buydu. Gündelik yaşamın miskinçe zorunluklarına katlanmağa yanaşmıyorlar, otoriteye başkaldırıyorlar, sevgiyi göklere çıkarıyorlar, insanla doğa arasındaki esrarlı bir anlaşmayı araştırıyorlardı. Bunlardı başlıca temalar.

Erkeklerin çitkırıldım, duygulu, fazla çalışmayan, kederli, babalarınca horlanan oğullar gibi bir görünüşleri vardı. Yalnız kimi zaman irkiliveriyorlar, hiç yüzünden düelloda çarpışıyorlardı. Kadınlar toplumda önemli bir yer tutuyorlardı. Bunun en belirli örneği, kadın yazar George Sand'dır. Erkekçe haklar elde etme peşinde olan bir homoseksüeldi, işi gücü erkekleri güçsüzlüklerine inandırmağa çalışmaktı. Birçok erkekle düşüp kalktı ki Jules Sandeau, Heinrich Heine, Musset, Chopin, Mérimée bunlar arasındadır. Liszt'i sevmiştii ama daha önce kontes d'Agoult elde etmiştii onu.

Romantik tepki edebiyatta kadınların eşitliğe, duygularını ifadeye olan hakları tema'sını dile getirir. Fakat bu tema büyük çoğunluk için henüz erişilemeyecek bir ülküydü. Burjuva toplumu ailenin bütünlüğünü şiddetle savunuyordu. Evlenmeler, kurallara uygun birleşmelerdi; karşılıklı tanışılarak yapılıyor, sözleşmeler en ince ayrıntılar gözönüne alınarak hazırlanıyordu. Gençlere birbirlerini görme, seçme izni bir ölçüde veriliyordu kuşkusuz. Ba-

lolar vardı sonra. Vals çağıydı o zaman, çiftlerin birbirlerine sarılarak yaptıkları ilk dansı bu, Byron ve Musset ile daha başkalarının birçok itirazlarına hedef oldu. Kızların eldeğmemiş olmaları muhakkak isteniyordu. Evlilikdışı anne olan bir kızın kimse yüzüne bakmıyordu. Kocasını aldatan kadın kara listeye girmekteydi.

Cinsel uyumdaki güçlüklerin nedenleri utangaç bir tarzda incelenmeğe çalışılıyordu. Gross Hoffinger 1847'de Almanya'da şu gerçekleri ortaya koymuştu: 100 evli çift üzerinde 48'i mutsuzdu, 36'sı aldırılmazdı, 15'i mutlu ve «namuslu» idi, çoğu zaman da suçlu olan, erkekti. 1847, İngiltere kraliçesi Victoria'nın tahta çıktığı yıldı. Bunun üzerine yapmacık bir namusluluk dalgası aldı yürüdü. Erdem göklere çıkarılıyor, boşanma yasaklanıyordu. Saray, boşanmış diplomatları kabul etmiyordu. Dine, ahlâka aykırıdır diye Shakespeare'in eserlerinin bazı yerleri çıkarılıyor, Zola'nın *Toprak* adlı romanını satan kitapçı hapse atılıyordu. *Robinson Crusoe*'nun da bazı parçaları ayıklandı. Buna karşılık gizli müstehcen edebiyat gözle görülürcesine alıp yürümüştii.

Fuhşa karşı saldırıya geçilmişti. Daha doğrusu resmî makamlar Londra'daki 7,000 genel kadını 933 genelevde toplamağa çalışıyorlardı. Bu evlerin

çoğunda kırbaçlama teknikleri uygulanıyordu, o çağın belirli vasfıydı bu. «Cinsel yaşam» ve onu hatırlatacak herşey «üzerine bir ölüm sessizliği çöktü.» Kadınlar artık pantolon giymiyorlardı da kas-katı robolar giyiyorlardı. Külotları kataloglarda bile önlerindeki yırtmaçlarla birlikte görme olanağı yoktu. Tıp bilimi alışkılarında değişiklik yapıyordu. Kadın hekime tek başına gitmiyor, muayene sırasında soyunmuyordu. Bir bebek üzerinde neresi ağırıyorsa orasını göstermekle yetiniyordu.

İçli dışlı anlaşıma diye bir şey yoktu. Mastürbasyon ahlâksızlık sayılarak saldırıya uğramaktaydı. Erkek çocuklar için özel kafesler yapılıyor, erkeklik organı bunun içine hapsediliyordu. Organda herhangi bir dikleşme oldu mu bir çingirak haber veriyordu bunu. Öğrenim süresinin uzamasıyla birlikte, İngiliz kolejlerinde zorunlu olan cinsel perhiz kuralına saygı göstermek de güçleşti. Bunun üzerine, 1860'dan başlayarak düşünceyi başka alanlara çekmek için sportif çalışmalar geliştirildi. Oysa daha önce kimse rağbet etmiyordu bunlara.

Bu tedbirlere kurban olan, erkekten çok kadındı kuşkusuz. Kraliçe Victoria'nın saltanat dönemindeki tepki sırasında erkeğin kadına olan hıncı çeşitli tarzlarda yüzeye çıkıyordu: Özellikle doğum sırasında acı, sancı çekmenin gerekliliği üzerinde ayak direliyordu. Kloroformun duyumsuzlaştırıcı özelliklerini Simpson bulmuş, fakat Kilise bunun

kullanımına engel olmuştur. Ancak Simpson: «Tanrı bile Havvâ'yı Âdem'in kaburgasından çıkarırken onu derin bir uykuya daldırmıştı,» diye karşılık verdi. Gerçi o sıralarda püritenlik kraliçe Victoria'nın kişiliğinde cisimlenmişti ama kendisi herhalde yaptığı ızdıraplı doğumun etkisi altında kalmış olmalı ki, yedincisi için kloroform kullandırttı.

Fransa'daki yapmacıklı utangaçlık dalgası, şaşırtıcı bir dolambaçlı yoldan III. Napoleon'un sarayına da girdi. Daha önce fesat hareketleri hazırlamış olan yeni İmparator Ham kalesinde tutuklu iken birkaç tane gayrimeşru çocuğu olmuş; bir İngiliz aktrisi olan ve hattâ kendisine para yardımı da yapmış bulunan Henriette Howard'ı metres tutmuştu. İmparator olup tahta çıkınca III. Napoleon kendisine yol verdi. Fakat mürekkep faizleriyle birlikte bütün borçlarını ödedi. Ayrıca kendisine bir şato ile Beauregard kontesi ünvanını da verdi. Henriette Howard imparatorun başka bir metresten edindiği çocukları da yanına alıp gitti.

III. Napoleon 45 yaşındayken çeşit çeşit prenseslerin hiçbirine yüz vermedi ve daha 26 yaşında olmakla birlikte cinsel bakımdan büyük tecrübe sahibi olan Eugénie de Montijo ile evlendi. Onun annesi de Stendhal ve Mérimée'ye metreslik etmişti. Prévost-Paradol bu aşkı, şehvet düşkününü bir kimsenin kaprisi diye nitelemişti ama Napoleon 1853'te verdiği özgürlükçü bir söylevde ülkenin ileri ge-

lenleri için evliliği zorunlu hâle soktu. Eugénie de «örnek» bir imparatoriçe haline geldi. Ingres, Courbet, Manet gibi ressamalara karşı bir namus ve hayâ saldırısına girişti. Manet'nin bir tablosunu imparator kurtardı, sergilenmesini emretti.

Heykeller asma yapraklarıyla örtüldü. Baudelaire'e para cezası verildi. Sarayda şenlikler, şöenler gırla gidiyordu ama kocalara tam bir bağlılık vardı ve Eugénie bunu bütün «ekâbir»den de istiyordu. Bununla birlikte Napoleon kadınların güzelliklerine aldırılmazlık edemiyor, ikide bir ortadan kaybolarak birbiri ardınca sadakatsizliklerde bulunuyordu. Nitekim İtalyan Devlet adamı Cavour'un kendisine tanıttığı kontes de Castiglione'nin aracılığı ile o sıralarda birliğini kurma çabasında olan İtalya'yı destekledi.

1. *Kibar fahişeliğin doğuşu.* — O zaman namuslu kadınla düpedüz genel kadın arasında, ikisi ortası bir durum meydana çıktı. Kibar fahişe (*démimondaine*) idi bu, gerçek bir mesleğe, aşk mesleğine atılıyordu: Baştan çıkarılmış bir kız, kocasını aldatmış ya da yüzüstü bırakılmış bir kadındı. Toplumun dışında bir yaşantı sürmeğe başlıyordu, bunda ise aşk ve onu çevreleyen herşey, erkeklerin muhayyilesine hitap etmekteydi. Çok olağanüstü fizik üstünlüklere ve erkek psikolojisi üzerinde bilgiye sahip olmak, servetini ve evini idare ediş tarzı, sosyete alışkanlığı ve az-çok kültürlü olmak gibi

seyler bu rolü oynamağa olanak sağlıyordu ancak. Meslek hayatları boyunca birçok âşıkı mahveden, iflâsa sürükleyen «dişi arslan»lardı bunlar. Politika, menden yaşam, moda üzerinde etki yapıyorlardı. En ünlüleri İngiliz artisti Cora Pearl (Emma Shurch), III. Napoleon'un eski metresi Marguerite Bellanger, Moskovalı bir tâcirin kızı olup kontes de Donnersmarck ünvanını taşıdığı halde ölen La Paiva idi. Rus asıllı olan bu sonuncu kadın, Villoin adlı genç bir Fransız terzi ile evlenmiş, kocasını yüzüstü bırakmış; İstanbul, Viyana ve Berlin'e uğradıktan sonra Paris'e gelmiş; Champs-Élysées (Şanzelize) de bir park kanepesinin üzerinde otururken romancı Arsène Houssaye ile piyanist Henri Hertz'e rastlamıştı. O geceyi Houssaye ile geçirdi, fakat birkaç yıl Mme Hertz adı altında ikincisiyle birlikte yaşadı ve onunla ortaklaşa bir müzik salonu kurdu. Kadının çok har vurup harman savurması yüzünden aralarındaki bağ koptu. Sonunda Villoin'dan dul kalan genç kadın, Arango de Paiva ile evlendi, o da hemen Portekiz'e döndü. Mme de Paiva'nın salonu herkese açıktı, kont de Donnersmarck da buraya gelenler arasındaydı. Genç kadının ününün zirvesindeydi. Champs-Élysées'de, vaktiyle bir akşam oturmuş olduğu park kanepesinin karşısındaki arsayı satın alarak üzerine alaca somaki mermerden merdiveni olan konağını yaptırdı. Sonra Donnersmarck ona Pontchartrain mali-

kânesini armağan etti ve 1870'de, kadın 52 yaşındayken de onunla evlendi. Kontes de Donnersmarch Silezya'da öldü.

2. *Cinsellik ve nüfus.* — O sırada tam gelişme halinde olan büyük gazetelerin ortaya serdikleri bu örnekler, hem ahlâksal, hem demografik bir sorun halini almış olan cinselliğin, herkesin kafasını kurcalayan işlerin ön plânına geçmesine yardımcı oldu. Endüstrileşme ve insan sayısının çoğalması XIX. yüzyılın büyük korkuları arasında yer aldı. Bu korkuyu da İngiliz rahibi Thomas Robert Malthus, aşırı nüfus artışı teorisiyle elle tutulur hale getirdi. İnsanların doğal kaynaklara göre daha çabuk çoğaldıklarına, yoksulların zenginlerden daha çok çocuk yaptıklarına dikkati çekiyordu. Bu yüzden sefalet, «ahlak bozuklukları» ve hastalıklar da artıyordu. Yoksulları sefaletten büsbütün kurtarmak olanaksız olduğuna göre, bunlara yardımda bulunmak yararsızdı: Mutsuz kişilerin çoğalmasından başka şeye yaramıyacaktı bu.

Doğrusu şu ki Malthus'un istatistiklerinin bir çok güvenilir yanları vardır ve önemli bir yorum payına da yer vermektedirler. Sözelgesi 2000 yılında Avrupa nüfusunun 50 milyara yükseleceğini, kıtanın ise bunun ancak 2 milyarını besleyebileceğini söylemektedir. Bunun üzerine de şu tedbirlerin a-

linmasını önermektedir: Tam bir cinsel perhiz ve geç evlenme. Buna karşılık doğum kontrolüne hiçbir hak yoktur. *Kısıtlı bir ahlâk*'tır bu: Malthus'un büyük ustalığı da bunda gizlidir; böylece o, görüşünü bütün büyük kurullara ve Kilise'lere kabul ettirmiştir. Bu görüşler evlenmelerin hükûmetlerce denetlenmesini kolaylaştırmaktadır. Sözelgesi Almanya'da subaylar, memurlar ve çocukları koruma kurumlarına bağlı kimseler, üstlerinin izni olmadıkça evlenemiyorlardı. Fransa'da da meslek askerleri için nizami bir drahome istemek üst'lerden izin almak zorunlu oldu.

Söylemek gereksizdir ki bu tedbirlerin doğumlar üzerinde hiçbir etkisi olmadı, meşru çocukların sayısı azalırken gayrimeşru çocukların sayısı yükseldi, gayrimeşru çocuklar arasında da ölüm oranı yükseldi tabii. Malthus'un teorisi sermaye-emek tartışmasında da önemli bir etken oldu: Emekçilerin bütün istekleri karşısında İngiliz işverenleri çalıştırdıkları kimselere şu karşılığı verdiler: «Yaşama düzeyinizi iyileştirmek istiyorsanız daha az çocuk yapın.» Fakat, yerine getirilmesi güç bir öğüttü bu, yorgunluk cinsel ihtiyaçları engellemez de çoğu zaman kamçılar çünkü. Bundan da yeni -malthusculuk ortaya çıktı: doğumların kısıtlanmasını kabul ediyordu da cinsel perhizi etmiyordu. Doğumu önleyici araçların gelişmesi bundan doğdu. İngiltere'de Francis Place, Amerika'da Owen, daha

sonra Dr. Knowlton bu görüşteydiler. Bu sonuncusu hepsi boyladı ama yazdığı kitap dünyanın her yerinde okundu.

1854'te İngiltere'de George Drysdale'in kitabı doğumu önleyici teorileri yaygınlaştırdı. Söylendiğine göre Darwin bile *yaşamak için savaş* düşüncesi-ni Malthus'dan almış bulunuyordu ve yeni-malthusculuk, en yeteneklinin yaşaması teorisine katılıyordu. Bundan da sayıları azalan çocukları en iyi koşullar altında büyütmeği amaçlıyan *eugéneque* (insan dölünü iyileştirme) bilimi doğdu. Darwin'in kuzeni olan Francis Galton'un adı da bu bilimin başlangıçlarında çok geçmiş bulunmaktadır.

1860'da zâbıta tedbirleri gayretkeşlik derecesine vardığı zaman, yeni-malthuscu bir gazete olan *Neo Reformer*, Knowlton'un eserini yayınladı. Gazetenin sorumlu müdürü hapis ve para cezasına hüküm giydi. Fakat bu, halk arasında genel bir öfkenin doğmasına ve Knowlton'un kitabının Amerika'da yeniden basılmasına yol açtı. Verilen mahkeme kararı, Annie Besant adlı bir kadının çalışmaları sayesinde bozuldu. Hint tanrısı Krişna'yı keşfeden A. Besant, Tanrı'ya ermişliği ülkü edinen *thésophie* öğreticisinin kurucularından biri ve daha sonra Hint bağımsızlığının öncüsü oldu. Bir protestan papazıyla evlenip boşanan Annie Besant, din konusunda özgür düşüncayı benimsemiş, *Neo Reformer* ga-

zetesinin sorumlu müdürünün akıl hocası ve çalışma arkadaşı olmuş, onunla birlikte hüküm giymiş, sonra yine beraat etmişti. Bunun üzerine Malthus derneğini kurdu ve *Nufus kanunu* üzerine bir eser yazdı.

Şurası muhakkak ki bu çalışmalar insanların sayıca artmasıyla eldeki yiyecekler arasındaki oransızlık yüzünden elverişli bir zemin buluyordu. Amerika'ya göç, nüfus fazlasını gidermeğe yetmiyordu. Yeni-malthuscu doktrin doğumu önleyici yöntemlerin yoksulluğu, herhangi bir dış yardım olmaksızın, yoketmeğe imkân sağlayacağı görüşündeydi. Sistem, yoksulluğa karşı yatak odasında ehven fiyatla elde edilen bir ilaç gibi çıkıyordu ortaya.

Bunun üzerine doğumu önleyici yöntemler üzerinde büyük bir tartışma aldı yürüdü. Salt cinsel perhizin bırakılmasından sonra Roma'da hekimlik yapmakta olan Efesli Doranos'un teorisi tekrar ortaya atılarak, kadının geçici bir süre için döllenebilmesi yöntemi yeniden ele alındı. Bu metodu bir Fransız hekimi, Reims başpiskoposu olan kardinalle onaylattı! Almanya'da da katolik bir hekim olan Kapelman bunun propagandasını yaptı.

3, *Cinsel sorunların tıbbî ve toplumsal önemi.* Doğumların kısıtlanması üzerindeki bütün bu tartışmaların en önemli sonucu, cinsel konuları yatak

odalarından ve gizlice elden ele dolayan kitaplardan çıkararak büyük halk yığınlarına anlatmak oldu. Oysa büyük halk yığınlarının herşeyden önce öğrenmek istediği tıbbî ve fıkra türündeki edebiyatta da yayılan şey, cinsel sapıklıklar oldu.

Bu sapıklıklar oldum olası vardı ama iki nedenle gün ışığında incelendi: Bunları uygulayanlar kendilerini haklı çıkarmak için bir olanak bulmuşlardı nihayet; bunları bilen, fakat uygulayanlar ise sözde bilimsel yayınlar için okuyucu bulmuşlardı. Gerçek bilimsel nedene gelince bu, çok gerilerden geliyordu, sapıklıklar tam anlamıyla izah edilememekteydi çünkü.

Bu gerçek propaganda kampanyası cinselliğe ve onunla ilgili herşeye karşı genel bir kuşku duyulmasıyla sonuçlandı. Kamuoyu bu kuşkudan hâlâ kurtulmuş değildir. Fakat ortaya hemencecik olumlu bir sonuç da çıktı: Kimi kadınlar istedikleri gibi cinsel ve kişisel bir yaşam sürme hakkı ve erkeklerle tam bir eşitlik istediler.

Cinsel dramlar kamuoyunda derin bir merak uyandırdı. Sözgelisi Mayerling faciası ne bir politika dramıdır, ne bir aşk faciasıdır. Aşırı cinselliğin sadizme eklenmesiyle olup biten bir dramdır sadece: Arşidük Rudolf ya kendi canına kıymak için gerekli gücü, metresini öldürerek edinmişti; ya da bu felâketin sorumlusu olan cinsin bir temsilcisini, sadizmin etkisi altında ölüme sürüklemiş-

ti belki. Tıbbî alanda bu facianın dikkati cinsel sapıklıkları üzerine çekmek gibi bir yararı oldu: Arşidükü Hristiyan dininin yöntemlerine uygun olarak gömebilmek için onun geçici bir delilik bunalım geçirdiği, bunun da «kemiklerdeki bozukluk»tan ileri geldiği gibi tıbbî bir hiyleye başvuruldu. Bu gibi bozuklukların varolmadıkları bugün bilinmektedir ve cinsel anormalliklerin nedenini, eğitsel nitelikteki bir bozuklukta aramak gerektir.

Bunu, özellikle *mazoşizm* alanında, daha 1886'da ispatlamış olma şerefi Kraft Ebbing'e aittir, bu sözcüğün ortaya çıkışının sorumlusu da odur zaten. Viyanalı bir yazar olan şövalye Leopold von Sacher Masoch'un 1870'lerde tanımladığı bir uygulama olan mazoşizm, daha önce anlatmış olduğumuz sadizmin ters yönde eşiydi:

Sadizmde cinsel eş kırbaçlanarak şehvi zevk duyuluyor; mazoşizmde ise aynı zevk kendine işkence yaptırılarak hissediliyordu. Genç Sacher Masoch'un birçok kentlerde polis müdürlüğü yapmış olan babasının kişiliği üzerinde fikir sahibi olmak, oğlunun yetişim tarzını da hiç değilse kısmen anlamak olanağını sağlar. Anne tarafından büyükbabası olan tıp profesörü Von Masoch'un çocuğu olmamıştı. Bunun üzerine Masoch adı da Sacher adına eklendi. Genç şövalye de meslek hayatına 20 yaşında, Graz'da doçent olarak başladı. Gizliden gizliye çapkınlık ediyordu. Fakat 31 yaşında önem-

li bir cinsel değişiklik geçirdi ve kendisinden daha yaşlı olan, kendisine karşı da sert davranan kadınları aramağa başladı. Hikâyelerinden birinde kürk giymiş bir kadının eli kolu bağlı bir erkeği kırbaqladığını anlatan Sacher Masoch, mazoşizmin mekanizmasını da iyice açıklar. Erkek: «Canımı yak ki mutluluğuma dayanabileyim,» der. Edebî bakımdan biraz şişirilen ünü, yine de büyük oldu: Jübi-lesine Ibsen, Bjornson, Hugo, Zola, Daudet; Pasteur; Gounod ve Rubinstein geldiler çünkü.

Frengili ve alkolik olan ozan Verlaine, Arthur Rimbaud ile olan ilişkileriyle tanınmıştır. Bu ilişkiler zaman zaman fırtınalı olmuş, iki arkadaş bıcaklı, tabancalı kavgalar etmişler; Verlaine bu yüzden Belçika'da iki yıl hapse hüküm giymiştir. Verlaine işe çok genç bir köy delikanlısıyla, sonra homoseksüellerle devam etmiş, onlar da ozan çok yaşlı ve yoksul hale geldiği zaman, hep olduğu gibi, onu yüzüstü bırakmışlardır. Verlaine nihayet yine kadınlara dönmek zorunda kalmış, kendini fâhişelere besletmiştir. İngiliz yazar ve ozanı Oscar Wilde'ı herkes acaip bir hayâsız olarak tanıyordu. Fakat evliydi, iki çocuk babasıydı. Namuslu çevreler kendisinden uzak duruyorlardı ama adı kötüye çıkmamıştı. Gerçi *Salomé*'yi yazmıştı ama Fransızca olarak yapmıştı bunu. Lord Alfred Douglas eserin İngilizcesini de yayınlayınca rezalet patlak verdi: Lordun öz babası olan Queensberry markisi oğlu-

nu, Oscar Wilde'a cinsel bakımdan eşlik etmekle suçladı. Wilde Cezayir'de Gide'e rastladı, karşılaştığı tehlikeleri onunla birlikte gözden geçirdi ama yine de Londra'da bir hakaret dâvası açtı. Oturumdan çıkarken tutuklandı, müstehcen yazılar yazmaktan hüküm giymişti. En güzel eserlerinin çoğunu cezaevinde yazdı. Tutukluluğu izleyen sürgün hayatı sırasında takma ad kullandı, ailesi kendisini reddetti. Bunda da İngiltere'yi kaplamış olan o püritenlik dalgasının bir örneği görülmektedir. Havelock Ellis'in eserleri bile yasaklandı hattâ.

Bunda, varlıklı ve yönetici sınıfların enerjisinin gevşediğini görme korkusuna bağlı olan, gerçek bir toplumsal savunma mekanizmasının belirtisini görmek gerektir belki. Homoseksüeller barışçı ve yurtseverlikleri gevşek kimseler olarak tanınıyorlardı. Gerçi İngiliz emperyalizminin önderliklerinden biri olan Cecil Rhodes'un da «kuzu»ları vardı ama o işini yürütüyor, rezalete meydan vermiyordu.

Almanya'da homoseksüellik kendisinden öylesine bahsettiriyordu ki, Fransızlar «Almanların kötü huyu» diye sözediyorlardı bundan. Bir gazete II. Wilhelm'in çevresinde kurulan gizli bir homoseksüel topluluğunu açığa vurmıştı. Maximilian Harden bu uluslararası ahlâksızlık şebekesinin yapabileceği ihanetlere dikkati çekmiş, prens Von Eulenburg'u suçlayınca hapis cezasına hüküm giymiş-

ti. Fakat tanıkların altından kalkılmaz sözleri karşısında imparator, danışmanlarına yol vermek zorunda kalmıştı. O sıralarda birçok homoseksüellik dâvaları görüldü. Berlin'li bir hekim olan Magnus Hirschfeld o sıralarda homoseksüelliğe üçüncü cins adının verilmesini önerdi ve homoseksüelleri kanunun korumasını istedi. Sapıklığın Almanya'da yayılmasına bu da yardım etti.

Beri yandan XIX. yüzyılın büyük tıbbî bulguları da cinsel sorunların ve herşeyden önce de zührevî hastalıkların gelişimi üzerinde etkili olmağa başlamışlardı. Zührevî hastalıkların yarattığı tehlike korkunçtu: Kopenhag'da 1875'ten 1885'e kadar olan 10 yıl içinde, 10 000 kişi üzerinde 416 yeni frengi vakası saptanmıştı ve 500 yumuşak şankr da bu hesabın dışındaydı. Aynı kuşaktan olan yetişkin erkeklerle kadınların yüzde 30'u hastalığa yakalanmıştı. 1900 yılında Berlin'de 10,000 kişi belsoğukluğu, 6 000 kişi frengi tedavisi görmüştü. Bütün bunlara korku ve yersiz bir utanç duygusu da eklenince bu hâl, hastalığı daha da yaygınlaştırıyordu. Çok sayıda üçüncü dönem frengi vakası vardı. Heine, Maupassant, Nietzsche hastalık omurlıklarına de bulaştığından sarsak oldular, sonra genel felce tutuldular. Fahişeliği ortadan kaldırmakla sorunu çözmek mümkün değildi.

Bu konudaki ilk ilerleme, belsoğukluğu ile frenginin birbirinden ayırd edilmesi oldu. Daha

1812'de, Toulon'da, kürek cezasına çarptırılmış mahkûmların bulundukları bir cezaevinde, Hernandez başka bir hastadan aldığı irini bir hükümlünün üretrasına asılayarak onu da hasta etmeği başarmıştı. Aynı deney korkunç bir bilinçsizlikle başkaları üzerinde de tekrarlandı. 1879 yılında Neisser 24 yaşındayken Breslau'da ilk gonokok mikrobunu boyadı. Leipzig'de Crede yeni doğan çocukların gözlerini mikropsuzlaştırmağı akıl etti. Doğu Prusya'da Schaudinn 1905'te ultramikroskopla yaptığı araştırmalardan sonra frengi etkeni olan *Treponema pallidum*'u buldu. Hamburg'da tropik hastalıkları bölümüne şef olarak atandı ve amibler üzerinde deneyler yaparken dizanteriye tutularak 35 yaşında öldü. Serum tedavisini 1906'da Wassermann başlattı. Ehrlich 1909'da Frankfurt'ta «kimyagerlik oynarken» 606'yı (606. sistemli deney) keşfetti ve Hata adlı bir Japonla frengi tedavisinde ilk ilerlemeyi sağladı. 914. deneyde daha iyi bir ürün elde etti: 914 ile sarsaklık ve genel felç seyrek bir hâl almağa başladı. Almanya'da 1919'da 215,000, 1927'de 75,000, 1934'te 43,000 birinci dönem frengi vakası saptanmıştı.

Böylece bulaştırma gücünden kurtulan cinsel, toplumsal bir âfet olarak o uğursuz görünüşünü kaybediyordu. Şimdi de onun kendini suçluluk yükünden kurtararak ahlâksal bakımdan temize çıkması gerekiyordu. Bu da Freud'un ve daha son-

raki psikanalist kuşaklarının eseri oldu: Bunlar özellikle cinselliğin tarzlarının çeşitli olduğunu; cinsel zevkin sevecenlikten ve döl yetiştirmeden ayrılamayacağını; ruh hastalıklarını izah için kişinin kendisinin ve mensup olduğu toplumun tarihi boyunca geriye doğru, gitmek gerektiğini ortaya koyarak cinsellik kavramını baştan başa tekrar elden geçirdiler.

4. *Günümüzde.* — Bu bilimsel bulgular ortaya çıkarken tekniğin çok çabuk elde ettiği ilerlemeler yüzünden dünyanın çehresi değişiyordu. İki dünya savaşının daha da hızlandığı bu ilerlemeler, «topyekûn» nitelikleri dolayısıyla halk yığınlarının birbirine karışmasını, kadının özgürlüğe kavuşmasını çabuklaştırdılar. Her çeşit «eğlenceler» önem kazandı, toplumsal sınıflar birbirleriyle bütünleşti, yeni yeni yaşam tarzları keşfedildi. Dünyaya gerçek bir cinsel devrime tanık oldu ki bu, gözlerimizin önünde de hâlâ olup bitmektedir.

Görünüşe göre iki temel ilke bu devrime yön verdi: Aşka olan hak ve aşkta mutluluğa olan hak. Bu ilkelerden birincisi aile ve toplum bağlarının gevşemesi gibi kaçınılmaz bir sonuçla birlikte, cinslerin birbirlerini karşılıklı çekişlerinin önemi ve zamanla bu önemin kaybolmayacağı noktasını belirtmektedir. İkinci ilke ise birliğin kendisinin kurulup kurulmaması olanağını içinde taşımaktadır: Çünkü eş üzerinde bir aldanma olmuşsa işe bir başka

sıyla yeniden başlanabilir ve başlanmalıdır. Bu ise boğanmaların çoğalmasına; evlenmeden önceki birleşmelere ve zamansız doğumlarla işleri çok erken «somutlaştırmamak» gerekliliğine yol açmıştır: Gerçekten, yarın varlık nedeni kalmıyacak olan bir ailenin hiç kurulmamış olması daha iyidir.

Bu cinsel devrimin iki tane psiko-sosyal sonucu olmuştur: Birisi gebe kalış aleyhindeki bir davranışın; öteki de kapsamı daha genel olan *hippy*'lik olayının ortaya çıkmasıdır. Bu iki sonucun da iyi ve kötü yanları vardır tabii. Burada bunun ayrıntılı bir çözümlemesini yapmak sözkonusu olmadığı gibi, eleştirisini yapmak hiç sözkonusu değildir.

Özellikle «hap» almakta ifadesini bulan doğumu önleyici davranış için «iyidir, yerindedir,» denebilir: Gebelik ihtimaline bağlı her türlü kaygıdan uzak, daha rahat cinsel ilişkilerde bulunma olanağını sağlamaktadır çünkü. Özellikle şunun için ki bu gebelik, birçok hallerde, tam hap almaya son verildiği sırada olup bitebilir. Şu hâlde eşlerin duygusal eğilimlerine ve maddi olanaklarına göre gebeliğin zamanını seçmek mümkündür. Hap aleyhinde söylenebilecek olanlar da şunlardır: Zaten azalmakta olan doğumların daha da azalması; kan dolaşımı bozukluklarına istidatlı kimi kadınlarda beyin damarının tıkanmasına yol açabilmesi (gerçi

bu, sık görülen bir şey değildir ama ihmâl edilmeğe de gelmez); çabuk öfkelenme tipinde, oldukça sık görülen sinir bozukluklarına sebep olabilmesi.

Hippy olgusuna gelince bu, Sevgi'nin özel bir mistiğinden başlamış bulunmaktadır: Tanrı'ya ve insanlara şarta bağlı olmayan bir sevgi beslemek; dolayısıyla insan ilişkilerinden zorbalığı uzaklaştırmak; doğaya dönmek...kısacası -görünüşe göre- çağdaş Batı toplumunu niteleyen saldırgan maddecilikten sıyrılmak.

— Bu sevgiyi (biraz da ilk Amerikan *transcendentalist*'leri olan Walt Whitman ya da Thoreau gibi) çok yoksul bir yaşamda; kemerler, kolyeler, parlak bileziklerle çok renkli, çok alacalı bir giyim tarzında (ki bu, iç neşe halini ifade etmeği amaçlamaktadır) aramak gerektir. Saçların uzunluğunun bir anlamı da sınırsız bir özgürlük ve kurulu düzene başkaldırmadır.

— Son olarak ve özellikle, «*psychédélique*» diye adlandırılan, en başta geleni de L.S.D.25 olan uyuşturucu maddeler kullanarak kendi ruhunun derinliklerinde araştırmalar yapmaktır.

Margaret Ribble: «Süt çocukları ne isterler?» diyordu: Kayıtsız şartsız bir dikkat ve mutlak bir hareket özgürlüğü. İşte bunlar da birbirleriyle gelişki halindedir. Süt çocuğuna bazı sınırlar içinde kalmak şartıyla bu gibi haklar tanınabilir. Fakat hemen hemen ergin çağdaki saçlı sakallı, bir takım

kişisel sorunlarla da yüklü olan *hippy*, aynı zamanda kaygı verici bir özdeşleşme sevgisiyle de doludur: Ona benzemeden onu sevmek imkânsızdır. Fakat üretime yardımcı olmadığı nesnelerin büyük bölümünü kendisi tüketirken, hor gördüğü bir tüketim toplumunun sırtından bir asalak gibi geçinen bu menfi yaratığa kimse benzeyemez ve benzetmek de istememektedir. *Hippy* çevreye uyamadığından, onu inkâr etmektedir.

Fakat daha tehlikeli ve daha yeni bir şey vardır. Başkaldırma lâfta kalsaydı -karşılıklı güçlükler eksik olmamakla birlikte- başkaldıranlarla hiç değilse iki tarafın entellektüel ve duygusal yararına olarak diyalog kurmak yine de mümkün olabilirdi; nitekim bu olmakta, çok da sık olmaktadır hem. Fakat ne yazık ki, eski bir şarkının dediği gibi, «kargalar her yandan işe karışmakta», konunun dış görünüşü değişmekte, iş çıkırından çıkmakta ve insan karşısında uyuşturucu maddelere tutkun, saldırgan bir *hippie* bulmaktadır.

Uyuşturucu madde tiryakisi için burada söylemek söz yoktur pek. Bunun erkek mi, kadın mı olduğu belirsizdir, çocukluk çağına dönmüştür. *Hip-pie*'ye gelince aşırı kibirden, bencillikten, alınganlıktan, kuskudan meydana gelme *paranoid* bir zorbalığı, yaşama yöntemi olarak benimsemiştir. Bu yöntem ızdıraplı bir red, bir yokluk korkusu üzerine kuruludur. En göze çarpan suçluların cezalan-

dırılışına doğru yönelmiş topluluklar kurup örgütleyerek beceriksizce bir *yeniden inşa*'ya yeltenişi de vardır («Varlıklı» kimselerin sistemli tarzda programlanmış fidyelerle sömürülmesi ve dikkafalılık edenlerin «cezalandırılması» bu aradadır).

Cinsel suçluluğun binlerle yıl önceye dayanan yükünden kurtulmanın önemli olduğunu daha önce de söylemiştik. Fakat başkaldıranlar arasında hekime başvuran gençlerin büyük sayıda oluşlarına bakılınca, bunlar bu amaca erişmişe benzememektedirler pek. Fakat elebaşılarının —kendileri farkında olmasalar bile elebaşları vardır çünkü— hem psikanalizi, hem uygulamalı psikolojiyi reddetmeleri, anlaşılır bir şeydir.

Doğrusu şu ki teknik ilerlemelerin, tam da bunlardan daha çok yararlanacak durumdaki kimselerce inkâr olunduğu bizimki gibi bir dünya, acaip bir dünyadır. Sözelgesi Hindistan'da doğumlar büyük ölçüde artmaktadır. Fakat hap ya da spiral bu ülkede normal olarak almaları gereken yeri almışa benzememektedirler.

Ârî uygarlığının karşısında, dünyanın öbür ucunda bulunan ülkelerde ise Viking'lerin torunlarını görmekteyiz: İsveçliler doğumu önleyici tedbirleri genelleştirmişler, çocuk düşürülmesine göz yummuşlardır. Otuz kırk yıldan beri de evlilik öncesi deney niteliğinde bir çeşit serbest sevişme tar-

zı uygulamaktadırlar. Bu işe de genç kızın aile ocağındaki kendi odası sahne olmaktadır.

Bütün bunlar, sosyal sigortası garantili, güdümcü tipte sosyalist olan politik ve ekonomik bir ortamda olup bitmektedir. Bazı toplulukların, belki de uygarlık biçimlerinin aşırılıkları yüzünden, ilk çağların cinsel başıboşluğuna dönmekte olduklarını düşünmekten kendini alamıyor insan. Yoksa, bazı bayram akşamları sokaklara dökülerek önlerine gelen herşeyi kırıp döken gençlerden meydana gelme grupların davranışlarını anlamak nasıl mümkün olabilir? Bunlara niçin böyle yaptıkları sorulunca: «Can sıkıntısından, monotonluktan, hayata karşı duyduğumuz ilgisizlikten,» karşılığını vermektedirler.

O zaman da tarihçinin, ahlâkçının, hekimin karşısına bir takım sorular çıkmaktadır. Acaba aşırı güvenlik «bir şeyi» küçük bir *yadrasyonellik* tohumunu, harikulâde nesnelere beslenen küçük bir umudu yoketmiyor mu? Böylesi bir umut ruhumuzun özü olamaz mı ve aşırı kolaylıkla aşırı güvenlik-kaynamanın hayata gerekli vitaminleri yükedeşi gibi- hayatın tuzunu, biberini yoketmiyor mu?

Bunun içindir ki cinsel eylemlerin hiçbir ayırım gözetilmeden önlenmesinin de, bunların aşırı bir tarzda uygulanışı gibi, aynı sonucu doğurduğu görülmektedir ki bu, yoksunluk duygusudur.

Bugünün normal gençleri bu konuda aldanma-

maktadırlar zaten. Eğer bunlar bu konuda daha büyük cinsel özgürlük istiyorlarsa bunun nedeni sorunu iki yüzlülükten, ana-babanın işe karışmasından ve «kendi yuvalarını kendileri kurma»yı beklemek gibi boş ve çekilmez bir sıkıntıdan kurtarmak istedikleri içindir. Buna karşılık bu gençler hayâsız, edepsiz olmaktan uzaktırlar: Cinselliğin insanın bütün benliğinde çok derinlere kök saldığını ve büyük zarara yol açmadan bunu sevecenlikten ve aşktan ayırmanın imkânsız olduğunu çok iyi biliyorlar çünkü.

İKİNCİ BÖLÜM

MİTOSLARDA ve DİNLERDE CİNSELLİK

I

CİNSELLİK ve MİTOSLAR

Bazı kimseler için mitos, bir halk topluluğunun ruhundaki bilinçdışı içeriği (muhtevayı) şairane bir biçim altında ifade eden bir öyküdür. Bu öykü, yerine göre psikolojik, dinsel ya da felsefi bir anlam edinir. Böylece de mitosu gerçek olan, fakat hırkaç aktarış yüzünden biçim değiştiren, ya da edebi kılık altında bilinerek, istenerek gizlenmiş tarihle ilgili saymak mümkündür.

I. — Dinlenme mitos

Çalışma, varolan bir durumun değişmesidir: Tanrı, dünyayı başlangıçtaki kaos halinden çıkarmak için altı gün çalıştı. Yedinci gün dinlendi. İn-

sanoğlu bakımından ise çalışma doğayı, nesnelerin durumunu değiştirmektedir. Eğer «çalışma özgürlük demek» ise, sözkonusu olan çaba ile kazanılmış, düşman bir doğadan koparılıp alınmış bir özgürlüktür; önce babadan edinilmiş, sonra benzerlere, kardeşlere karşı ayakta tutulmuş bir bağımsızlıktır.

Dinlenme ise doğa ile insan arasındaki denge ve toplum içindeki barış ve sükündür. Dinlenme ve ibadet günü olan cumartesi, Mesihçi dönemin Altın Çağı'nın önceden haber verilisidir, ki bu çağda herşey düzene girecek, dengeye kavuşacaktır. Tanrı dinlenmek zorunda kaldıysa bu, herhalde, «yorgunluk»tan değil, fakat yapılmış olan şeyin artık yürümeğe başlamış, kendine öz gelişimine kavuşmuş olmasındandır: İşe karışmanın, kendini göstermenin gereği yoktur artık. Dinlenmenin bu türü özgürlüktür aynı zamanda. Zaman bizi ölüme götürdüğüne göre, bu özgürlük zamanın yararlanılabilir halde olmasından ve görünürde askıda bulunmasından meydana gelmedir. Dinlenmeyi zorunlu kılarak Tanrı, şu halde, insanoglunu zaman zaman insanlık durumundan çıkıp kendi âlemine dalmağa çağırılmaktadır.

II. — Tekvin mitosu

Tekvin mitosu tanımlama bakımından cinseldir: Evreni kim yarattı? Erkek bir kaynak mıydı

bu, dişi bir kaynak mı? Dünyada ilkönce kim vardı: Bir erkek mi, bir kadın mı?

Bâbil mitoslarında erkek kaynak Apsu'nun ve ana tanrıça Tiamat'ın oğulları olan erkek tanrılar, çocuklarından kurtulmak isteyen Apsu'ya başkaldırırlar («tuttukları yol benim için üzücü,» demişti). İçlerinden biri, Ea, Apsu'yu öldürür, Tiamat da oğullarının üzerine devleri saldırtır. Oğullar ana tanrıça ile savaştıktan sonra kendilerine baş olarak Marduk'u seçerler, kudretini kanıtlaması için de sırf Kelâmının gücüyle bir kumaş parçasını çözüp yine dokunmasını isterler. Sonra Marduk: «Ortaya bir yabani çıkaracağım, «insan» olacak adı...» der. İşte Kelâm'la (ağızla) can verme gücünü bir erkek varlığa bahşeden bu imgedir ki Kutsal Kitaptaki Yahudi-Hristiyan mitosunun kökeninde yer almış bulunmaktadır: Buna göre, iyiliksever Tanrı erkeği çok yerinde bir uykuya daldırarak kadının erkekten doğmasını sağlar. Havvâ da Yaratış sürecinin gerçek bir «tersine dönüş»üyle Adem'den doğar.

Kur'an kelimenin tam anlamıyla bir Tekvin'i ortaya sermez. Sadece Kutsal Kitap'taki Tekvin'i tekrar ele alarak, bundan bilinen bir olaymış gibi sözeder: «Yeryüzünde kendime bir vekil tâyin edeceğim... Âdem'e İsrail oğullarının... bütün adlarını öğretti...; size yaptığım iyiliği unutmayın;... Mer-yem'in oğlu İsa'ya da kanıtlar verdik...»

Hindistan'ın, Çin'in ya da Japonya'nın dinlerinde, Kutsal Kitap'ın Tekvin'inde olduğu kadar açık-seçik ve düzenli bir anlatış bulmak güçtür. Malinowski'ye göre Okyanusya adalarında en yaygın olan mitos, insan soylarının, herbiri ayrı bir kuyudan olmak üzere, topraktan doğmuş olduklarıdır. İşin başında kendisine erkek kardeşinin, ya da bir totem-hayvanın eşlik ettiği bir kadın imgesi bulunur. Dölleme işi böyle olarak bilinmez de yağmurun, bir sarkıtın (stalaktitin) kadının içine girmesi, ya da bir balığın onu ısırması gerektiğine inanılır. İşte o zaman, ruh halindeki çocuk, kadının karnına girmiş olur.

Buna karşılık Yunan görüşü hem karmaşıktır, hem de çok açık-seçiktir: Başlangıçtaki Kaos, Gece ile Erebus'u doğurdu, bunlar da Gök'le Gün'ü doğurdular. Fakat daha önce Gece, tek başına, Moira'ları ve bütün Ölüm ve Uyku tanrıları topluluğunu doğurmuştu, Nemesis de bu topluluk içinde Hiyle ve Uyuşmazlık'la birlikte yer almış bulunuyordu. O zaman Gece, babası Kaos'la birleşerek tanrıların da, insanların da boyun eğmeleri gereken Kader'i ortaya çıkardı. Erebus'a gelince o, Cehennem'in içinden akan nehir haline geldi, fakat bu birleşmelere olanak veren ilke, Aşk tanrısı olan Eros'tur, onun düşmanı da Hınc tanrısı olan Anteros'tur. İkisi de Kaos'un oğullarıdır. Yeryüzü (Gaia) da Kaos'un kızıdır, deniz tanrısı olan Pontos'u ve gök tanrısı

olan Uranos'u doğurur, onunla birleşir. Böylece aralarında Rhea da bulunan altı Titan'ın ve Kiklop'ların anası olur.

Uranos çocuklarını Yeryüzü'nün bağrına saklamıştı, yeryüzü küçük oğlu Kronos'la birlik oldu, o da babasını hadım etti. Babasının kanı Yeryüzü'nü yeniden gebe bıraktı, o da böylece kır tanrıları doğurdu. Bunun üzerine Gaia'nın öbür oğlu Pontos'tan beş tane deniz tanrısı oldu. Kendisi de zâlim bir tiran olan Kronos, erkek kardeşlerini özgürlükten yoksun bıraktı ve kendi çocuklarını parçalayıp yemek istedi. İşte bu sırada Zeus'a gebe kalmış olan Rhea onu bir mağarada sakladı, Kronos'a da yesin diye bir taş verdi. Daha sonra Zeus babasının üstesinden gelmek için Titan'ları salıverdi. Klâsik Olympos tanrılarının saltanatı da o zaman başladı ancak.

Yukarıdaki soy kütüğü çok özetlenmiş olmakla birlikte, çok da eksiktir. Ama yine de belirli sayıda simgeler ya da mitoslar üzerinde bilgi vermektedir. Bunların da Yunanlılarla Romalıların bilinçli ya da bilinçsiz düşüncesi üzerinde büyük etkileri olmuştur. Her şeyden önce başlangıçtaki Kaos; hiçbir şeyin varolmadığı, fakat yine de varolmağa çağırılışlarını bekleyen bütün olanakların içinde bulundukları o ayırılmaz hâl gelmektedir. Bu halin önce Geceyi, sonra Erebus'u ortaya çıkarması, ilk insanların zihinlerinde her yaşamın başlangıçtaki koşul-

ların karanlık ve nemlilik biçiminde yerettiğini göstermektedir. Kızılbaşlık sık görülmektedir ve ana-oğul, erkek kardeş-kızkardeş arasında olmaktadır. Dölleme olmaksızın oluşan embriyonlardan karanlık tanrılar çıkmaktadır hep: Gece Kaos'tan, Uyuşmazlık da Gece'den olmaktadır. Oidipus Kompleksinin önceden simgelenişi demek olan oğulun babaya saldırışını anne kolaylaştırır: Zeus Kaos'a karşı Rhea'dan yardım görür.

Son olarak, karşıt ilkeler olan sevgi ile hınc, yaşamla ölüm erkek kardeşirler, asli bir bağla birleşmişlerdir yani ve bir ölçüde birbirlerini çağırırlar. Çok kısa bir özetini verdiğimiz bu Olympos öncesi tanrılar topluluğundaki zenginliğin hangi anlamı geldiğini de sorunabilir insan. İlkçağ insanları bütün bu en eski tanrılar üzerinde ne gibi bir imge edinmişlerdi? Tahtlarından indirilip yeryüzüne gönderilince onların ne olduklarını düşünüyorlardı? Sözkonusu şey, devamı olmayan bir başlangıç mıydı, ya da, tersine, klâsik antik çağın bu efsanelerinin açık-seçik bir amaçları yok muydu acaba? İlk tanrıların hâlâ, fakat bizimkinden başka dünyalarda mı hüküm sürdüklerini; ya da, insanların yaşadıkları başka gezegenlerde belki başka Olympos tanrıları doğurduklarını mı göstermek istiyorlardı?

III. — Oidipus mitosu

Hipolytos'la Kreon'un kızkardeşleri olan Iokaste önce Thebai kralı Laios'la evlenir ve ondan bir oğlu olur: Geleceğin Oidipus'udur bu. Sophokles'e göre bir bakıcı çocuğun babasını öldüreceğini; Aiskhylos ve Euripides'e göre de soyunun yokolmasına yol açacağını söyledi. Bu can sıkıcı bebekten kurtulunması kararlaştırıldı (ilk suç: çocuğun terkedilişi) ve ayak bileklerini bir kayışla sımsıkı bağladıktan sonra (Oidipus = şiş ayak) çocuğu ıssız bir tepeye bıraktı.

Korinthos kralı tarafından yetiştirilip büyütülen Oidipus erginlik çağına erişince ondan ayrıldı ve gezileri sırasında Laios'la karşılaştı. Haberci Polypates, siper bir yere çekilmedi diye onun atını öldürdü (ikinci hakaret: Ergin çağa gelen oğulun kışkırtılması).

Buna kızan Oidipus efendiyle uşağını öldürdü (Üçüncü suç: babanın öldürülüşü) ve yas içindeki Thebai'ye geldi. Sphinks'in halka sorduğu bilmeceyi gözdü (Sphinks: Çocukları yiyen ana imgesi). Bunun üzerine Sphinks canına kıydı (Anneye karşı, dolaylı olarak işlenen, dördüncü suç). Ulusal kahraman haline gelen Oidipus, kendi suçu yüzünden dul kalmış olan anası, Kraliçe Iokaste ile evlendi (Beşinci suç: Kızılbaşlık), ondan da Eteok-

les, Polyneikes, Antigone, İsmene adında dört çocuğu oldu.

Bilindiği gibi bu efsane adını çok ünlü «Oidipus kompleksi»ne vermiştir ki bu, kendisini emziren ve arzusun hedefi olan ananın, gerçekte babaya «ait olduğunu» ve babasının, kendi yetişimine gittikçe daha çok karışmağa başladığını küçük çocuğun farkettiği anda, uğradığı özel hâli ifade eder. Aslında ise efsane, yapılan pek dar uygulamaya göre sayıları çok olan psikolojik derslerle doludur.

İlk suç ana-baba tarafından küçük yastaki çocuğa karşı işlenmiştir (Gelecekte duyulan korku karşısında çocuğun bırakılması) ve yine onlar tarafından yeni yetmelik çağında tekrarlanmıştır (Kışkırtma-tehditler). Bunun üzerine (babaya başkaldırma olan) üçüncü suç, dördüncüsünün (Kızılbaşlık) işlenmesine yol açmıştır. Fakat bunun suç olduğu bilinmemektedir hiç. İokaste Kraliçe ve belki de Kadın olarak arzulanmaktadır ama Ana olarak değil.

Demek oluyor ki balısica suçu Ana işlemiştir. Kocasının, aile ocağının, kentinin kurtulması için oğlunun öldürülmesini kabul eden, odur. Efsanenin Oidipus'u gençliğin başkaldırması suçu olmadan önce, ananın çocuğu terketmesi suçudur. Çok az ölçüde cinsel bir suçtur bu. Oidipus babasını, kendisinin onun oğlu olduğunu bilmeden öldürür; İokaste'yi tanımadan önce yapar bunu ve kendi anası ol-

duğunu bilmeksizin, belki de uzun boylu istek duymadan onunla evlenir: «Kendim istemediğim halde Thebai, başıma felâket getiren bu kadna bağladı beni,» der.

Fakat mitos daha da ileri gitmektedir: Oidipus'un dayısı olan Kreon, yeğenini sürgüne yollar. Yanında kızları Antigone ve İsmene de olduğu halde Oidipus Yeryüzü tanrıçalarının mağarası önüne gider: Atina'yı korumak için oraya gömülecektir. «Korkunç görünüşlü kraliçeler» olan bu «ürkütücü tanrıçalar»a hitabeder. Bu ilkel, eski olan gizli şey; bilinmezler, kökenler karşısında duyulan korku demektir.

Miras yüzünden bir savaş, Eteokles ile Polyneikes'i karşı karşıya getirir: Babalarına yardım etmek istememiş olan bu iki erkek kardeş ölürlür. Kreon: «Eteokles'i gömün ama Polyneikes'i gömeyin,» diye buyruk verir. Kız kardeş Antigone başkaldırır ve Polyneikes'e karşı son görevlerini yerine getirir. O da diri diri bir mağaraya gömülür ki bu, babasınıninkine benzeyen bir sondur ve Antigone de ölümden onunla birleşmek ister.

Böylece Antigone kadının erkeğe, genç kuşağın yaşlı kuşağa başkaldırmasını eanıyla ödemiş olur; yine böylece kan bağlarının önemini ve insanın yeryüzüne dönüş hakkını (mezarın önemini) savunmuş olur.

IV. — Faust mitosu

Göthe'nin *Faust*'unda Mefistofeles, zaman ve mekândan uzak, yalnızlık içinde yer alan tanrıçaların varlığını hiç erişilmez bir sır olarak açıklar: «Sadece adlarının anılması bile bizi güçlüklerle sokar, Annelerdir bunlar,» der. Bu anneler en ücra derinliklerde yaşarlar ve oraya gitmek gerektir.

Kişi annenin aracılığı ile yokluktan çekilip çıkarılır ve hayata kabul edilir. Ölmek için gerekli büyüülü yöntemi ondan ister ve annesinin bile kendisini ölümden koruyamayacağını hissedince büyük bir kaygıya kapılır: Çünkü anne de ölecektir ve ölüm, ana bağrına bir dönüştür, bunun önüne geçilemez.

Charles Morgan'ın Sparkenbroke'un mezar taşı için yaptığı yazıtı hatırlarsınız: «Benim anne olarak yeryüzü, eş olarak uyku ile geçen yaşantım için değil, sen kendin yeryüzüne sürgün edildiğin için ağla.» Onun içindir ki, iki uçurum arasında kısa bir yürüyüşten başka şey olmayan bir yaşamın başlangıcında insanoğlu, anne ile bir ilişkinin gerekliliğini derinden duyar: Dirimsel, ısıtıcı, besleyici niteliği ile bu ilişki, kendisini yokluğun kaygısından kurtarsın ister.

II

CİNSELLİK ve DİN

Batı uygarlığının tek tanrıci dinleri erosal gösterilere karşı -deyim yerindeyse- allerji duyarlar ve bunu, hiç değilse tanrı tanımazlık kadar kınarlar. Başka kültür bölgelerinden çıkan dinlerin ibadet yöntemleri ise, tersine, şehvet ve cinsellikle haşır-neşir haldedirler. Ve sözkonusu olan da, sonradan dinsel kılığa girmiş olan, temelden gelme bir ahlâk bozukluğu değildir. Yeni-Gine, Polinezya, Endonezya, Afrika, Güney Amerika gibi ilkel diye adlandırılan toplumlarla Hindistan'da ve Japonya'da bu, dinsel göreneğin ana vasıflarından biridir.

I. — Büyülü taklit

Her din evrenin, dünyanın ve yaşamın kendisinin bir izah sistemidir. Bu dine inananlar bunun bilincine açık-seçik varmamış da olabilirler. Ancak, görünürdeki amacı doğayı insanların hayatını sürdürmek için gerekli eylemleri yerine getirmeye zorlamak; gerçek düşüncesi ise kişiyi yaratıcı güçlerle haşır-neşir etmek olan ibadet yöntemleri bu

«taklitçi büyü»de gelip dursalar bile bu, gerçekten böyle görünmektedir.

Sözgelisi (tohum ekmek, hasat yapmak gibi) tarımsal faaliyetlerin belirli zamanlarında çoğu kez toplu halde yapılan cinsel eylemlerin birbirlerine çok yakın oluşları tarihte, hattâ günümüzde dahi, sürekli bir olgu biçiminde ortaya çıkar. Avcılarla hayvan yetiştiriciler hayvan kılığına girip cinsel eylemi bunların yaptıkları biçimde taklit ederlerse (Sioux kızilderililerinin manda dansı gibi), av hayvanlarıyla evcil hayvanların üremelerini büyüü bir tarzda kolaylaştıracaklarını düşünürler. Bu alışkılarının tarih öncesi dönemlere (Magdalenyen dönem) kadar gitmesi ve törenlerde kadın değiş - tokuşunun da yapılmış olması muhtemeldir, ki cinsel konudaki ilkel başıboşluk, karma-karışık halde beraber yaşama teorisi buradan gelmiş olsa gerektir.

Nitekim, tarlaya tohum atma ile birlikte yapılan cinsel eyleme kimi Kızilderililerde (Muskakiler) rastlanmıştır. Almanya'da, Hollanda'da daha son zamanlara dek köylülerin o dönemde tarlalarda birleşmeleri alışkısına rastlanıyordu. Dinsel bir âyin niteliğini taşıyan bu birleşmede, kadın da top- rak da aynı anda verimli hâle sokulmuş oluyordur. Zaten her iki durumda da sorumlu olan Tanrı idi, eşlerden biri olan erkek, zincirin bir halkasıydı ancak. Her türlü erkek müdahalesinden bağışık olarak, canlı bir varlığın «günah işlenmeksizin» a-

na rahmine düşüp ortaya çıkışını sağlayan bir doğuma ilişkin mistik inanışın kökeni de budur. Bu koşullar altında da, olaganüstü insanlar için, gebe kalıstan Tanrı'nın kendisinin sorumlu oluşunda şaşılacak hiçbir şey yoktur. İşte o zaman kadının, eldeğmemiş kızıoğlan kızın; bir erkeğe eslim olanın değil de kendini bir Tanrı'ya verenin simgesi ortaya çıkar: Fenikelilerin Astarte'si, Bâbillilerin İştâr'ı, Mısırlıların İzis'idir bu... Böylelikle hem analık hem de —herşeyden önce avutmak için— tapındaki tanrıya kendini sunacak kadar acıma duygusuna sahip kadın imgesi (kutsal fâhişe) gelişmiş olur. İyice bilinen bir şeydir ki Yunanlılar kendi duygularını kutsal Olympos dağı üzerine yansıtmışlardır: Aşk, sar'a, delilik gibi, bilinen tiplerin dışındaki hâllerde tanrının sahip oluşlarının mazur görülmesi de bundan ileri gelmektedir. Yunanlıların «manyas»ı (merak illeti) tanrıların bir armağanıdır. Bu görüş sonradan Romalılara da geçer. Vergilius Nisus'a şunları söyler: «Ruhlarımıza bu ateşillliği verenler tanrılar mıdır, yoksa biz kendi arzumuzu bir tanrı haline mi sokuyoruz?»

Yine Yunanlılara göre güç ve güzellik tanrısal kökenden gelmeydi. Tanrıya ulaşmak için iki yol olduğuna inanıyorlardı: Birisi cezbe idi ki bunda insan mesafe alır ve kendi benliğinden çıkardı; öteki ise bir çeşit sevk ve coşku haliydi ki bunda tanrıya doğrudan doğruya ulaşırdı. Adına *théolép-*

sie denilen bu özel hâl müzikle, raksla, içkiyle ya da cinsel zevklenişle elde edilebilirdi. Kadını döllemenin tanrısal niteliği fikridir ki erkeğin spermasının hayatı aktaran tanrısal özü, cevheri içinde taşıdığı; ve iffetliliğin de kişide tanrısal nesneyle teması güçlendirdiği inancını yarattı. Eski kültürlerde cinsel organların ve görevlerinin kutsal niteliği, izahını bunda bulmaktadır (İbraniler andiçerlerken ellerini erbezine götürürlerdi; bu terimle tanıklığı hatıra getiren bütün sözcüklerin etimolojik bakımından «hısımlıkları» vardı; kimi mezheplerde kurban kanma, hamursuz ekmeğe sperma da karıştırılırdı v.b.).

Maori'lerin iddialarına göre bütün kadınların gerçek kocası Ay'dır ve onları eş olarak insan kocalara o ödünç verir. Bu davranış denizciler arasında yaygın olan şu eski inancı hatıra getirmektedir: Buna göre, evinden uzun süre uzak kalmış bir denizci dolunay çıktığı zaman evine dönerse karısına yaklaşamazmış: Onu ay halinin tam ortasında bulurmuş çünkü. Başka kültürlerde de aynı mitos vardır: Kaffer'ler, Texas Kızılderilileri, Eskimolar, Hintliler ve Arjantin'in güney ucundaki Ateş Toprağı halkı Ay'a «kadının Efendisi» adını verirler. Eski Yunanlılarda Dionysos «Vulvaların Efendisi» idi. Ona yapılan tapınış sonradan Roma'ya aktarıldı ve tanrı Saturnus şerefine yapılan çilginca, açık-

saçık eğlencelerin kökeni oldu, ki Akdeniz'deki Karnaval, bunun bugünkü devamıdır.

II. — Phallus kültü

En eski çağlardan beri kadını dölleyen Ay'ın simgesi olan *Phallus*'e tapınış da buradan çıktı. Eski Mısırlıların ilkel tanrıları birbirlerini ağızdan döllelerdi. (Ay'la ilgili, kuyruğunu ısırarak hayvan olan yılan, bir semboldü). Yılan uzun ömürlüdür (Rudyard Kipling'in Kaa adlı piton yılanı: «Ben yaşıma hesaplarken sen de rahat dur... Hep orda mısın sen, küçük adam?...» der). Birbiri ardınca boyuna deri değiştirmesi dolayısıyla sonsuza dek genç görünen yılan hem cinsel, hem tanrısal sayılır. Mannesciler İsa'yı Yılan sayıyorlardı. İlk Hristiyanlar simge olarak balığı kullanmaktaydılar. Batı Asya'da, eski Mısırlılarda, eski Yunanlılarda balık aynı zamanda cinsel, tanrısal ve dölleyicidir. Nördik tanrıça Fraija, balık yenilen gün olan cumaya (Friday) adını vermişti, simgesi bir balıktı, görevi de verimlilikti.

Hintlilerde phallus'a *lingam* deniyordu. *Lingam*'ın tasvirleri tapınakların duvarlarında ya tek başlarına, ya da erosal sahnelerle karışmış olarak bulunur. *Lingam* kimi zaman süs eşyası ya da muska gibi takılır. Bir kutsama konusudur ve şifalı özellikleri vardır: Kısır kadınlar gelip ona dokunur-

lar çünkü. Kimi kızıoğlan kızlar kızlıklarını ona bozdururlar. Bazen de rahipler tanrının yerini alırlar.

Amerikan Kızılderililer phallusa da Güneşe olduğu gibi tapınırlardı. Yunanlılar Phallus bayramını güneş tanrısı Bakhos şerefine kutlardı ve bu şenliklerde bir phallus simgesi taşınırdı. Dionysos bayramlarında şarap, meyvelerle birlikte bir phallus heykeliyle de geçit yapılırdı. Phallus biçiminde göreklerin yanısıra baharat ve adına *etene* (plâ-senta) denilen göbek biçimi bir çörek de vardı. Arkadan gelen Bakhos rahibeleri de şehvetli ve mistik danslardan oluşan numaralarını yaparlardı. Polymnos cehennemde olan annesini bulsun diye tanrı Bakhos'a yol gösterecek, tanrı da buna karşılık Polymnos'la cinsel ilişkide bulunacaktı. Fakat tanrı yolda arkadaşının öldüğünü görünce ona bir mezar yaptırdı, üzerine bir phallus dikti ve onunla cinsel ilişkide bulundu.

Hristiyanlık fikirlerinin yayılışından çok sonra (M.S. VI. yüzyıl) Helen kadınları muska olarak bir phallus taşımağa devam ettiler. Phallus kültü *Kabir* adını taşıyan Yunan rahiplerince Etrurya'ya götürüldü. Phallus, Bakhos ve Liber adı altında da kutsanıyordu. Simgesinin adı Mutinus'du. Roma'daki Quirinale tepesine bir phallus heykeli dikilmişti, bu heykel oradan Venüs tapınağına kadar kadınlar tarafından götürülüyordu. Aynı kızlık boz-

ma ve kısırlık tedavisi törenleri, adına Mutinus denen bu putla yapılmaktaydı. Ona yapılan tapınış daha sonra erkekliği canlandıran tanrı Priap onuruna yapılır oldu; bütün kadınlar, bu arada Messalina da bu tapınışa katıldılar.

Galyahların kültüründe hayvan ya da insan biçiminde hiçbir tasvir yoktu ve phallus sembolüne hiçbir yer verilmemişti. Phallus kültü Galya ülkesine Jül Sezar'ın burayı fethedişinden çok sonra girdi. Bunun izleri Gard köprüsü ve Nîmes anıteatırı üzerinde bulunmaktadır. Almanya'da bu kült XII. yüzyıla kadar sürdürüldü. Hristiyanlığın kökleşmiş olduğu yerlerde bile phallus kültü çeşit çeşit kılıklar altında devam etti. İnsan biçiminde bir bitki olan mandragor kökünden yapılma muskaya, Lâtin phallus muskası *fascinum*'dan gelme *fesne* adı verilmişti. IX. yüzyılda Châlons'da toplanan din bilginleri kurulu bunu yasakladı, fakat halk bunu XIII. yüzyılda da, XIV. yüzyılda da kullanmağa devam etti. Ekmekler erkek veya kadın cinsel organlarının biçiminde yapılıyordu. Muskanın büyüü bozmak gibi bir özelliği vardı. Kimi kadınlar cinsel bakımdan kendilerini tatmin için kullanıyorlardı. bunu: XII. yüzyılda bile bu tür suçlar için cezalar konulmuş bulunmaktaydı çünkü.

Kilisenin önleyici tedbirleri iki yanlı oldu: Bir yandan gile çekme cezaları, mahkûmiyetler verildi, idamlar yapıldı; öte yandan da phallus kültürüne kı-

lık değiştirilip başka biçim altında simgeleştirilerek özel bir takım azizlerin kültü haline sokuldu ve yine sürdürüldü. Provansa'da aziz Foutin kadınları doğurgan, erkekleri de güçlü hale sokuyordu. Şerefine şarap içiliyordu. Güney Fransa'da birçok aziz Foutin'ler vardı. Bu kült Almanya'ya da yayıldı. Bourg bölgesinde Priap'lar aziz Guerlichon ya da Greluchon adına anılmaktaydı. Yine bunun gibi, Bretanya'da aziz Gilles ile, Anjou'da aziz René ile, Brest'de aziz Guénolé ile aynı şeyler yapılmaktaydı ve bunlar da aynı niteliklere sahiptiler. Saintes'de Büyük Perhizin sonuncu pazar günü kız ve erkek çocuklar phallus biçimi, ortası oyuk bir ekmek taşıyarak geçit yapıyorlardı: Bu ekmeklerin, erkek cinsel organını hatırlatan bir adı vardı. Yavaş yavaş bu gibi eşyanın yerine daha az göze batan eşya geçiriliyordu: Kilise sürgünleri, Roland'ın Kılıcı diye adlandırılan demir çubuklar v.b. gibi. Kuzey ve Güney İtalya'da da aziz Como ve aziz Damiano adına aynı uygulamalar yapılmaktaydı. İngiltere'de 1761'de ticaret donanması zâbitlerinin mühüründe bir phallus, onun üzerinde de bir kale resmi vardı.

Phallus kültü bazen de Güneş kültünün canlı, beşerî bir yansımasıydı. Bu kültün beş kıtada da yaygın halde olduğu, bilinen bir şeydi. Bazı kim-seler bunun kökenini ilkbaharda güneşin boğa burcuna girişi ve gece ile gündüzün eşit oluşu dolay-

siyle yapılan kültte görmektedirler. Bundan da boğanın kendisine yapılan birçok tapınımlar doğmuştur: Apis Cadmus Marathon, Altın Buzacağı, Romalıların günah ödeyici boğası, İskandinavların Thor'u, İbranîlerin Behemoth'u gibi. Dolayısıyla Boğa burcundan önce gelen Koç burcu da baharın habercisi olarak görülmek istenmiştir ki bu, Yunanistan'da Pan, Mısır'da Mendes adı altında kutsanmaktaydı.

Etimolojiye dayanılarak hem «Yüksek» ve «Kutsal», hem de «Baba» ve «Şef» anlamına gelen Apis sözcüğü ile, «üreme unsuru» anlamına geldiği söylenen «Priap» sözcüğü arasında bir benzerlik görmek isteyenler olmuştur. İlkçağ insanları çoğu zaman Jüpiter'le Bakhos'u boğa başlı olarak tasvir etmişlerdir. Görülüyor ki edepsizce şeyleri kutsal nesnelere karıştırmıyacak kadar Yaradan'dan korkan İlkçağ insanların sembolizmi, çok derinden hissedilen bir dinsel davranışın sonucuydu. Yehova aslında İsrail'in Boğası idi, ters dönmüş boynuzları ise bolluk, bereket boynuzlarıydı. Hayvan biçimi altında kurban hizmeti bile görüyordu hattâ: Yahudiler phallus yüzünden birçok günahlar işlendiğini görünce Tanrı'ya bir teke kurban etmeği âdet edindiler; halkın günahlarıyla yüklü bir başka tekeyi de çöle sahveriyorlardı.

İlkin Yahudiler Medlilerin phallus biçiminde bir putu olan Belfegor'a tapındılar. Tanrının hizmetkârları olan kadınlara *Kedesot* adı veriliyor-

du ve bazılarına göre bu, fâhişe anlamına da gelmekteydi. Anlaşıldığına göre kadınlar fuhuş yapmak için kendilerini puta adıyorlardı (Hazkıyâl peygambere göre). Boğanın iki boynuzunu temsil eden hilâl biçimindeki ay, aslında erkek bir simgeydi. Bütün mitologyalarda Ay'a adanan kadınlar erkeksiydi.

III. — Din-cinsellik çatışması

Tanrı ile olan kutsal birleşmenin insanla olan birleşmeden önce yapıldığını daha evvel gördük. Gelenek ise evlenmeden önce yapılan ve açıkça sembolik nitelikte olan bir eyleme kadar giden bazen. Dolayısıyla de tanrı kendi yetkilerini dinsel ya da yüksek dereceli bir kişiye verebilir, böylece *jus primæ noctis* (ilk gece hakkı) elde edilmiş olur. Tanrının inayetiyle önemli bir kişinin oğlu olarak dünyaya gelen büyük evlâdın hakkına verilen önem de bundan ileri geliyordu belki. Evlenmeden önce bazı fuhuş gelenekleri de izahlarını böylece bulmuş olurlar: Bilinmeyen kişi ya da yolcu, kılık değiştirmiş bir tanrı olabilir. Kimi toplulukların geleneğinde bu alışkın bir kaç kalıntısı hâlâ görülmekte, damat gelince «Tobie (*) geceleri» geçmedikçe sa-

(*) Neftali oymağından, sofuluğu ile ün yapmış bir İsrailli (Çeviren).

hip olamamaktadır. Bu geceler boyunca gelin, tanrıya adanmış sayılmaktadır çünkü. Gelinin yatırılması, dizbağı v.b. gibi geleneklerde de bu alışkın bir kaç kalıntısı görülmektedir. Daha önce de gördüğümüz gibi, cinsel tanrılarla tarımsal tanrılar çoğu zaman eş tutulmaktadır. Yağmur ise erkek tohumu ile bir sayılmaktadır. Tersine olarak, her zamanki tabu'larından sıyrılan cinsel eylemin de büyük tehlikeleri önlediğine inanılmaktadır. Patagonyalılar büyük felâket ânlarında karılarını ormana gönderirler: «Rastladığın ilk yabancıya ver kendini,» derler.

Perslerin istilâsını durdurmak için faaliyetlerini arttıran Korinthos'lu genel kadınların bu davranışları herkesçe bilinen bir şeydir. Başka durumlarda ise ancak kendi benzerlerini temsil etmekle görevli bir takım kadınlar fiilî ya da sembolik (Heros-gomos) bir evlenme sırasında başrahiple birleşirler, ki bu birleşme tarzı bütün Doğu Akdeniz'de çok yaygın bir haldeydi.

Öte yandan düşüncelerle sözlerin, seksin döleyici gücüne benzetilişinin önemi dolayısıyla açık saçık temsillerin, raksların ve şarkıların daha başlangıçta dinsel birer büyü niteliğini edinmelerinin nedeni, anlaşılır bir şeydir. (Büyücü kadınların cumartesi geceleri Şeytan'ın başkanlığında yaptıkları âyinler, Eleusis'te verilen dinsel temsiller, kimi Afrika topluluklarında edep yerlerinin seyrettirilmeye-

si gibi). Genellikle bu tapınış türleri yavaş yavaş ortadan kalkmış; onların yerini daha sembolik ve gittikçe daha çok gerçekten uzaklaşan eylemler almıştır. Örneğin Suriye'de bir kadın kendi kocasıyla gerdeğe girmeden önce kızlığının geleneğe göre bir başkasınca bozulmasını önlemek için saçlarının kesilmesine razı olurdu. Bu işe birçok dinsel topluluklarda kadının, tanrının eşi haline geldiğini sembolik bir tarzda ifade etmektedir.

Fakat kutsal törenler yalnız büyü sözleri söyleyerek okuyup üflemekten ya da şükran âyinleri yapmaktan ibaret değildi. Bunlar aynı zamanda kendini cezalandırmak amacıyla yapılan çile niteliğinde, kötülükten koruyucu, hattâ bunu önleyici, daha doğrusu arıtıp temizleyici uygulamalardı. Yani kötü eylem düşüncesine yönelmiş, önceden katlanılan müeyyidelerdi bunlar. Bunun sonucu olarak kendini sakatlamalar, yasla birlikte fizik bakımdan kendini ihmal etmeler, oruç ve iffetlilik gibi şeyler ortaya çıkmıştır. Tanrıların da insanlar gibi bir takım amaçlar beslediklerine inanılmaktadır, bu uygulamaların hedefi de tanrıların kötücüllüklerini önlemektir. Böylelikle bir gerileme noktasına ulaşılmaktadır ki bunda erdem çilecilikle; yani Şeytan'ın özü, ruhu niteliğini taşıyan cinsel suçun önlenmesiyle eş hale gelmektedir.

Yahudilerin dinsel eserlerinde ilk kez kuvvetle doğrulanan bu doktrinin, Hristiyanlığın doğuşu-

na yol açtığı söylenebilir. Küçük yaşta hadımlaştırmaların, dünya nüfusunun azalması bahasına da olsa cinsel eylemin kötü sayılışının ve nihayet erkekleri ayartıcı bir âlet olarak kötü sayılışının kökeninde bu doktrin vardır. Görünüşe göre bugünün cinsel darvanışı, yüzlerce yıl süren gözlem, düşünce ve incelemenin olgunlaştırdığı bir uygarlığın ifadesi olmaktan çok uzaktır: Bu davranış insanoğlunun tanrıda bulunduğu inandığı kötü niyetler karşısında kapıldığı panik duygusunun amansız bir sonucu ve kötü bir meyvasıdır. Bu hiç kuşkusuz demektir ki cinsel faaliyetlerden ileri gelen her şey - zevk, içten geliş, sevecenlik - üzerine hoyratça konulmuş bu tabu'nun bunların içine işlemesi gibi bir tehlike doğmakta; bu yüzden de perhizci, yoksunlaştırıcı ve saldırgan davranış, arzuya konu olan nesnenin kendisi, yani kadın üzerine aktarılmış olmaktadır.

Özet olarak denebilir ki dinsel coşku ile cinsel deney arasında çok sıkı bir bağ vardır. Eskiden bu pozitif olmuştur ama günümüzde din, çoğu zaman, cinselliğe karşıt olarak çıkmaktadır.

IV. — Ana kültür

Bu kitabın birinci bölümünde kadın kavramının ilk simgelerinin aynı zamanda cinselliği de, doğurganlığı da ifade etmekte olduğunu görmüştük.

Kadına ve anaya adanan saygı dolu kült, görünüşe göre, dinsel kurumların habercisi olarak ortaya çıkmaktadır. Doğurganlık fikri sonradan hayvanlarla bitkilerde üremenin belirtilerini de kapsamıştır. Bunun içindir ki avcılığa, hayvancılığa, ürün ekmeye ve toplamaya ilişkin törenler hemen her yerde aynı kayırıcı ananın koruması altına konulmuştur.

Şu halde ana kültü, en eski kültlerin temelinde olsa gerektir. Yeni dinlerde de onun en değişik biçimleri altında sürdürüldüğünü göreceğiz. Fakat dikkatli bir inceleme yapılırsa görülür ki dölleyen ve bilgi veren, öğreten bir erkek ilke gerçekte, Ana Tanrıça'nın ortaya çıkışından önce varolmuştur. Belki hemen o andaki beslenme kaygılarının etkisi altında ilkin unutulup sonra yerini ana kültüne bırakan bu erkek ilke, topluluktaki inançlılar peygamberlerin etkisiyle daha radikal, daha soyut, dolayısıyla tek tanrıcı bir dine doğru yöneldikçe, sonradan tekrar ortaya çıkmıştır.

Ancak o zamandır ki Vahiy'den sözedilmiştir: Bunun içindir ki ana kültürünün çeşitli sosyo-kültürel topluluklardaki evrimini, aslında bunun sahip olduğu nefse değgin ve doğaya yakın nesne bakımından incelemek, ilginç bir şeydir.

1. Tarih öncesi. — Tarihten önceki zamanlarda (örneğin ünlü Cro-Magnon mağarasında), Ana Tanrıça'lar insanlara hitabetmezler çünkü.

daha önce sözünü ettiğimiz heykel ve heykelciklerin dışında olarak, bazı ölü kalıntılarından yapılmış muskalar bulunmaktadır. Bunlar bir yandan ölümlerin sonradan dirilecekleri düşüncesini göstermekte, öbür yanda da apaçık bir cinsel sembolizmi dile getirmektedirler. Daha o zamandan başlayarak, ölümlere karşı yerine getirilen ödevler cinsellik-doğurganlık düşüncesine bağlı eylemler olarak ortaya çıkmaktadır.

Av hayvanlarıyla evcil hayvanların doğurganlığını sağlamak amacını güden kutsal danslara da aynı büyüye değgin düşünce hâkim olmuştur (Ge-yik başlı, dağ keçisi başlı dansörler, hayvan çiftlerini gösteren heykeller karşısına yerleştirilen phallus biçimi muskalar gibi). Katalonya'daki Lerida mağarasının duvarlarında bir dansı gösteren resmin bulunduğu da bilinen bir şeydir: Başlarında şapka, ayaklarında eteklikle dokuz tane ince belli kadın, küçük bir oğlan çocuğun çevresini sarmış bulunmaktadırlar. Bunda da hem cinselliğe, hem doğurganlığa ilişkin çifte bir sembolizm sözkonusudur belki.

Böylece cinsellik ve döl vermeyle ilgili bu kült, cilâh taş döneminden başlayarak, yani - özellikle tarım ve hayvancılığın gelişmesi üzerine - döl vermede erkeğin oynadığı rol herkesçe kabul edilince, simgeleri arasına erkek tasvirini de sokmağa başlamıştır. Erkek simgelerinin çoğalması bu dönem-

den başlar; fakat ön plânda bulunan, her zaman için kadın tasviridir. Bütün bu simgeler Avrupa'yı, Kuzey Afrika'yı, Orta ve Yakın Doğu'yu, Hindistan'ı da içine alan geniş bir alan üzerine yayılmış bulunmaktadır. Bu sonuncu ülkede cinselliğin en eski simgeleri bulunmuştur. Cinselliğin kendisi de vulva biçiminde bir kaidenin üzerine yerleştirilmiş erkeklik organı şeklinde bir sütunla canlandırılmıştır. Demek oluyor ki phallus kültü en azından M.Ö. 3,000 yılına dek uzanmaktadır.

Tarih öncesi zamanların sonundan başlayarak, cinsellik-doğurganlık kültü gittikçe daha belirgin bir dinsel anlam edinmektedir. Tapınaklardaki sunakların üzerine kimi zaman çok yüksek olan kadın heykelleri dikilmekte ve buraya, kurban kanının içine akacağı tekneler yerleştirilmektedir.

2. *Mısır*. — Mısır'da baş rolü oynayan, Güneş Tanrısı'nın cisimlenmiş olan, Oziris'in oğlu Fırvun'dur. Burada kiral, tanrıçanın kocası olarak değil de Tanrı'nın oğlu olarak saltanat sürer.

İstilâlara ilişkin birçok değişikliklerin bu mitologyayı belirlemek ve tümlemek gibi bir etkisi olmuştur. Nitekim doğan kuşu biçiminde tasvir edilen Horus, Asya'dan gelen etkiler altında Oziris'le birleştirilmiş; buna karşılık Akdeniz kökenli göçmenlerce getirilen Atum-Ra, üçüncü kuşakta Oziris'le kızkardeşi İzis'i meydana getirmiştir. Tanrılara ilişkin bütün soy zincirlerinde olduğu gibi,

aynı aileden olan tanrıları birbirleriyle kapıştıran bütün kavgaları anlatmak mümkün değildir. İğing olan, bütün bu ailelerin cinsellik ve saldırganlık açısından davranışlarının herhangi bir aileninkinden farksız olduklarını görmektir. Göze çarpan nokta, cinsel ilişkilerin kızılbaşca niteliği (İzis Oziris'in kızkardeşidir!) ve bu tür ilişkileri izleyen korkunç felâketlerdir. Kızılbaşlığın daha sonra bildiğimiz o sertlikle yasaklanıp cezalandırılışının nedeni bundan da iyice anlaşılmaktadır.

Bu Mısır mitologyasında kadın simgesi, Ra'nın kız torunu Nut biçiminde ortaya çıkar ve her gün Güneş'le Batı'yı doğurur. Fakat Gökyüzünü temsil eden tanrıçayı gebe bırakan, Boğa biçiminde kişileşmiş Güneş'in ta kendisi, yani Ra'dır. Şunu da söylemek gerek ki aynı Nut, bir başka Boğa olan kendi erkek kardeşi Geb, ya da Toprak tanrısınca da gebe bırakılmaktaydı.

Aynı nitelikteki efsaneler daha yeni, daha yavna varılıp anlaşılabilir bir tanrıça olan İzis'in çevresinde de toplanmış bulunmaktadır: Bu tanrıçanın en çok görülen simgesi, onu kucağında oğlu Horus olduğu halde gösterenidir ki, bu haliyle İsa'yı kucağında taşıyan Meryem'i hatırlatmaktadır. Birçok adları olan İzis'e tapınmış, bütün Akdeniz'de çeşitli biçimler altında yayıldı. Eski Çağ'ın bütün mitologyalarının kökeninde de bu kült vardır.

Daha sonraları, Açeput gibi kraliçeler firavun rolü oynayınca, kraliçe ile Güneş Tanrısı arasında evlenme törenleri yapıldığı yine görüldü. Kraliçeler tek başlarına saltanat sürmedikleri zaman, kocakarı olan firavun, Güneş Tanrısı'nın başrahibi rolünü muhafaza ediyordu.

3. *Filistin*. — Aynı aileden tanrılar arasındaki aynı tipte savaşlar üzerine kurulu karmaşık olgulardan sonra, Filistin'de Baal adlı tanrının ortaya çıktığını görüyoruz. Baal yerde ve gökte egemen olan, başlıca görevi de yağışları düzenlemekten ibaret bulunan yaşlı tanrı El'i safdışı etmişti. Bu susuz, çorak göllerde en önemli olay yağmurdur, bunun cinsel bakımdan taşıdığı büyük sembolik anlam ise apaçıktır.

Baal, Mot (ölüm tanrısı = mevt) tarafından yerine altına çağırılıp öldürülünce onun hem kız kardeşi, hem karısı olan Anat, tanrı El'e şikâyetle bulunur, o da yine sahnede görünür böylece. Bunun üzerine El hasadı, harmanı, tahıl savurmayı acaip tarzda hatırlatan bir âyin yöntemine uygun törenle Mot'u öldürür. Bu ölümden sonra da yağmur yağmağa başlar. Böylece de hem öcalan, hem doğurgan olan Kadın tema'sı ortaya çıkmış olur. Yine böylece, iki tanrıdan önce birinin, sonra ötekinin görev yapması (görünürde ölüm, eldeki yedeklerin yok olması, sonra yeniden tedariki demek olan) kurak-

lığın ve (hayata dönüş, büyüüp yetişme, harcama demek olan) yağmurun birbirini izlemesi biçiminde yeryüzüne yansır.

Fakat yaşlı tanrı El her an işe karışır. Baal'i çok sevdiği apaçıktır. Mot Baal'i fazlaca tehdiye başladı mı, Anat onun kendisinin yanında olmasını ısrarla istemeğe başlar. Zaten kimi kutsal kitaplara göre El'in kendisi de bu tanrıça ile — hem aşçılığa, hem avcılığa değgin bir dizi hazırlık eylemlerinden sonra — cinsel ilişkilerde bulunur. Bu eylemlerin kendileri de, yaşlanmakta olan baba - tanrının yerini daha genç bir tanrının almasına kadar ve bu da dahil olmak üzere, yüksek bir cinsel sembolizm niteliğini taşımaktadır. Şunu da söylemek gerek ki Anat'ın kendisini çekemiyen Aşerat adında bir de kız kardeşi vardır ve onu hem El, hem Baal rezdinde atlatmağa çalışır.

Bu Aşerat, ilkel İbranî mitologyasında Aştarot biçimine girerek yer alır. Zaten okuyucunun kendisi gibi eski İbranîlerin de haklı olarak bu savaşlardan, bu kızılbaşlık olaylarından bıkip usanarak bu görüşlerin hepsini birdenbire ortadan kaldırıp yine El'e tapınmağa karar vermiş olmaları da mümkündür. Önceleri dölleyici bir boğa olarak sembolleştirilen ve çok eski bir tanrı olan Yehova yahut Yahve'nin kendisi de Baal ile sürekli bir yarış halindedir. Bazı kimseler herşeyi yoluna koymak için Aşerat'ın kendisini de uzun süre onun eşi

olarak göstermişlerdir. Birçok yazarlara göre her iki tapınış kimi tapınaklarda birbirlerine karışmış olarak uzun zaman bir arada varolmuşlardır. Ve bu, M.Ö. 600 yılına dek de, bir ölçüde yeni bir çağa kadar, böylece sürüp gitmiştir. Birçok Yahudiler peygamberlere ve özellikle Ceremiya peygambere, kendilerini «göklerin kraliçesi»ni inkâra ittikleri için, takazada bulunmuşlar ve İsrail'in uğradığı birçok felâketlerin nedenini bu inkâr edişe bağlamışlardır.

Tarihçede de anlattığımız gibi, tapınaklarda tanrıçaya yapılan tapınış açık-seçik cinsel bir görünüş ediniyordu ve Tevrat'ın Beşinci Seferindeki kesin yasakların rağmen olarak epiy uzun zaman da sürüp gitmiş bulunuyordu.

Bu alışkı kutsal fâhişelerin kutsal nitelikleri kaldırıldıktan sonra da sürüp gitti hattâ. Ancak M. Ö. 800 yılına doğru, yani sürgünden sonradır ki Yehova'nın dini Bâbil ve Mezopotamya tanrılar topluluğunun kalıntılarından sıyrılmış olarak ortaya çıkabildi.

4. *Yunanistan.* — Yunanistan'da daha ilk başta ana tanrının üç görünüşü vardır: İnsanların anası toprak; bitkilerin anası dağ (bu, dağların ormanlarla kaplı olduğu düşüncesini uyandırmaktadır); bir erkek ve bir dişi ilkenin birleşmesi. Son olarak toprak, ölümlerin bekçisidir: Daha sonra, her

zaman olduğu gibi, bu ana simgesine genç bir erkek tanrı da eklendi ve ondan, hayvanların efendisi olma görevini aldı.

Mitologyanın cinsel niteliğini bu kitabın başında anlatmış olduğumuz için bu konuya dönecek değiliz, yalnız şunu belirtmekle yetineceğiz: Afrodit gibi kimi tanrıçalar bazen bolluk-bereket ve aşk; bazen savaş eylemleri ve ölüm simgesiydiler ve Kibris adasının eski inançlarında da bu, böyleydi. Hekatos özellikle ölümlerin bekçiliğiyle ilgilenen ana simgesinin bu bölümünü temsil eder. Şurasını belirtmek yerinde olur ki Hekatos, yol kavşaklarının da koruyucu tanrısıdır (Bugün onu trafik kazalarını önleme tanrıçası diye de adlandırabiliriz).

Demek oluyor ki ana tapınışı yaşam'a, hayvanlarla bitkilerin doğurganlığına; fakat aynı zamanda ölüme de bağlıdır: Yenilenmenin ve bitkilerin tanrıçasıdır, Pluton'un kaçırıp evlendiği kızı Persephone'yi aramak için Demeter cehenneme gider, başındaki bunca dert arasında genç bir prensi ölümsüz hale getirmeğe de çalışır. Fakat prensin anası onun bu çabalarını yarıda bırakır.

Tanrıça araştırmalarını sürdürmek için yine yola çıkar: «Bana bir tapınak yapın,» diye de buyruk verir. Derken tanrıların babası Zeus (ki onun tanrısal bir biçimde işe karışması yine göze çarpmaktadır) Pluton'a: «Kızı anasına geri ver,» diye buyurur: Persephone toprağın altında aliko-

nuyor diye nasıl olsa Yeryüzü'nde de, Olympos'ta da büyük bir kıtlık hüküm sürmektedir çünkü. İşte burada, toprağın altında dört ay kalan ve mart ayında da yeryüzüne çıkan, haziranda hasat edilen buğdayın mitosu ortaya çıkmaktadır: Bütün bunlar olup bitmezse kıtlık olur çünkü. Bu efsaneyi hatırlatan şenlikler, Eleusis Törenleri adı altında tanınır.

Rheia ve Hekatos'la, Friky'a'da da Artemis'le eş tutulan Kibele de tanrıların anası sayılır. Oğlunun adı Athis'tir, kimi anlatışlara göre kendini hadımlaştırmış; kimi başka anlatışlara göre ise (tıpkı Adonis gibi) bir yaban domuzu tarafından öldürülmüştür. Tanrıçaya özel bir kurban sunulur ki bu, bir boğadır ve tapınışa kabul edilen kimse bir ızgaranın altına yerleştirilerek üzerine boğanın kanı serpilir.

Bütün bu tümdeki sembolizm apaşıktır. İnsan anasına tümüyle bağlı kalamaz, meğer ki hadımlaştırmış ya da ölmüş olsun (ona, yani anasına kökeniyle, yeryüzüyle bağlıdır). Buna karşılık ayrılıştan sorumlu olan hayvan (boğa, erkek insan) ana-oğul birliğini bozduğu için kurban edilmek gerektir.

Tıpkı Athis'in kendisi gibi Kibele'nin rahipleri de hadımlaştırılmıştır. Feda edilen bu erkekliğin sembolü tapınılan, sonra toprağa gömülen çamdı (hadımlaştırma). Sonra bu çam yıl sonuna dek

saklanıyor (Noel ağacı buradan mı geliyor?), peşinden de yakılıyordu (Ökse otu mu?).

Kibele tapınışı Yunanistan'a çok kısmen ve çok geç girdi ancak. Roma'da ise M.Ö. 300 yıl kadar önce, Hannibal'e karşı girilen savaşların yol açtığı kıtlıklar dolayısıyla ortaya çıktı. Ürün hemen çok bereketli oldu, Hannibal de savaştan vazgeçti (!). Friky'a'daki gibi içki âlemleriyle karışık, aşırı bir tarzda yapılan bu tapınış, Romalıları rahatsız ediyordu. Onlar da bunun kapalı bir alanda yapılması için gerekli tedbirleri aldılar. İmparatorluk döneminde ise az-gök açık-saçık bir bahar bayramı biçimi altında yeniden ortaya çıktı.

Kibele tapınışının bir benzeri de Mısır'da vardı: İzis'e yalnız Mısır'da değil bütün Doğu Akdeniz'de de tapınıldı. «Karma» diye adlandırılan bu kültün başlıca amacı da ayrı ayrı halkların *bir arada tapınmaları*'na olanak sağlamaktı.

Romalıların baskı ve zulümlerine rağmen bu tapınış M.S. III. yüzyıla kadar sürdü. Tapınış yöntemleri ten acısı çekerek, yemek yemiyerek ve cinsel ilişkide bulunmayarak arınma, temizlenme esasına dayanıyordu. İzis, bütün Ana Tanrıça'ların özelliklerini ve ilkelerini —deyim yerindeyse— «tröstleştirmişti». Kendisi birçok adlı tanrıça diye adlandırılıyordu zaten.

5. Hindistan ve İran. — İran'da ve Hindis-

tan'da da Mısır ve Filistin'dekine kıyaslanabilecek bir gelişme ile karşılaşırız. Tanrıların genel bir babası vardır, adı Dyanus'dur. Bu adın Zeus'unki ile olan belki etimolojik, fakat muhakkak ki fonetik yakınlığı oldukça dikkati çekmektedir. Dyanus çeşitli serüvenlerden sonra ortaya Siva'yı çıkarır ki o, aynı zamanda fırtına, ateş ve cinsel tapınış tanrısıdır. Hem erkek, hem dişi (hüsnâ) olan Siva kendi karılarını yaratır. Simgesi *lingam* ya da *phallus* ile ak boğadır.

Ana tanrıçalar hem ışığı, hem doğumu, hem doğurganlığı denetlerler. Kötücül ve kaygı verici bir karakterleri vardır ve kendilerine kurban sunulmazsa köye hastalık, ölüm gelir. Bu tanrıçalara her yerde serbestçe gidebilen ineğin biçimi altında tapınılır. Bunlardan Mari-Amma adlı olan birisi, çiçek hastalığını da getiren, yakıp yıkıcı anadır. Şu halde bu tapınış daha başlangıçta aşırı veya zararsız çiçek hastalığını; ve aşının verdiği bağışıklığı hemen hemen keşfetmiştir denebilir. Ayrıca bu tanrıça toprağı sürerek verimli kılan ve cinsel organ simgesi *phallus*'a ilişkin aktif unsurlar sayılan — yılan v.b. — sürüngenlerin de anasıdır.

V. — Meryem Ana kültü

Bütün bu payen analar Kilise-Tanrı'nın Eşi ve İnsanların anası ikinci Havvâ — ki insanların ilk

başı da İsa'dır — biçimi altında o sırada tam gelişme halinde olan Hristiyanlık anlayışlarıyla az-çok doğal olarak bütünleşteler.

Hiç değilse Friky'a'daki — *Gnosticisme* diye adlandırılan — önemli bir mezhebin durumu bu oldu. Akdeniz'in öbür ucunda ve özellikle Galya'da — bir Kibele rahibi olup sonradan Hristiyanlığı kabullenmiş bulunan — *Montanus* da kendi adını taşıyan bir mezhep kuruyor; aşırı cezbe halleri içinde dünyadan vazgeçerek iffetli kalmayı, çile doldurmayı öğütüyordu. Önemli olan şu ki bu mezhepte kadınlar da dinsel görevler almaktaydılar.

Başlangıçta Kilise'nin çeşitli adları vardı: Anamız, Tanrı'nın eşi, İnsanoğullarının anası, Kudüs, Sina Dağı gibi. Sürekli doğum sancıları içinde kıvranıyordu, kendisine gelenleri boyuna o doğuruyordu çünkü (Din değişirme ve Hristiyanlığa girme çağıydı o zaman).

Eldeğmemiş Meryem kavramı, Nişanlı-Eş-Ana olan Kilise kavramından daha sonradır (Aziz Luc ve aziz Mathieu'ya göre). Aziz Paul bile Kilise'den hâlâ «bir yeni Havvâ» imiş gibi sözeder: Görevi insanoğullarını sancılar içinde doğurmaktır, Gök'teki benzeri de ikinci, yâni *Yukarıdaki* Kudüs'tür. Meryem Ana kültü ise ancak daha sonraları gelişti: Aziz Justin ile aziz Irénée günah işlemeksizin doğum yapma konusundaki Tanrı buyruğuna boyun eğerek Havvâ'nın işlediği günahı insanlığı bağış-

lattı diye Meryem'i Kurtarıcı olarak gösterdiler çünkü. Nihayet 325 yılında İznik'te ve daha sonra, 431 yılında da (tanrıça Artemis'in kenti olan) Efes'te toplanan din bilginleri kurulları, tanrısal ve insancıl niteliklerin İsa'da birleştiği tema'sını onayladılar. Meryem'e çok sayıda resimlerin, heykellerin, madalyonların adanışı o dönemden başlar. V. yüzyıldan başlayarak Meryem'in adına kiliseler yapıldı. İlk de «İziz ve Horus'un biçimi altında, Kibele'nin tacını taşıırken, memeleri üzerinde Athena gibi bir Gorgona maskı ve göğsünde de çocuk İsa'nın bir simgesi bulunduğu halde» tasvir edildi.

Meryem kültü daha sonra Göğe çıkış, Cebrail'in Meryem'e İsa'yı doğuracağını haber verisi, Meryem'in kendisi onuruna kutlanan yortu, Noel (İsa'nın doğumu), Günahsız Doğum gibi bayramlarla gelişti. Yalnız bu sonuncu yortu birçok tartışmala ra yol açtı, bununla ilgili dogma'yı da nihayet 1854'te papa IX. Pius ilân etti.

Meryem'in (Çarmıhın dibinde kuşkuya kapılışı, Cana düğünündeki kibirli davranışı gibi) beşerî günahlarıyla kendi öz yaşamına ilişkin (aslı günah'tan gelme) günah üzerindeki çatışmalar, halkın kendisine beslediği aşırı sevgi ve bağlılığı hiç eksiltmedi, ki bunda cinsellik-din ikilisi ile doğrudan ilişkili bir olguyu görmek gerektir.

Meryem kültü hiç kuşkusuz klâsik antik çağın bütün halkalarınca uygulanan Ana Tanrıça Kültü-

nün bir uzantısıdır ama bunu tümüyle oraya bağlamak da doğru olmaz: Payen düşünce akımı kullanılmıştır tabii, ama bunun, inancın esasıyla hiçbir ilişkisi yoktur. Meryem Doğması (XII. yüzyılda Kodoba'da yaşamış Yahudi hekim, filozof ve ilâhiyatçısı) Moses Maimonides'in, kendilerine dayanaklık eden ana düşünce ile bugünkü anlamları arasında artık hiçbir ilişkinin kalmadığını belirttiği inançlar arasına girmiş bulunmaktadır.

Bu nedenledir ki cinsellik konusuna adanmış bir kitapta belki biraz uzun kaçan böyle konu dışı teolojik bir bahis, salt psikolojik açıdan kendini haklı göstermeğe çalışacaktır.

İlkin Sürgün'den sonraki Yahudiliğin bir mezhebi olarak ortaya çıkan Hristiyanlıkta Meryem, bir Yahudi kızıdır ve bu niteliği ile de kadınların büyük rol oynamadıkları bir dinin sâlikidir. Onun payen türde bir tanrıça haline kolayca sokulverme ihtimali azdı; Eski Ahit'teki (Havvâ, Sârâ, Esther v.b. gibi) ünlü kadınlara benzetiliyordu daha çok. İkinci olarak da Hristiyanlık özellikle kadınların aracılığı ile yayılmaktaydı. Onları da Tanrı'nın kendi anasının kişiliğinde onurlayıp yüceltmek doğal (ve ustalıklı) bir şeydi.

Hem sonra kadın uzun süre cinsel isteklerin pasif bir konusu halinde kalmıştı. Olaylara yön vermek için güzelliğinden yararlanmağa kalkınca bu, bir sürü felâketlere yol açıyordu. Ay hali

görme, doğum yapma ve çocuk emzirme gibi karmaşık görevleri yüzünden esrarlı; cinsel eylemi istediği zaman tekrarlama olanağı yüzünden kaygı verici olan kadın, cinselliğe ilişkin konuların samar oğlanı haline gelmişti. Onun içindir ki insanların ve günahsız gebe kalışın anası olan Meryem doğması, bilinçaltı için kayıtsız aşrsız bir kurtarıcılığın güçlendirici niteliğini edinmiştir.

Nihayet Meryem simgesiyle bir başka açıdan ortaya çıkan nesne şudur: Otoritenin, mülkiyetin, kuvvetin, katıksız mantığın üstün gelişiyile Baba'ya özgü nitelikler ve alçak gönüllülük, sevgi, yumuşak başlılık ve duygulardaki mantıkla Ana'ya özgü nitelikler arasındaki çelişki.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜRLERDE ve SİMGELERDE CİNSELLİK

Böylece bir önceki bölüm ana ile baba, iyi ile kötü, bedenle ruh arasındaki ikiliğin gözden geçirilişiyile sona ermiş bulunmaktadır. Şunu da söylemek gerek ki adamakıllı hasta olan birçok kişilerin hastalanıp bu halde kalmalarına bu ikilik yol açmaktadır ve yalnız onlarca değil, insanların büyük çoğunluğunca da acı acı hissedilmekte, onları yaşama zevkinin büyük bir bölümünden yoksun bırakmaktadır. Bunu iyi anlamış olan hekimler şu son yıllarda beden ve ruh hekimliği (psychosomatique) hekimlik diye adlandırılan özel bir hekimlik tarzını yeniden bulup ortaya çıkarmışlardır: Bu yöntemle hasta başlı başına bir varlık olarak ele alınmakta ve hem bedene, hem ruha hitabeden bir tedavi tarzıyla iyileştirilmektedir.

Böylece de, «yabani diye adlandırılan» bu insanlarda bir değişiklik olduğu görülmektedir: Bunların alışkılarında tümüyle hayvanca olan ve ıgüdüsel bir tatminle boşanıveren hoyrat bir cinselli-

ğın yansıması yoktur artık. Tersine, bazen beceriksizce olan, fakat psikolojik düzlemde her zaman dikkat çeken bir gerekçeye sahip, «ruhla bedenın âhenkleşmesi, insanın yaratıcı doğaya uyması» amacını güden bir deney görmek, olagan hale gelmiştir.

Örneğin Hevelock Ellis, cinselliği yöneten doğal ilkelerin keşfi ve Pasifik adalarında Fransız denizcilerince cinsel konularla ilgili olarak yapılan ilk incelemelerin hoşgörür ve anlayışlı tarzıyla, bu mutlu adalarda onları izleyen ve «orada yılanın başka şey görmeyen» İngiliz misyonerlerinin davranışları arasında bir kıyaslama yapmaktadır.

İşte bu ruhsal ve bedensel zihniyet çerçevesindedir ki, bu üçüncü ve son bölümde biz, «ilkel» diye adlandırılan toplumlardaki cinselliği, cinsel sembolizmin incelenmesiyle karşılaştırdık.

I

İLCEL DİYE ADLANDIRILAN TOPLUMLARDA CİNSELLİK

Biz burada, coğrafi bakımdan epiy ayrı ve uzakta kaldıklarından endüstriyel gelişime erişememiş toplumsal grupları «ilkel» diye adlandırdık. Bu gelişim bizim Batı toplumumuzun karakteristiğini meydana getirmektedir. Oysa bu gruplar Batı

kültürünün yararları ve olanakları üzerinde entelektüel bakımdan oldukça habersizdirler ve (öğretim, öğrenci ve yönetici kadrolar alış-verişi v.b. gibi) gerekli haberalma araçlarına sahip olamayacak kadar da ekonomik bakımdan yoksunluk içindedirler. Böylece tanımlanan ilkel toplumların mutlaka bizim eski toplumlarımızın benzeri olmaları da lâzım gelmez. Bu toplumlar başka kültür tarzlarının temsilecileridir ve eğer onlar da bizimki kadar hızlı olan ve kendilerine maddî güç sağlayan bir endüstriyel gelişimden yararlansalardı, onların kültürleri üstün gelecekti belki.

Bu kitabın sınırlı çerçevesinde cinsel davranışı ve buna ilişkin inançları bütün ilkel toplumlar düzeyinde ortaya sermek olanaksızdır. Biz yalnız iki örneği ileri sürmekle yetineceğiz:

— Çoğu zaman, belirgin ayrılıklara rağmen, ortak niteliklere sahip olan Pasifik toplumları;

— Bazı Güney Afrika toplumları.

I. — Pasifik toplumları

Bunların incelenmesi, gidip kendilerini yerinde inceliyen ve yaşantılarını paylaşan Mead, Bateson, Gregory, Malinowski, Dubois, Gorer gibi antropologların çalışmalarına temel olmuştur.

Örneğin Melânezya'da cinsel eylemlere katılan çeşitli kişilerin durumları şöyle tanımlanabilir: Ge-

belikte babanın rolü nâdiren tam olarak kabul edilmektedir. Kimi Avusturalya yerlileri fizyolojik babalığı reddetmektedirler (Örneğin bir melezin süt-lü kahve renginde oluşunu ananın, beyazlarca getirilen beyaz undan yemiş olmasına yormaktadırlar). Fakat oymak törelerinde baba soyundan gelişi kabul etmektedirler. Oymağın babaları arasında kendi öz babalarını tanımaktadırlar.

Aslında ise daha önce sözünü ettiğimiz red keyfiyeti, bir ana besin maddesinin ağız yoluyla tüketilişinin bir içe işleyiş, bir sindiriş sayılmasına karşı yapılan savunmadır. Bu savunmanın gerekçesi de yerlilerin yeniden cisimlenmeye olan inançlarında olsa gerek. Doğacak çocukların ruhları mağaralarda, su çukurlarında ve kayalıklarda saklanır, kadınların bedenlerine girmek için oralarda fırsat beklerler.

1. Baba, kız kardeşinin oğlu olan yeğenini kendi oğlundan üstün tutar, ona bakar, mirası ona kalır. Kendi çocuklarını erkek kardeşine ısmarlar. Çocuklarıyla yine temasta kalır ama sadece onları oyalamak, eğlendirmek, onlara sevecenlik göstermek için.

Babanın gebelikteki rolü Alor adasında kabul edilmektedir. Trobriand adalarında baba, döllenmeye katılır ve bu işte (yağmur, sarkıt, otlar, balıklar gibi) çeşitli biçimlere giren dölleyici ruhlardan yardım görür.

2. Çocuğun gerçek sorumluluğunu yüklenen, dayıdır ve bu dölleyici ruhların temsilcisi odur. Çocuğun karşısında toplumun temsilcisi de yine odur. Oidipusvari düşmanlık ona karşı açığa vurulacaktır.

3. Kadın çok korunmaktadır. Kendi öz malı olan kişisel eşya ile ev eşyasına sahiptir. Boşanabilir ama egemen olan, kocadır. Evlilik ataerkil biçimdedir ve boşanma halinde kadın çocuklarını alıp babasının evine gitmek zorundadır. Karı-koca genellikle birbirlerine karşı büyük sevgi gösterirler. Koca, kendisini aldatırsa, karısını öldürebilir ama anlaşmazlık halinde karısının kalkıp gitmesine engel olamaz.

4. Gebe kadına çok büyük ilgi ve saygı gösterilir, yeni urbalar giydirilir, sık sık yıkanarak «temizlenir, arınır». Doğurunca annesinin yanında oturur ve iki ay süreyle orada kapalı kalır. Bu sırada da anneye birlikte oturan bütün erkekler başka yere taşınırlar. Kadın kocasıyla ancak bir kapının ardından konuşur ve süttan kesilene dek çocuğu ile birlikte kapanıp kalır.

Alor adasında kadınlar gebeliğe dayanıklı değildirler, sık sık mideleri bulanır, kusarlar. Doğurduktan sonra kadın bir yere kapanıp kalır ve çocuğu altı gün süreyle emzirir, sonra birdenbire me-

meden kesiverir onu. Çocuğa önceden çiğnenen sebzeler verilir ancak. Yalnız akşamları meme emer ve karnı hep açtır. Daha sonraları çocuklar boyuna ağlarlar ve anneleri çalışmağa gidince dehşetli öfkelenirler. Babanın çocukları yatıştırmak için onlara mastürbasyon yaptığı, sık görülen şeylerden dir.

5. Daha büyük yaştaki çocuklara sevgi ve sefkat gösterilir: İlk yıllarda onlar için dayak-azar yoktur, cinsel oyunlar oynamaları bile yasaklanmaz hattâ. Bülûğ yaşında saldırganlık az görülür.

Yalnız Batı'da geçerli olabilecek psikolojik teorileri eleştirmek için bu verilere dayanılmıştır. Kardiner'in söylediğine göre bazı kültürlerde Oidipus kompleksi diye bir şey yoktur. Görüntüye göre bunların, kişiliğin temel sistemini meydana getiren belirli vasıfları, bireylerle dış baskılar arasındaki dolaysız çatışmanın sonucudur.

Malinowski: «Melânezya'da çocuğun bambaşka bir tarzda geliştiğini görüyoruz...» diyor. Tabii Viyana ile Melânezya arasındaki coğrafya, iklim, politika ve ekonomi koşulları öylesine apayrıdır ki bundan başka türlü de olamaz. Kanarya adalarında çocuk anasının yanından kolayca ayrılır ve ucuz bucaksız bir kumsalda arkadaşlarıyla koşup oynar. Avrupalı çocuk ise yağmurlu bir kasım sabahı metroya binip yeraltında birkaç kilometre yol alır, bütün gün de banliyödeki bir endüstri bölge-

sinin tıklım tıklım dolu okulunda kapalı kalır. Bu koşullar altında da başka türlü düşünür tabii. Bize söylediğine göre Melânezya'da kız kardeşiyle yegenleri üzerinde en büyük otoriteye sahip olan kişi, dayıdır (Dayımız varolması şartıyla tabii); baba ise bir arkadaş, oyunlarda bir akıl hocası, çeşitli becerilerde ise bir öğretmendir (Batı'nın bir izci oymağındaki oba başı rolünü oynar az-çok yani). Erkek kardeşe kız kardeşi böylece bilincaltı tarzda birbirlerine bağlayan, *önlenmiş kızılbaşça ögeler* üzerinde uzun tartışmalar yapılabilir ve Malinowski'nin anlattığı Melânezya toplumunda Oidipus sorununun çözümlenmiş değil de babadan dayıya geçmiş olduğu iddia edilebilir.

Bunun içindir ki, görüntüye göre, antropologlar da kendi hesaplarına ve yerinde olmıyarak bizim kırsal bölgelerimizin yaşantısını Güney yarımküresindeki uzak adalarinkine benzetirlerse, gerçeğin sınırını aşmış olurlar. Feud'un teorileri karşısında Malinowski'nin yaptığı eleştiriler zaman zaman çok bönce görünmektedir. Kısaca şöyle diyor: Köy çocuğu daha küçük yaştayken ana-babasının ve hayvanların çiftleşmelerini seyretmeğe; içinde açık saçık sözlerin bol bol geçtiği aile kavgalarında hazır bulunmağa; kaşılıklı takazlar halinde ulu-orta söylenen cinsel yöntemlere ilişkin sözleri dinlemeğe alışktır. Bozuk havalara ve tarladaki çetin çalışmalara erkenden alışır. Demek oluyor ki cinsel a-

landa olsun, iş alanında olsun bu çocuğun sarsıntısız olarak çocukluktan bülûğ çağına geçmesinde hiçbir güçlük yoktur. Özellikle Freud'un anlattığı gizlilik dönemi (période de latence) da varolmamak gerekir: «Zengin sinir hastalarıyla uğraşan psikanalizin, bu dönemin keşfine yol açması, izahını bunda bulur...»

Şu da var ki Malinowski bunları 1922'de yazıyordu ve o zamandan beri köylerdeki oturma ve yetiştirme koşulları çok değişmiş bulunmaktadır. Fakat çocuk için ana-babanın cinsel ilişkide bulunuşlarını görmenin ve kavgaları sırasında birbirlerinin yüzüne karşı bağıra çağıra söyleyebilecekleri «ağıza alınmaz» sözleri dinlemenin iyi olacağı da her zaman için şüphelidir. Ayrıca köylerde de kentlerdeki kadar büyük sayıda sinir ve ruh hastalarıyla cinsel suç işleyenler vardır.

II. — Güney Afrika yerlileri

Bu bölümde anlatılan cinsel alışkılar Güney Afrika'nın Capetown ilindeki yerli oymakların alışkılarıdır ve özellikle B. Laubscher tarafından anlatılmıştır.

1. *Cinsel sembolizm.* — Phallus bazen (Kutsal Kitap'ın sembolizmine benzeyen) bir yılan biçiminde, bazen de büyüsi bozulacak bir canavar biçiminde tasvir edilir. Oymağın bu tanrı ile ilişkisi

tabip-rahipler aracılığı ile kurulur. Bunların kâhinden başlayıp pratisyenden geçerek büyütücüye kadar giden birkaç derecesi vardır. Oymağın yaşantısına ilişkin olarak sorulan çeşitli soruların karşılığını büyüçüler gidip (analık sembolü olan) nehirde ararlar. Kişi de gidip nehirde yıkanarak günahlarından arınır. Özellikle hastalıkların bulaşmasında bir ruhun öteki üzerinde yaptığı etkiye olan inanç, çok kökleşmiş haldedir.

2. *Sırların öğretilmesi törenleri.* — Bu törenlerin amacı phallus-iblisin oymak üzerinde yapabileceği uğursuz, kötü etkileri azaltmaktır. Kimi hallerde bu etkiyi savuşturmak için saçlar, erkeklik organını kaplayan deri kıvrımı, sol elin serçe parmağı kesilir. Delikanlı bu sır öğrenme törenine katlanmayı kendisi istemek zorundadır ve bu tören, kişi ile annesi arasındaki çocuksu bağdan kurtarma, onu amacını güden ikinci bir doğum değerini kazanır.

Bir kulübeye kapanır, nesneleri annesinden öğrendiği eski isimleriyle adlandırması yasaktır, nehre girerek yıkanıp arınmak, günah çıkarmak ve özellikle sünnet işlemine ağlayıp sızlanmadan katlanmak zorundadır. Yara kapandıktan sonra (hep ikinci kez doğduğunu göstermek için) saçlarıyla kılları traş edilir. Delikanlı bir erkek olmuştur artık. Cinsel ilişkilerde bulunabilecektir. Bu sır öğ-

renme törenine alınmıyanların ya da bundan başarı ile çıkamıyanların genellikle sol serçe parmakları daha önce kesilmiştir. Bu da onların tutulup iyileşemedikleri ruh ve sinir bozuklukları için çocuklukta yapılan bir sungu, bir çeşit kurban kesme niteliğindedir.

Kadınlara sır öğretme töreni ise evlenmeden önce ya da sonra yapılır. Kısırlık, müzmin hastalık, ay hali bozukluklarında bu, zorunludur. Asıl anlamı kızın babasından ayrılması demektir. Törenin kendisi de kızın herkesten ayrı bir yere kapatılmasından, saçlarını ve kasıklarındaki tüylerin traş edilmesinden, başına kara bir örtü örtülmesinden ibarettir. Bu tedbirler topluluğu dölüt durumunu hatırlatır kuşkusuz. Kulübenin içinde üç hafta süreyle danslar ve törenler birbirini izler, ziyaretçiler ikiye ikiye içeriye alınır hep, kız da bir bölme ya da bir paravana ile onlardan ayrı tutulur. Ondan sonra da grup halinde danslar yapılır ve bu sırada bekâr gençlerle bekâr kızlar ileride kendilerine eş olacak kimseyi seçerler. Sonra kız uzaklarda, balta girmemiş çalılar, ormanlar içinde saklanır ve geri gelişi yeni bir doğum anlamını taşır.

3. *Doğumlar.* — Doğurması yaklaşan kadın herkesten ayrı tutulur. Doğum bir ateş yakılarak haber verilir, kulübenin tepesindeki delikten çıkan duman buna işarettir. Aynı zamanda da, doğum ça-

baları yüzünden sarsılmış olan çocuğun soluk almasını kolaylaştırır. Çocuğun memeyi ağzına alması tarzının, onun ilerideki davranışlarını göstereceğine de inanılır. Doğum dolayısıyla bir veya birkaç baş hayvanın kurban edilmesi de insanoğlunun eli altındaki canlı yığın olan sürünün önemini gösterir ki insan da bir ölçüde bunun aymıdır. Örneğin hayvanların bulundukları ağıl ya da ahırda ataların ruhlarından yardım istenilir. Kadın buraya giremez.

4. *Evlenme.* — Evlenme araya giren bir kişi tarafından yapılır. İki aile kızı kendi klânından ayrılmasını kabul etmek için verilecek drahome üzerinden anlaşılır. Bunun üzerine geyiz hazırlanır ve geyizi vermiş olan esnafın kendisi de bir hediye verir; bu da oymağın fikrince, verilen sevginin kayıtsız şartsız niteliğini gösterir. Evlenen kız oldukça uzun süre ailesini göremez.

II

PERİ MASALLARININ CİNSEL
SEMBOLİZMİ

Çocuk ötedenberi kendisine *miras kalmış* oyunları oynar, böylece de birçok bakımlardan «ilkel halklar»ın davranışını hatırlatır. Kendiliğinden hiçbir değişiklik yapamaz. Çocuklar arasındaki tartışma da çoğu zaman kurallara bağlılık ve bunların değişmezliği üzerinde cereyan eder. Aynı değişmezliğe masallarda da rastlanır: Sanki geçmişin bir anılığı gibi, masal da kaçınılmaz, değişmez, bütünü nesnenin izlenimini, «bir varmış bir yokmuş»un içinde kaybolanı güçlendirir. Geçmişte olup biten şey, uyulması gereken bir örnektir; saygı ile taklit edilmesi gerektir. Deyimin olumlu anlamıyla, perilere özgü gibi görünen şeyin günün birinde sizin de başınıza gelebileceği yolunda belli belirsiz bir umut ışığı vardır: Yeter ki siz kurallara, geleceklere sıkı sıkıya bağlı kalın.

Harikulâde nesnenin reçeteleridir bunlar, «ebe»yi seçmek için hep bir ağızdan bir takım tekerlemeler söylenir. Bütün bunlar XVIII. yüzyılda dahi örneğin Casanova ya da işin içyüzünü, sırrını bilen -

az çok şarlatan ya da inançlı — başka kimselerce uygulanan büyücülük sahnelerini hatıra getirir. Başka önemli bir nokta da tekrarlamadır. Ünlü Doğu masalındaki «açıl susam açıl»ın dışında olarak — böylece açılan mağaraya da üç kez dönülmüştür nitekim — eski «rivayet»lerde daima üç tane büyümlü söz, ya da «üç buğday tanesi, üç saç teli», yani aynı tema'nın üç kez tekrarı vardır. Bunlara benzer başka şeyler de şunlardır: Hokkabazın marifetini göstermeden önce değneğiyle üç kez vurması; bir tiyatro oyunu başlamadan önce vurulan üç darbe gibi. Peri masallarında da rastgele bir araştırma yaparsak aynı şeyleri görürüz: Kralın üç oğlu vardır, üç kız kardeş vardır, (masaldan çok bir tekerlemeyi hatırlatan daha ilkel bir öyküde görülen) üç ayı vardır, gökten düşen üç elma vardır, son olarak ve özellikle prenslerle prenseslerin, şehzadelerle hanım sultanların geçirdikleri üç sınav vardır.

Sahiden de, «gerçek» peri masalı herşeyden önce ve oldum olası, birbirine kavuşması gereken bir kızla bir oğlanın geçirmek zorunda kaldığı sınavların öyküsüdür. Masal, (çoğu zaman periler sayesinde elde ettikleri) meziyetlere dayanarak herşeye rağmen birleşecek olan iki kişinin birbirine kavuşmasından ne kadar çok sözederse, o kadar çok da dinleyenin bilinç altına hitabetme ve birbirini izleyen kuşakların belleklerinde yer etme fırsatını elde

etmiş olur: «Onlar ermiş muradına, biz çıkalım ke-revetine...» biçimindeki ünlü tekerlemenin kökeni de budur.

Gerçekten ve görünüşe göre masal, Hristiyan doğmalarının yerleşmesinden sonra yasaklanan Kelt papazlarının (*druide*'ler) dinlerine kadar dayanan bir geleneğin çok eski geçmişi olan bir kalıntıdır. Ancak sansürden kurtulabilen ya da Orta Çağda keşişler ya da ilâhiyatçılarca gözden geçirilip Hristiyanlık kurallarına uygun olarak düzeltilen, değiştirilen anlatışların asıl biçimleridir ki ağızdan ağıza geçerek bize kadar ulaşmışlardır. Gerçekte ise peri masalları, cinselliğin övgüsü bakımından birer hazinedir; beden-cinsellik, can-ruhsal yaşam ikili-sinin henüz zorunlu olmadığı bir zamandan bozulmaksızın kalmış bir imgesidir. Bu masallarda aşk yüce bir iyilik ve değerle erdemin bir mükâfatı olarak görülür; onları dinleyenlerin her zaman için duydukları bir çeşit mutlu büyüleniş de bundan ileri gelir. İşin içine az-çok sadizm karışır ya da iş çilecilğe dökülür de masallar din şehitlerinin başlarından geçenleri yahut Azizlerin Yaşantıları'nı anlatmağa başarlarsa (Su perisi *Nixe* veya öteki so-fuca öyküler gibi), görünüşe göre bu masallar atalardan kalma kendi sade ve dolaysız kaynaklarından akmaz olurlar artık. Onların sembolizmi en azından bin yıllıktır, herkesçe sinanmış ve «anlaşılmış»tır, sürekli oluşları da bundandır.

Bugünkü günde bütün dünyada en çok okunan masal kitaplarının her ülkede birkaç tane de ulusal metni vardır: Perrault'nun Fransızca *Cendrillon*'u, İngilizcedeki *Cinderella*, Almancada ise yine aynı masal (*) arasındaki fark, birkaç ayrıntıdan ibarettir. Bu ayrıntılar, her ülkenin kendine özgü karakterlerini belirtirler. Belki XVII. yüzyılda cinsel yaşantı konusundaki özgürlük Fransa'da daha büyük olduğundan, en çok rağbet görenler de Perrault'nun masalları olmuştur: Çünkü bu masallarda zorakılık, ıktıntı-sıkıntı diye bir şey yoktur; daha sıhhatli, babacan bir sağduyu havası taşırlar; bu ise okuyucuların bilinçaltı için çok memnurluk verici bir şeydir, tek kelimeyle insanı suçluluk duygusundan kurtarır.

La Queste de la Belle kökeni bakımından hem cinsel alanda hemde ruhsal ve dinsel alanda, tanrısız olan ya da olmayan bir sevgi uğurunda karşılaşılın, kabul edilen ve başarıyla üstesinden gelinen bir dizi sınav; kusursuz bir inan birliğine ulaşmak için yapılan şaşırtıcı bir çaba olarak yorumlanabilir sembolik açıdan. Salt cinsel alanda ise, başarılı ve mutlu sonu dolayısıyla bu, her çağın sevenleriyle sevilenlerine verilmiş, «izin anlamı da taşıyan» bir derstir. Güçlükler ne olursa olsun, sonunda aşk zaferi kazanacaktır, yeter ki olgun ve

(*) Sözkonusu olan, *Külkedisi* adlı masaldır.

yetkin insanlar arasındaki geçerli bir aşk olsun bu. Masal bu konuya ne kadar çok yaklaşırsa ölmezliğe de o kadar çok erişir: «*Ormanda uyuyan Güzel, Altın saçlı Güzel, Güzel kızla Hayvan, Pamuk Prenses* gibi. Kötü biten, böylelikle de yüreklendirici değerlerini yitiren masalları ise halk benimsemez, unuttur; meğer ki bunlar, «*Küçük Deniz Kızı*»nın anneye (denize) dönüşü gibi, daha önceden yapılan bilinçdışı başka dilekleri dile getirmiş olsunlar.

Cinsel sembolizmin girdiği çeşitli biçimleri biraz ileride inceliyeceğiz ve masallarda sık sık rastlanan bu biçimleri, örnek olarak, gayet kısa bir şekilde gözden geçirmekle yetineceğiz:

— Büyümlü değnekler, phallus simgeleri ve ejderhaların püskürttükleri ateş, yılanların dilleri, kara kurbagalarının saçtıkları zehirler ;

— Örekeler, *Ormanda uyuyan Güzel*'e yüz yıllık «küçük bir ölüm» veren öreke ile *Akıllı Prenses*'teki kız kardeşlerin — bunlar kızlıklarını yitirdikleri anda kırılan — örnekleri;

— Kızılbaşça ilişkiler peşinden babadan koruyan, fakat Sevimli Prens'ten korumayan iğreti kılıklar (Eşek derisi, Hasır giysi);

— Buluşma yerlerinin, özellikle kristal şatolar göstermek ve tatlı bir müzik dinletme için (cinsel zevkin en yüksek noktasını gösterir) açılan ormanların büyüleyici güzelliği (Grâcieuse ile Percinet, Ormandaki geyik);

— Öğrenilmemesi gereken sırlar, açılmaması gereken kapılar (*Mavi Sakal*);

— Prenseslerin dul kalan ya da mutsuz olan babalarına besledikleri -Oidipus saptamasını hatırlatan- sevgi (*Mavi Kuş*);

— Yaşlanmış ve hasetçi, fakat hâlâ iddialı üvey anaların gaddarlığı (*Pamuk Prenses, Periler, On iki Ay*). Büyücü kadınları canlandıran tipler de bunlardan çıkar;

— Erkek kardeşlerin oynadıkları koruyucu ve öcalıcı rol (*Mavi Sakal*);

— Kız kardeşlerin etkin kıskançlığı (*Kül Ke-disi*) ve haince budalalıkları;

— Kişilerin sembolik olarak hayvan biçimine girişleri: Prenseslerin yanına «girmek için» prenslerin kuş biçimine girişleri (*Mavi Kuş*);

— Perilerin, büyücülerin ya da önemli kişilerin arabalarının, bunların sahiplerinin besledikleri niyetlerin niteliğini ya da güçlerini sembolleştiren hayvanlarca çekilmesi;

— Sahip olunan en iyi şeyin sevgi yüzünden bağışlanması.

Bütün bunlar peri masallarındaki sembolizmin zenginliği üzerinde bize çok ufak bir fikir vermektir ve derinlikler psikolojisi bunu bize göstermektedir nihayet. Sınanp denenmiş, duyulup hissedilmiş olmakla birlikte bugüne dek gizli kalmış esrar-

li, kapalı bir dilin kaynakları, unutulmuş bir geçmişin bu tek kalıntısından alınacak dersleri ortaya sermektedir. Dinleyici ya da okuyucu olarak yararlananlar üzerinde böylece uygulanacak koruyucu nitelikteki tedavi, inkâr götürmez bir gerçektir ve kimi masalların sonundaki «kıssadan hisse»ye benzemiyen, bambaşka bir şeydir: Bu gibi öyküler şimdi zamanın modasına, masalların ya da öğretli hikâyelerin eğilimine uygun olarak yazılmıştır; oysa bizim sözünü ettiğimiz türden «masallar», tamamen sembolik olan, dolaysız ve etkili bir dille konuşmaktadırlar.

III

CİNSEL SEMBOLİZM

Sembol (ya da simge) mükemmel bir bedensel ve ruhsal ulaşım aracıdır. O herşeyden önce, kişinin kendini tanımak için sahip olduğu en iyi araçtır: Gerçekten de kişinin iç-organlardan beynine her saniye başında birçok mesajlar gelir ve ona organlarının ne halde olduklarını, görevlerini yerine getiriş tarzlarını hiç şaşmadan, açık-seçik bildirir. Oysa bu mesajlar ona kendi ana dilinde verilmemektedir: İç-organlar beyni belli bir kültürün çerçevesinde değil de, evrensel bir dilde konuşur. Bu ise bütün insanlar için geçerli olan hayatî zorunlukların dilidir. İşte bu dil, sembolik dildir. Bunun içindir ki sembol, aynı zamanda insanoğlu ile benzerleri arasında bir ulaşım, bir haberleşme aracıdır.

Bütün semboller arasında cinsel faaliyete ilişkin olanlar, kapsamları en genel nitelikte olanlardır: Hayatın yüzeye çıkışı ve insan türünün üreyişi ile ilgili sorunlara sıkı sıkıya bağlıdırlar çünkü. Herşeyden önce bunlar, çağlar boyunca oluşmuş bulunmaktadırlar: İnsanoğlunun çevreye uymak için

giriştiği savaşta yaşadığı dramların «tarihsel anıları»dır.

Biz burada Ana Tanrıça'ya ve bütün insanların anası olan Doğa'ya ulaşmak, onunla haşır-neşir olmak için eski din uygulamalarında yer alan, cinselliğin sembolik nitelikteki hatırlamasına geri dönecek değiliz. Cinsel sembolün böyle doğuştan bilinişi, atalardan kalma bir bellekin yansımasıdır. Bu bellek de görevini kasların, iç-organların, hormonların oluşmasında etken olan ve «sonradan edinilmiş» diye adlandırılan reflekslerin yapısına benzeyen bir mekanizma aracılığı ile yerine getirir. Hareketler, emme ve yürüme bilgisi gibi içerik (zımnî) olan cinsel bilgi, duygusal gelişimin birbirini izleyen evrelerinde derece derece yeniden ortaya çıkarak her seferinde bedenin ayrı ayrı bölümleri ni alıştırıp eğiterek sonunda bunların tümünü, ergin kişinin üretim faaliyetiyle bütünleştirir.

Cinsel sembollerin ilki ve en eskisi şudur. En ilk hayatî sembol olan deniz, Analığı canlandırır. Hayatın kökenidir bu. Deniz hayvanı olan balık, hayatî ve cinsel bir sembolizmi hatıra getirir: Bazı düşlerin ve bazı çağrışımların da gösterdikleri gibi o, herşeyden önce, ana-suyun içinde «balık gibi mutlu» bir halde oynayıp kımıldayan phallus'un kendisinin anımsanışıdır. Balığın, Kuzeylilerin Venüs'ü olan Fraija'nın simgesi olduğunu daha önce görmüştük. O aynı zamanda döl kesesinin suyu içinde-

ki dölüttü de hatırlatır; fakat deniz çekilince (ki bazılarına göre asıl felâket Tûfan değil, suların çekilmesi olmuştur) susuz yerde kalan deniz hayvanı ölüür; ya da, çevresine uyarsa bu, ikinci ana olan Toprağın az-çok cimrice dağıttığı suyu bulması şartıyla mümkün olur.

Havayı içine çekerek yaşayan canlı varlık, suyu araştırır. Tıpkı plâjda «suyu bulana dek» kumlarda çukurlar açan çocuklar gibi, o da kuyular kazar. Balık aynı zamanda, doğurganlığı dolayısıyla, önlenmesi mümkün olmayan yaşamın yığın halinde üreyişinin simgesidir. Hristiyanlıkta da o, mucizeli şekilde çoğalan bir besinin kardeşçe paylaşılmasını gösteren bir sembol haline gelmiştir.

Dış çevre de önemli bir cinsel semboller kaynağıdır: İnsanoğlu Evrende kendi kişisel dünyasına uygun olanı arar çünkü.. Güneş, Ağaç babalık sembolleridir. Suların yükselip alçalmasını düzenliyen Ay kimi zaman kadın kısırlığının sembolü sayılır: İngiliz ozan Shelley'in dediği gibi «ak bir a-teşle dopdolu, tostoparлак bir genç kızdır o».

Cinsel sembolizmde doğa görünümlerinden sonra insanoğlunun kendi eliyle diktiği yapılara da rastlanır. Ev anayı, ona giden yol göbekbağını temsil eder. Kulelerin, kapıların sembolizmi ise apaçıktır. Pencereleler dış gerçeklere az-çok açılmış gözlerdir.

İnsan bedeninin kendisindeki sembolizm ise biter tükenir şey değildir: Bu açıdan incelenmesi en ilginç olan organ, ağızdır. Burunla birlikte o, kendi üzerlerine aşılan içgüdülerin ve düşüncenin baş düzenleyicisidir. Solunum ve sindirim kavşağının ön-bölümü olan ağız, hava üretici ve besleyici çevreyle olan teması sayesinde, o an için canlı kalışa ilişkin bütün korkularla kaygıları kendinde toplar.

Hayata çok gerekli olan bu iletim, ilk sevgi konusu olan Anaya yönelik olduğu için, ağız da pek tabii şekilde Aşkın ilk organı olarak ortaya çıkar. Kendinlerine ritimli bir açılış-kapanış sağlayan bir büzgen-kasa sahip (mide ağzı, mide kapısı ve belki de ince bağırsağın son kısmıyla kör bağırsağın kapakçığı gibi) bütün sindirim ağızlarını, iç-organlar beyni bir iç-ağız sayar. Aynı bedensel ve ruhsal bozuklukların görüldükleri yerlerdir bunlar.

Şu halde ağız razı oluşun, beslenmenin ve aşkın organıdır ve bunları «fantastik» üretimlerle sembolleştirir: Bunlar ise gündelik yaşamda ve özellikle bunun başlangıcında kişilerle temas kurmak için en iyi araçlardır. Bunun içindir ki ağız aynı zamanda konuşmanın organıdır ve sözle olan sembolik hısımlığı apaçıktır: Sözler de «içilebilir».

Bu başlıca duygusal ve cinsel temas kurma görevinin bozulması halinde ağız, geri atmanın aracı haline gelir. Bunun üzerine görülen kusma, sindiri-

min gerçek bir «soluk veriş» değerini kazanır. *Bütün* yemeklerden sonra kusan kimseler için sindirim sistemi, bir çeşit embiyonsal geri tepişle, tıpkı solunum sistemi gibi, tek ağızlı bir sistem değerini edinir. Bu da mide ağzının kapanmasıyla, «aşağıdan» bir tıkanıklık bulunmasını gerektirir. Böyle bir kapanış, belirli organik durumlar dışında, derin bir yoksunluğun, sunulan yiyecek ve bunun sunulmuş tarzı karşısında duyulan bir düş kırıklığının ifadesidir. Süt çocuklarında, genç kızlarda, gebe kadınlarda görülen bazı tehlikeli kusmalar, aşkta uğranılan bu senbolik düş kırıklığı mekanizmasında izahlarını bulurlar.

Ağzın yiyecekleri parçalamasını ve sesleri perdelendirmesini sağlayan dişler, ananın vücudüne girme olanağını sağlayan âletlerdir. Süt, ananın ürettiği sıvı halinde bir ete benzetilebileceğine göre, bebek diş çıkardıktan sonra onu memeden kesmek gerektiğinin öğütleniş sebebi anlaşılır. Çocuğun dişleriyle parçalıyacak hayvansal bir besine ihtiyaç duyduğu o anda, bu iş için ona ana memesinin sunulması iyi bir şey değildir. Etle sütün aynı kaptan yenilmesini engelliyen, bazı dinsel yasakların nedeni de böylece anlaşılabilir. Ayrıca dişleri, *phallus*'la eşdeğerdedirler. Diş çektirme ve dişlerin dökülmesi, hadım edilme ile aynı anlama gelir.

Bu örneklerle de kolayca görülebileceği üzere fonksiyonel ve cinsel sembolizm bütün organları ve

onların bütün fonksiyonlarını kapsayabilir. Gerçekten, bütün organlarla bütün fonksiyonlar cinselleştirilebilir; yani kendi öz organlarıyla kendini ifade güclük çeken bir cinselliğin dayanak noktaları haline gelebilir. Bir organın yerini tutan başka bir organın gerçek sembolik faaliyeti sonucundadır ki cinsel coşku halinde olan bir kimsenin (yukarıya doğru yer değiştirme sonucu) yüzü kızarabilir, ya da parmaklarıyla trampet çalar gibi hareketler, veya daha belirli başka ritimli hareketler yapmağa başlayabilir.

Genel olarak - bu noktada ilkel, inanca yaklaşan - sembolizm, «herşeyin herşeyde olmasını» ister. Böylelikle de düşün yoğunlaşması ilkesine uymaktan başka şey yapmamaktadır: Eğer can vücudün bütün parçalarında ise, bu parçalardan hiçbirinin kaybolmaması gerektir. Bazı kimselerin herhangi bir organlarının kesilmesine «yiğitçe» razı olmayışları; kesilmiş tınaklarla saçların özenle saklanması ya da gömülmesi bundandır. Aynı topluluğun üyeleri arasındaki hayatî bağı sembolleştiren nesne özellikle, her zaman «hâzır-nâzır» ve sıvı halinde bir doku olan kan'dır. Kan, klânın ortak malıdır, dökülmemesi gerektir. Dökülürse onu şu ya da bu biçimde geri almak gerektir: O zaman kan, Yahudi sünnetinde olduğu gibi emilir. Welter'in anlattığı, eski Breton evlenmelerinde olduğu gibi üvey, gelinin sol memesinin altında açtığı ufak bir

yarayı emer. Ya da kan akan yerin üzeri kapatılır. Muhakkak olan şu ki, kan döken kimse değişik bir yasağa konu olur. Ay halinde gelen kanın özel bir değeri vardır. Herşeyden önce, bu değerli varlığı böylesine bol bol döküp saçmaktan «suçlu» olan kadına az-çok uğursuz bir kudret ve bir büyücü kimliği verir. Ay hali görmekte olan kadının buğdaya hastalık bulaştırdığından, üzümün mayalanmasını engellediğinden, sütü eksittiğinden, silâhları paslandırdığından şüphe edilir: 30 yıllarının tarihini taşıyan ticarî bir genelge, «ayın belirli döneminde» kadınların mantar tarlalarına girmelerini yasaklıyordu. Kadının yeniden temiz hale geldiği süreler, çeşitli kültürlerle göre değişir.

Ay halindeki kadına uygulanan yasakları saymak için yapılacak bir liste uzun olur. Akılda tutulması gereken, aybaşı kanının yaptığı uğursuz etki ve suç niteliğindeki bir israf oluşudur. Doğum kanının da hem kutsal hem kaygı verici bir niteliği vardır. Eski Ahit kadına, oğlan çocuğun sünnet edilmesine dek yedi gün, daha sonra da otuz üç gün bir yere kapanmasını buyurur. Kadın bir kız doğurmuşsa bu kapanış on dört gün, temizlenmek için gerekli zamanın toplamı ise altmış altı gün olacaktır. (Levililer XII, 5). Welter erkek çocuklara ilişkin sürenin, İsa'nın doğumu (Noel) ile Meryem Ana'nın arınması arasındaki sürenin aynı oluşuna dikkati çekmektedir.

Doğum sırasında kadın çoğu zaman köyden uzakta ve tek başınadır; yine çoğu zaman da «kendi işini kendisi görür». Çocuğa gelince, değişik bir süreye boyunca «tabu» olarak kalır. Kızlığın bozulması sırasında akan kan için ise iki varsayım vardır: Kan ya uğurludur ve onu saklamak, ya da uğursuzdur ve onu yoketmek gerektir. Welter bunda kendi klânının içinden evlenmeyle dışından evlenmenin köklerinden birini görmektedir.

Fakat cinsel sembolizmin, yukarıda kısa bir özetini verdiğimiz anatomik benzerliklerden daha da ileriye gittiği, günümüzde bilinen bir şeydir. Cinsel eylem yalnız temel bir itişin tatmini değil, insanlararası temasın, yani ana-çocuk arasındaki ilişki tarzının bilinçaltındaki ilkel ve en bellibaşlı sembolüdür.

Thalassa adlı kitabında, cinsel eylemin bu fonksiyonel sembolizmi üzerine dikkati çeken, galiba, Ferenczi olmuştur. Çiftleşme, anaya dönüştür. Organizmanın tümü bunu hayali «sanrılı = hallucinatoire» bir tarzda gerçekleştirir, erkeklik organı bu işi sembolik ve geçici olarak görür, sperma ise döl yatağının boşluğuna ulaşarak bu işi fiilen başarır. Gerçekten de cinsel eylem sonuçları bakımından döl verici ve geleceğe yönelik ise de onun yanı sıra, derin psikolojik bir uzantı halinde, kaynağa varma, geçmişi öğrenme, ona sahip olma, dolay-

siyle de zamana meydan okuma yolunda kaçınılmaz bir arzu bulunsa gerektir.

Böylece de rekabetçi (compétitif) nitelikte bir arzu olarak sık sık sözü edilen ve çoğu zaman da enine boyuna izah olunan Oidipus kompleksi yeni bir anlam edinecektir ki bu, kökenlere dönmek için yapılmış tutkulu bir deneydir («Söyle bana, neresin sen?» sorusunda olduğu gibi). Bu yorum tarzı en normal kimselerin bile cinsel eyleme malettikleri gösterişli, gizli, bireysel niteliği izah eder sanırız. Ayrıca bunun yanı sıra, öteki içgüdüsel tatminlerin görünürlerdeki belirtilerinde seyrek ulaşılan, coşkusal şiddeti büyük olan bir çeşit «protokol» da vardır. Demek oluyor ki atalarımızın cinsel kültürü ile bizim faaliyetleri cinselleştirme yolundaki modern metodlarımız arasında pek o kadar büyük bir fark yoktur aslında. Biz konuyu aynı zihniyetle, fakat biraz farklı tarzda ele alıyoruz. Bu işe daha çok bilim, ve bazı mutlu durumlarda da, hiç değilse bir o kadar şiir getiriyoruz. Bugün aşk ve seks üzerinde sahip olduğumuz bilgi bizi, bu konuyu şairane bir tarzda ele almağa, «işlemeğe» sevk etmelidir. Aşkta bu kadar haksız tarzda birbirinden ayrılmış olan bedenle ruh, böylece barıştırılıp bağdaştırılmış olacaktır.

Muhakkak olan şu ki ana kültüründe gerçek olan şey bütün kadınların analık gücüne, sevişirken ta-kindıkları anaca tavra gösterilen saygıdır. Bütün

bunlar erkek tarafından kabul edilmektedir, evli gıftte erkeğin ruhsal dengesinin de bir koşuludur bu hattâ.

Freud cinsel özgürlük için ana-baba ile çocukların giriştikleri savaşı iyi anlatmıştır. Cinsel tatmin olmadıkça çevreye uyma diye bir şey olamaz. Aşkta (kızılbaşlık niteliğindeki) her çeşit ana-baba tortusu kaldırılıp atılmadıkça da tatmin diye bir şey olamaz. Bu kurtulma ana-baba ile çocuklar arasındaki sevginin bir dönüşümü, bir yücelişi demektir.

Vaktinde ortalıktan çekilmeği, sahneden, kameranın alanından çıkmağı bilmek, adsız ve kişiliksiz halkın arasına kadar gerilemek, ana-babaya düşer. (Ana-baba daha akıllı değıller midir zaten?). Belki onlar yine de heyecanlı ve tutkulu seyirciler olarak ilk sıralarda yer alacaklardır ama, seyirci olarak kalacaklardır.

SONUÇ

Bu kitabın varmak istediğı sonuç, aşkta az-çok özgürlük bulunması gerektiğinin bir savunmasını yapmaktır.

Ana-Tanrıça'ya tapınış biçimi altında doğa ile haşır-neşir olma yolunda (makineleşmemiş toplumlarda) görülen eğilim, daha o zaman birçok tabularla; ya da bizim Baba'ya tapınış biçimindeki tek tanrıci kültlerimiz içinde bulunan daha ince ve daha soyut bir biçimle çatışmıştı. Babanın tanrılığı başlangıçta az-çok belirli olarak ve Ana Tanrıça simgesinden çok daha önce, bütün mitologyalarda ortaya çıkmaktadır zaten.

Demek oluyor ki Baba kültü ile ataerkil yaşam, ana kültünün ve anaerkil yaşamın yerini almamışlar; fakat cinsel alanda tam özgürlüğün terki zorunlu hale gelince, tarihin belirli bir döneminde tekrar ortaya çıkmışlardır sadece. Bu tam cinsel özgürlük de uzun süre devam etmemiştir. Günümüzde mutlak cinsel özgürlüğün varolduğı bir toplum bilinmemektedir; hayvan topluluklarında bile böyle bir özgürlük yoktur hatta. Böylesi bir toplum varolsa bile doğal kanunların işlemesiyle, ba-

badan hısımlığı izleyen yozlaşmayla, ya da, daha kötüsü, çocuklar karşısındaki sorumsuzluğun yaratacağı düzensizliklerle ortadan kalkacaktır.

Dahası var: Cinsel faaliyetin düzen altına alınması yalnız toplumsal tutarlığın gerekleri bakımından değil, cinselliğin kendisinin gecikiliğini ve yararlığını koruma kaygısı bakımından da zorunludur. Pek o kadar güzel olmayan bir kadınla fazla güçlük çıkarmadan gizlice sevişebilen kimse, onunla hekesin içinde görünmek istemiyecektir belki ve muhakkak olan şu ki, tabu gibi, kanun gibi engeller ortadan kalksa dahi, sözgelişi onunla birlikte çınl-çıplak ortalıkta dolaşmağa yanaşmıyacaktır. Demek oluyor ki, ikide bir ortaya atılan cinsel özgürlük yoktur ve varolamaz da. Zaten özgürlük denen nesne yasalar çerçevesinde, yani her türlü «metafizik» durumun dışında olarak, toplum al, beşerî ve hele biyolojik disiplinler çerçevesinde varolabilir ancak.

Özgürlüğün kendisi bir gerçek değildir, benimsenmiş bir tutumu telkin etmeğe yetmez. Kendine yeterlik yeteneği ile desteklenmediği zaman özgürlük, soyut bir kavramdan ibarettir. İnsanoğlunun gerçek özgürlüğü, binlerce yıllık varoluştan sonra ne denli az değişmiş olduğunu anlamaktan ibarettir (ve bunu belirtmiş olmak şerefi de psikolojiye aittir). Fakat o, kendi yararına olarak, dünyanın çehresini değiştirmiştir. Şimdi de, kendisinin yol açtı-

ğı bu geriye dönülemeyecek gelişime uymak, ona düşer.

Aslında, değişiklikleri kabul edişin kendisi de insan tabiatının «değişken»lerinden biridir. Bu kabul ediş herkeste çocukluktan başlayarak yer edebilseydi, insanlık bu sayede gelecek üzerinde bir görüş edinecek; olacakları önceden sezebilen bir tavır takınacak; bu da ona hoyratça savaşlardan, devrimlerden kurtulma olanağını sağlayacaktı. İnsanoğlu bir milyon yıl yaşındadır. Tarihsonrası ya da uygar bir unsur olmaktan çok daha uzun zaman önce cinsel bir varlık olmuştur. Oysa uygarlık demek, sürekli evrim demektir. Şuhalde «ruhun billûrlaşması» diye adlandırılabilir nesneyi önlemek, onunla savaşmak gerektir.

Eldē edilen izinde güvenlik; tekrarlanışta kararlılık; kişiler, nesneler ve düşüncelerle içli-dışlılık. Hiçbir şeyin değişmemesini istemeğe yol açan nedneler, işte bunlardır. Fakat bunun altında düşünceler, insandan çıkmış ve varlıklarını ondan almış olmakla birlikte, sanki kendi hareketlerini kendileri sağlıyorlarmış ve kendi kriterlerini kendileri ellerine almış gibi, gelişmeğe devam ederler. Gerçekte ise, insanlar olmadıkça hiçbir anlamları kalmıyacak olan düşünceler gelişıyorlarsa bunu, dogmatik ve katı bir düşünüş tarzı içinde kafaları billûrlaşmamış, sertleşmemiş kimseler sayesinde yaparlar.

Varlığının bu önemli dönemecinde tarihten ve mitoslardan ders almak, insanoğluna düşer. Geleceğe doğru daha iyi yönelmek için yapmak görevindedir bunu. Gerçekten, mitoslar ve masallar olmadan, şiirler ve şarkılar olmadan, tablolar ve heykeller olmadan; parfömsüz, hediyesiz ve iyi dileksiz, seyahatsiz, şefkatsiz, kavgasız ve bağışlamasız aşk yapmak zorunda kalsaydık, o zaman insanoğlunun Dünya adlı gezegendeki tarihine de son noktayı koyacak hale gelmiş olurduk.

S O N

İÇİNDEKİLER

Giriş	5
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHTE CİNSELLİK

I. Tarihöncesi ve İlkçağ	11
I. — Tarihöncesi	11
II. — Mısır	15
III. — Babil	17
IV. — İsrail	19
V. — Hindistan	20
VI. — Yunanistan	21
VII. — Roma	26
II. Ortaçağ ve Rönesans	32
I. — Hristiyanlığın Görüşleri	34
II. — Müslümanlığın Görüşleri	37
III. — Ortaçağda Hristiyanlığın Cinsel Sorunları	43
1. Kilisenin tepkisi	47
2. İngiltere'de reform	50
IV. — Zührevi hastalıkların başlangıcı	50
V. — İçgüdüyle bunu önleme arasındaki savaşın sonuçları	53
VI. — Rönesans	57
III. Yeni Çağ ve Son Dönem	57
I. — XVII ve XVIII. Yüzyıllar	68
1. Cinsel Anatomi ve Fizyolojideki buluşlar	68

2. Cinsellik ve Politiko - ekonomik gelişme	70
II. — XIX. Yüzyıl	71
1. Kibar fahişeliğin doğuşu	84
2. Cinsellik ve nüfus	86
3. Cinsel sorunların tıbbî ve toplumsal önemi ...	89
4. Günümüzde	96

İKİNCİ BÖLÜM

MİTOSLARDA VE DİNLERDE CİNSELLİK

I. Cinsellik ve Mitoslar	
I. — Dinlenme mitosu	103
II. — Tekvin mitosu	104
III. — Oidipus mitosu	109
IV. — Faust mitosu	112
II. Cinsellik ve Din	
I. — Büyülü taklit	113
II. — Phailus kültü	117
III. — Din - cinsellik çatışması	122
IV. — Ana kültü	125
1. Tarih öncesi	126
2. Mısır	128
3. Filistin	130
4. Yunanistan	132
5. Hindistan ve İran	135
V. — Meryem Ana kültü	136

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜRLERDE VE SİMGELERDE CİNSELLİK

I. İlkel diye adlandırılan toplumlarda cinsellik	142
I. — Pasifik toplumları	143

II. — Güney Afrika yerlileri	148
1. Cinsel Sembolizm	148
2. Sırların öğretilmesi törenleri	149
3. Doğumlar	150
4. Evlenme	151
II. — Peri masallarının cinsel sembolizmi	152
III. Cinsel Sembolizm	159
S O N U Ç	169

